

KURDISTAN

کۆمهڵیک په سه‌ندکراوی نیوده‌وه‌تیی (تایبه‌ت به مافی مروّف)

وه‌رگیران د. قادر وریا

کۆکردنه‌وه‌و ئاماده‌کردنی: به‌همان نه‌قشی

بانه‌مه‌دی ٢٧٢٦ ی کوردی = مای ٢٠٢٦ ی زاییشی

پێرست:

- راکه‌یه‌ندراوی شوورای ئه‌ورووپا بۆ پشتیوانی له‌ که‌مایه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌کان ۳
- په‌یماننامه‌ی ریک‌خراوی نه‌ته‌وه‌ یه‌گه‌رتووه‌کان له‌باره‌ی منداڵانه‌وه ۱۶
- په‌یاننامه‌ی پیشگیری له‌ توندوتیژی دژی ژنان ۴۰
- ریک‌که‌وتنامه‌ی دژی ئەشکه‌نجه‌و ره‌فتار یان سزای توندوتیژ، دژی ئینسانی و تیکه‌ل به‌ سووکایه‌تی ۴۸
- په‌یاننامه‌ی بنه‌ماکانی ویکه‌ه‌کردن ۶۷
- ریک‌که‌وتنامه‌ی نیۆنه‌ته‌وه‌یی مافه‌ مه‌ده‌نی و سیاسیه‌کان ۷۴
- ریک‌که‌وتنامه‌ی له‌ نیۆبردنی هه‌موو جوۆره‌کانی جیاوازی‌دانان به‌رانه‌ر به‌ ژنان ۹۹
- به‌رنامه‌ی پیشیار‌کراوی ریک‌خراوی نیۆنه‌ته‌وه‌یی لی‌خۆشبوون بۆ پیشگیری له‌ رفاندن و بی‌ سه‌روشین‌کردنی مرۆقه‌کان ۱۱۷
- جار‌نامه‌ی جیهانی مافی مرۆف ۱۲۳
- کورته‌یه‌ک له‌ ژبنامه‌ی هاوڕی د. قادر وریا ۱۳۲

راگه یه ندرکراوی شوو رای نه ورووپا بو پشٹیوانی له که مایه تیبه نه ته وه ییه کان.

پیشه کیی وه رگپری فارسی (*):

نهم راگه یه ندرکراوه، رنکه و تننامه یه که له چه شنی به یاننامه ی مافی مروؤفی رنکخراوی نه ته وه یه گگرتووه کان که له لایهن شوو رای نه ورووپاوه و به نامانجی پشٹیوانی له که مایه تیبه نه ته وه ییه کان و، پیشگیری له جیاوازیدانان به دژی نه وان، په سند کراوه و بلاو بوته وه. نهم مافانه ی نهم به یاننامه یه دا هاتون له مافه شارومه ندیبه کان که نه نامانی که مایه تیبه نه ته وه ییه کان له ولاتی نه وروپاییدا، وه که نه نامانی دیکه ی کومه ل هه یانه، جیاوازی. نهم مافانه هه روه ها له و مافه سیاسیانه که زوره ی میلیبه ته نه وروپاییه کان به تایبته ی له چوارچیوه ی سیسته مه فیدراتیقه کاندا هه یانه، جیاوازی. نهم مافانه هیندیک بنه مای گشتی و، لانیکه می نه و مافانه که نه نامانی نه و که مایه تیبه نه ته وه ییه کان، بی له به رچاوگرتنی جوړی سیسته می سیاسی، ده بی هه یانه بی. شتیکی سروشتیبه که مافه کان ی که مایه تیبه نه ته وه ییه کان له سیسته مه فیدراتیقه کاندا، زور له وانیه ی نهم به یاننامه یه دا هاتون، زیاترن. بو نمونه دانمارکیبه کان ی ولاتی نه نامان، مافی سیاسی تایبته به خو شیان هه یه له حالیکدا، نهم راگه یه ندرکراوه دا هیج ناماژیه کیش به وان نه کراوه.

هه روه ها ده بی له نیوان میلیته (نه ته وه) یان میلیبه ته (نه ته وایه تی) و "که مایه تیبه نه ته وه یی" جیاوازی دابننن. "که مایه تیبه نه ته وه یی" به تاقمیک یان به شیک له نه نامانی کومه ل ده گوتری که له میژساله له و کومه لگه یه دا ده ژین،

ئەندامی ئەو کۆمەڵگەیهن (هاوولت یان شارۆمەندی ئەوین)، بەلام لە باری "نەتەوهیی"، کولتووری و زمانییەوه ئەگەن زۆرایەتی کۆمەڵگە، جیاوازی. بۆ وێنە لە ئەنمان کەمایەتییهکانی "سینتی" و "روما" لەچاو ئەنمانییەکانی دیکە، وەزعیکی نەوتۆیان هەیە. ئەوێش لە حالیگدایه کە لەو ولاتانەدا کە پێکھاتەیهکی نەتەوهیی جۆراوجۆریان هەیە. وەک سویس و بیلژیک. لە جیاتی زاراوی "کەمایەتی نەتەوهیی"، لە چەمکی "میلییهت" کە لگ وەردهگرن. چونکە ئەوێ هەرلەجێدا "زۆرایەتییهکی نەتەوهیی" نییه تا "کەمایەتییهک"یش لەویدا هەبێ، "کەمایەتی" وەک کەرتیک یان لقیک لە بەرانبەر "زۆرایەتی"دا، سەیر بکری. بە لکو هەر میلیهتیک ناوچە یان سەرزهویی تایبەت بە خۆی هەیە، بۆخۆی زۆرایەتی ئەو ناوچەیه پێکدێت.

ئەگەر لەبارە یێرانهوه بمانهوی نموونهیهک بپنینهوه، دەبێ بلیین کە میلییهتە یێرانییهکان. نازەری، کورد، عەرەب، بەلوچ. ناتوانین پێیان بلیین "کەمە نەتەوه" یان "کەمایەتی نەتەوهیی"، چونکە ئەوان، لەسەر یەک لە ناوچەیی خۆیاندا نیشتهجین و زۆرایەتی کۆمەڵگەیی ئەوێ پێکدێن. تەنیا بەو تاقمە لە میلییهتەکان دەتوانین بلیین "کەمایەتی نەتەوهیی" کە لەنێو میلیهتەکانی دیکەدا دەژین. بۆ نموونه ئەگەر یێرانی داھاتوو ولاتیکی فیدراتیڤ پێکھاتوو لە ئەنمانە جۆراوجۆرەکان بێ، ئەو کات دەتوانین بە نازەرییهکانی ئەنمانەتی کوردستان، یان بە کوردەکانی نازەریایجان بلیین "کەمایەتی نەتەوهیی"، کە دەبێ لانی کەمی مافەکانیان کە ئەم راگەیه ندرارهوا هاتوو، بۆیان دابین و دەستەبەر بکری.

راگەیه ندرای شووای ئەوروپا بۆ پشێوانی لە کەمایەتی نەتەوهییەکان

ئیمە ولاتانی ئەندامی شووای ئەوروپا، ولاتانی دیکە کە ئەو بەیاننامە بەمان ئیمزا کردوو:

- بەم هۆیهوه کە دەمانهوی ئامانجی نزیک کردنهوی هەرچی زیاتری ئەندامانی شووای ئەوروپا بپنینهدی،
- بەم هۆیهوه کە دەمانهوی نێوهروکی ریککهوتننامە ۹ی ئۆکتوبری ۱۹۹۳ی سەرۆکانی دەولەتانی ئەندامی شووای ئەوروپا لە قیەننا جیبه جی بکەین،
- بەم هۆیهوه کە لیبراوین ئیدهئالە ئینسانییەکان و، ریشوینە دیموکراتیکەکان کە میراتی هاوبەشی هەموومان، پاریزین و پەریان پێ بدەین تا ئەم ریکگایهوه مافەکانی مرۆف و نازادییه بنهپهتییهکان گەشه بکەن و قووتتر ببهوه،
- بەم هۆیهوه کە پارێزگاری لە بوونی کەمایەتییه نەتەوهییەکان و داوکی لە مافەکانی ئەوان، بۆ سەقامگیری، هیمنایەتی دیموکراتیک و ناشتی لە ئەوروپا دا، گرنگی خۆی هەیە،
- بەم هۆیهوه کە هەر کۆمەڵگەیهکی بەراستی دیموکراتیک و پلورالیستی ئەک هەر دەبێ ناسنامە ئەتیک، کولتووری،

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده وه له تیبی - تایهت به مافی مروفا

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

زمانی و ئایینییه کانی هموو نه ندامانی که مایه تیبیه نه ته وه بیه کان بپاریزی، به لکوو ده بی هه لومه رچی پیوست بو خوواندنی نازادانه و پاراستن و گه شه کردنی نه م پیناسه یه ش پیکینی،

- به م هویه وه که پیوسته که شوه وه ای ویکه لکردن و وتوویژ بپاریزی و قول بکرتته وه،

- به م هویه وه که جوړاوجوړی کونووری بو هه رکام له و کۆمه لگیانه نه ک هه ر هویه ک و سه رچاوه یه ک بو جیایی و لیکدا بپران له واندا نییه، به لکوو ده توانی بیته هوی ده وه له مه ند نیشاندانیشیان،

- به م هویه وه که گه شه کردن و په ره گرتنی نه وروپا، هه ر به هاوکاری نیوان ولاتانی نه م پارچه وشکاییه نه به ستراوه ته وه، به لکوو بو وینه به هاوکاری نیوان نۆرگانه کان و ده زگا ده و نه تیبیه هه ریمی و ناوچه ییه کانی ده ره وه ی سنووره کانی نه و ولاتانه ش، دیاره به ره چاوکردنی ریوشوینه قانونییه کان و مافی حاکمییه تی نه ته وه یی هه ریه ک له و ولاتانه شه وه، به ستراوه،

- هه ر وه ها به وه به رچاوگرتنی ریکه وتنامه ی مافی مروفا و نازادییه بنه ره تیبیه کان و په یماننامه پیوه ندیداره کان،

- به سه رنجدان به و ده روه ست و به رپرسیاره تیبیانه که له به یاننامه و په یماننامه کانی ریکخراوی نه ته وه به کگرتووه کان، له پیوه ندی له گه ل پشتیوانی له که مایه تیبیه نه ته وه بیه کاند، هاتوون،

به ره وده بووین نه و ریوشوینه یی له پیوه ندی له گه ل نامانجه کانی سه ره وه دا ده بی به ریوه بچن، هه روه ها نه و ده روه ست و پابه ندییه قانونی و سیاسیانه ی که له وان وه سه رچاوه ده گرن، ده ستنیشان و ناماده بکه ین تا هه موو نه و ولاتانه ی نه م راگه یه ندراره نیمزا ده کن، پاریزگاری و داکوکی کاریگر له که مایه تیبیه نه ته وه بیه کان و، ماف و نازادییه کانی نه وان له سه ر بناغه ی پر نیسییه کانی ده و نه تی قانونی و، مافی سه ربه خووی و، ده سه لاتی نه ته وه یی ولاتانی پیوه ندیدار، دابین و ده سه به ر بکه ن.

ریوشوینه کانی گونجاو له م به یاننامه یه دا ده بی له نیوخوی ولاتانی کدا که نیمزایان کردووه، ببن به ریوشوینی حقوقی و له لایه ن ده و نه ته کانی نه وان وه به ریوه بپرین.

نه م ریوشوینه بناغه ییانه ی نیمزاکه ران پابه ندن به ره چاوکردنیان بریتین له:

فهللی یه که م

ماده ی: ۱

پاریزگاری و داکوکی له که مایه تیبیه نه ته وهییه کان و ماف و نازادییه کانى نه ندامانى نه وان، شتیکی جیانه کراوه له داکوکی نیونه ته وهییه له مافه کانى مروّف و، به شیک له هاوکارییه نیونه ته وهییه کان پیکدینى.

ماددهی: ۲

نیوه روکی نه م راگه یه ندراره ده بی له سه ر بناغهی بر او و ممانه و، به گیانى ویکه لکردن و لیکتیگه یشتن، شانبه شانى ریزدانان بو دراوسییه تی و پیوه نیدی دوستانه و هاوکاریی نیوان ده و له تان به ریوه ببری.

ماددهی: ۳

۱- هر که سینک که سه ر به که مایه تیبیه کی نه ته وهییه، مافی نه وهی هیه نازادانه بریار بدا که نایا له سه ر بناغهی به ستراوهی به و که مایه تیبیه نه ته وهییه، هه ل سوکه وتی له گه ل بکری یان نا. هر بریاریک بدا نابى بیتته هو ی زه و تکردى مافه کانى و، هیج زیانو خه ساریکی بو نه و به دواوه بی.

۲- نه ندامانى که مایه تیبیه نه ته وهییه کان ده توانن له و ماف و نازادییه نه که له م راگه یه ندراره دا هاتوون، به شیوه ی تاکه که سی و به کۆمه ل که لکوه ر بگرن و به ریوه یان ببه ن.

فهللی دووهه م

ماددهی: ۴

۱- نه وانیه نه م راگه یه ندراره یان مۆرکردووه، به ره عۆده ده بن که مافی یه کسان بوون له به رانه ر قانوندا و، پاریزگاریی قانونی وه ک یه ک بو هه ر که سینک که سه ر به که مایه تیبیه کی نه ته وهییه، ده سته به ر بکه ن. به م پییه هه ر چه شنه جیا وازیدانانیک له سه ر بناغهی به ستراوهی به که مایه تیبیه کی نه ته وهییه، قه ده غه یه.

۲- نه وانیه نه م راگه یه ندراره یان مۆرکردووه، به ره عۆده ده بن نه گه ر پیویست بو و هه نگاوی گونجا و هه ل بگرن بو نه وهی به رابه ری ته و او و راسته قینه له نیوان نه ندامانى که مایه تیبیه کی نه ته وهییه له گه ل زۆرایه تی کۆمه لگه له هه موو بواره کانى نابووری، سیاسى و کولتووری ژياندا، جیگیر بی و، قووتیر بیتته وه. له م روانگه یه وه نه وان به شیوه یه کی له بار بایه خ ده دن به هه لومه ر جی تایه تیبی نه ندامانى که مایه تیبیه نه ته وهییه کان و ره چاوی ده که ن.

۳- نه و هه نگاوانه ی له سه ر بناغهی خالی دووهه می نه م مادده یه هه ل ده گیرین، وه ک جیا وازیدانان سه یر نا کرین.

ماددە ٥:

١- ئەوانەى ئەم راگەیه ندراوەیان مۆرکردوو، بەرەوئەن هەلومەرجیک پیکینن تا ئەندامانى کەمایەتییه نەتەوهییەکان بتوانن کولتووری خۆیان پیاڕیزن و بیبووژننەوه و لایەنەکانی پیکینەری ناسنامەى خۆیان وەک ئایین، زمان، نەریتەکان و میراتە کولتوورییەکانی خۆیان پیاڕیزن.

٢- جیا ئەو هەنگاوه گشتییانەى بۆ راکیشان و تیکە لاوبوونی ئەندامانى کەمایەتییه نەتەوهییەکان لەکۆمە ئادا، پیاویستە هە ئبگیرن، ئەوانەى ئەم راگەیه ندراوەیان مۆر کردوو، ئە هەر هەنگاوو ئامانجیکى دیکە کە بە مەبەستى لاواز کردن و وەکیهک لیکردنى زۆرەملى و تواندەوه (ئاسیمیلاسیون) ی ئەوان بچ، دووری دەکەن و، هەول دەدەن پشتیوانى ئەو کەسانە بکەن کە لەگەڵ ئەم رەفتارو سیاسەتە ئاسیمیلاستیانه بەرەوروو دەبن.

ماددە ٦:

١- ئەوانەى ئەم راگەیه ندراوەیان مۆرکردوو، گیانى ویکهه ئکردن و وتووێژى کولتوورى ئەنیوان مەرۆفەکان بەهێز دەکەن و، هەنگاوى کاربگەر بە مەبەستى گەشەکردن و قوولبوونەوهى ریزو لیکتیگەیشتنى بەرانبەر، ئە پیناوى پەرەپیدانى هاوکارى نیوان هەموو ئەو مەرۆفانەى ئە ولاتەکانیاندا دەژین، بەتایبەتى ئە بوارهکانى فیرکردن، فەرەهنگو راگەیه نە گشتییەکاندا، هە ئدەگرن. ئەویش بەبچ وەبەرچاوگرتنى ناسنامەى نەتەوهیى، کولتوورى، زمانى و ئایینیى ئەوان.

٢- ئەوانەى ئەم راگەیه ندراوە یان مۆرکردوو، بەرەوئە دەبن هەنگاوى پیاویست بە مەبەستى پارێزگارى و پشتیوانى ئەو مەرۆفانە هە ئبگرن کە سەبارەت بە بەستراویى نەتەوهیى، کولتوورى، زمانى و ئایینیان لەگەڵ جیاوازیدانان، کردەوهى دۆژمانەو توندوتیژ بەرەوروون یان ئەوانەیه بەرەوروو بن.

ماددە ٧:

ئەوانەى ئەم راگەیه ندراوەیان مۆرکردوو، مافەکانى هەموو تاکیکى سەریه کەمایەتییه نەتەوهییەکان بۆ پیکیناننى کۆرۆکۆبوونەوهى هیمنانەو ئاشتییخاوازو بۆ خۆریکخستنى ئازادانە، دابین و دەستەبەر دەکەن، هەر وهه ریز ئە ئازادى دەبرین، بیروپا، ویزدان و ئایینیى ئەوان دەنن و رەچاویان دەکەن.

ماددە ٨:

ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو، بەرعه‌ۆده‌ دەبن مافی هه‌موو كه‌سێك له‌ كه‌مابه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌كان بۆ ده‌رپرینی بیرورا ئایینییه‌كان و جیهانیییه‌كان، هه‌روه‌ها بنیاتیانی ناوه‌ندو رێنخراوو کۆمه‌ڵه‌ی ئایینی به‌ ره‌سمی بناسن.

ماددە ٩:

١- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو، بەرعه‌ۆده‌ دەبن مافی هه‌ر تاکیك له‌ كه‌مابه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌كان بۆ ده‌رپرینی ئازادانه‌ى بیروراو بۆچوونه‌كانی خۆیان به‌ره‌سمی بناسن. ئەم مافه‌، هه‌بوونی بیروبوچوونی (جۆراوجۆر)، ئاردن و وه‌رگرته‌ى هه‌واڵ و بیرورا به‌ زمانى خۆیان بۆ خۆتییه‌ ئه‌تواندن و ده‌ستیه‌وه‌ردانی ده‌ولته‌ى و بۆ سه‌رنجدان به‌ سنوره‌كانی ولات، ده‌گرته‌وه‌. ئیمزاکه‌رانى ئەم راگەیه‌ندراوه‌ هه‌روه‌ها به‌رعه‌ۆده‌ دەبن له‌ چوارچێوه‌ى سیسته‌مى حه‌قووقیى خۆیاندا، رێشوه‌نى پێویست بگرنه‌به‌ر بۆ ئەوه‌ى ئەم كه‌مابه‌تییانه‌ له‌ پێوه‌ندى له‌گه‌ڵ راگەیه‌نه‌ گشتیه‌كاندا، له‌گه‌ڵ جیاوازیدانان به‌ره‌وروو نه‌بن.

٢- خاڵى ١ ئەم مادده‌یه‌ نابێ رێ له‌وه‌ بگه‌ڕێ كه‌ ولاتانی ئیمزاکه‌رى ئەم راگەیه‌ندراوه‌ به‌بێ فه‌رقه‌جیاوازی و، به‌گۆیه‌رى پێوانه‌ ناسراوه‌كان و، به‌ پێى پرۆسه‌یه‌كى قانوونى و ئیدارى، ئیجازه‌ى تیکۆشان و کارکردن بده‌ن به‌ رێنخراوه‌كان و کۆمپانیا رادیوی، ته‌له‌فیزیۆنى و سینه‌مایه‌كان.

٣- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو، رێ له‌وه‌ ناگرن كه‌ ئەندامانى كه‌مابه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌كان، چاپه‌مه‌نیه‌ى تایبەت به‌خۆیان هه‌بێو كه‌ئێكی لێوه‌رېگرن. ئەو ولاتانه‌ى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو له‌ چوارچێوه‌ى رێشوه‌ینه‌ قانوونیه‌كاندا، مافی كه‌ ئه‌وه‌رگرتن له‌ رادیۆو ته‌له‌فیزیۆن بۆ ئەندامانى كه‌مابه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌كان و، هه‌روه‌ها ئەوه‌نده‌ى بگۆنجه‌ و، به‌وه‌به‌رچاوه‌رگرتنى خاڵى یه‌كه‌م (ئهم مادده‌یه‌) وه‌زه‌یكى وا پێكدێنن كه‌ كه‌مابه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌كان راگەیه‌نه‌ گشتیه‌كانى تایبەت به‌خۆیان هه‌بێ و كه‌ ئێكیان لێوه‌رېگرن.

٤- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو له‌ چوارچێوه‌ى قانوونه‌كانیاندا هه‌نگاوى پێویست به‌ مه‌به‌ستى هاسانه‌كارى بۆ کارتیکردن و ده‌ست راگه‌شته‌نى ئەندامانى كه‌مابه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌كان به‌ ئامرازه‌كانى پێوه‌نیدیه‌رگرتنى گشتى هه‌لده‌گرن و، گیانی نه‌رمى نواندن و وێكبه‌ ئکردن به‌هێز ده‌كهن و، بوار بۆ پلۆرالیزمى كۆلتووورى پێكدێنن.

ماددە ١٠:

۱- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو، بەرەۆده دەبن که مافی هه‌موو تاکیکی سەر به که‌مایه‌تییه نه‌ته‌وه‌ییه‌کان بۆ که‌که‌وه‌گرته‌نی ئازادانه و بێ‌گیروگرفت له‌ زمانى خۆیان به‌ شیوه‌ی زاره‌کی و به‌ نووسراوه، چ له‌چوارچێوه‌ی بنه‌مائە و ژبانی تایبەتیداو چ له‌به‌رچاوی خه‌ک، به‌رەسمی بناسن.

۲- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو هه‌ول دده‌ن له‌ ناوچانه‌دا که که‌مایه‌تییه نه‌ته‌وه‌ییه‌کان، هەر له‌ کۆنه‌وه له‌وێ ده‌ژین یان ژماره‌یه‌کی زۆریان نیشه‌جیی له‌وێن، ئەگەر ئەندامانی ئەو که‌مایه‌تیانه بۆخۆیان بیان‌ه‌وێ و هەر به‌راستیی ئەو پێویستییه هه‌بێ، ئەوه‌نده‌ی بگۆجێ هاسانکارییان بۆ بکه‌ن تا له‌ وتووێژی رۆژانه و پێوه‌ندیه‌گرته‌نی ئەو که‌مایه‌تیانه به‌ ئیداره‌و دام‌وده‌زگا ده‌وله‌تییه‌کاندا، له‌ زمانى ئەو که‌مایه‌تیانه که‌ک وەرگیرێ.

۳- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆر کردوو به‌رەۆده دەبن ئەو مافه‌ بۆ هەر که‌سیک له‌ که‌مایه‌تییه نه‌ته‌وه‌ییه‌کان له‌کاتی گیراندا ده‌سته‌به‌ر بکه‌ن که‌ خیراتر به‌ زمانیک که‌ لێی تیده‌گا، له‌ باره‌ی هۆیه‌کانی گرتن و، سه‌بارته‌ به‌ جوړی ئەو تاوانانه‌ی دراونه‌ پائی، قسه‌ی له‌گه‌ڵ بکه‌ن و، ئەو مافه‌ی هه‌یه که‌ به‌و زمانه‌ و، ئەگەر پێویست بوو به‌ یارمه‌تییه‌ی وەرگیریک که‌ به‌خۆرایى کارى وەرگیرانی بۆ بکا، داکۆکی له‌خۆی بکا.

مادده‌ی: ۱۱

۱- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو به‌رەۆده دەبن که‌ مافی هەر که‌سیک له‌ ئەندامانی که‌مایه‌تییه نه‌ته‌وه‌ییه‌کان بۆ هه‌بێژاردنی ناو و ناوی بنه‌مائیه‌ی به‌ زمانى خۆیان و تۆمارکردنیان له‌ به‌نگه‌نامه‌ ره‌سمیه‌کاندا به‌ ره‌سمی بناسن، به‌ جوړیک که‌ سیسته‌می حوقوقییه‌ی وڵاتی پێوه‌ندیدار ددان به‌و مافه‌دا بنێ.

۲- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو، به‌رەۆده دەبن که‌ مافی هەر تاکیک له‌ که‌مایه‌تییه نه‌ته‌وه‌ییه‌کان بۆ هه‌ل‌واسینی تابلۆ، نووسینی سەر به‌ردی کێل، کارى پرۆپاگه‌نده، هێنانی روونوس [وێنه‌ یان نمونه‌ی نووسراوه‌ و به‌نگه‌نامه‌کان] و نووسینی پێوه‌ندیدار به‌ ژبانی تایبەتی به‌ زمانى خۆیان، به‌ جوړیک که‌ بۆ هه‌موو لایه‌ک ببینرێ، به‌ره‌سمی بناسن.

۳- ئەوانەى ئەم راگەیه‌ندراوه‌یان مۆرکردوو هه‌ول دده‌ن له‌ ناوچانه‌دا که که‌مایه‌تییه نه‌ته‌وه‌ییه‌کان هەر له‌ کۆنه‌وه به‌ ژماره‌یه‌کی زۆره‌وه، ده‌ژین، له‌ چوارچێوه‌ی رێشونه‌ قانونییه‌کاندا و له‌وانه‌شه‌ به‌ریک‌ه‌وتن له‌گه‌ڵ وڵاتانی دیکه‌و به‌سه‌رنجدان به‌و تایبەتمه‌ندیانه‌ی هه‌ن، تابلۆی ناوی ناوچه‌کان، گه‌ره‌که‌کان، شه‌قامه‌کان و نیشانه‌ جوگرافیاویه‌کانی دیکه‌، هەر به‌ زمانى ئەو که‌مایه‌تیانه بنوسن. دیاره‌ به‌مه‌رجیک که‌ ئەم کاره‌ داواکاری پێویستی هه‌بێ.

مادده‌ی: ۱۲

كۆمەلىك پەسەندىكر اوى نىئودەولەتسى - تايىبەت بە مافى مرۇف

وەرگىزان لە فارسىيەو: د. قادر وريا

ئەوانەى ئەم راگەيەندراوويان مۆركردوو، ئەبەشى فيركردن و ئىكۆئىنەو دا ھەنگاوى پىئويست بەمەبەستى ناسىنى قوولتري فەرھەنگ، مېژوو، زمان و ئايىنى كەمايەتییە نەتەوويیەكان و زۇرايەتییى كۆمەل ھەتدەگرن.

ماددەى: ۱۳

۱- ئەوانەى ئەم راگەيەندراوويان مۆركردوو مافى ئەندامانى كەمايەتییە نەتەوويیەكان بۆ دامەزراندن و بەرپۆبەردنى قوتابخانەو دامەزراوە فيركاريیەكانى تايىبەت بە خۇيان لە چوارچىووى سىستەمە فيركاريیەكانى ولاتى خۇياندا بەرەسى دەناسن.

۲- جىبەجىكردنى ئەم مافە ھىچ بەرەوئەيى و بەرپرسىارەتییەكى مائى ناخاتە سەر ئەو ولاتانەى ئەم راگەيەندراوويان مۆركردوو.

ماددەى: ۱۴

۱- ئەوانەى ئەم راگەيەندراوويان مۆركردوو مافى ئەندامانى كەمايەتییە نەتەوويیەكان بۆ خویندن و فيربوون بە زمانى خۇيان بەرەسى دەناسن.

۲- ئەوانەى ئەم راگەيەندراوويان مۆركردوو، ئەو ناوچانەدا كە كەمايەتییە نەتەوويیەكان لە دىرەمانەو و بە ژمارەيەكى زۆرەو دەژىن، ھەول دەدەن بە مەرجىك داواكار بەرادەى پىئويست ھەبن، ئەوئەندەى دەگونجى و لە چوارچىووى سىستەمە فيركردنى ولاتەكانياندا، ئەندامانى ئەو كەمايەتییە نەتەوويیەكانە زمانى نەتەوويى خۇيان فيربن، يان بەو زمانە بخوینن.

۳- خائى ۲، بى ئەوئەى فيربوونى زمانى رەسىمى ولات يان خویندن بەو زمانە، زەبرىكى لى بكەوى بەرپۆبەدەچى.

ماددەى: ۱۵

ئەوانەى ئەم راگەيەندراوويان مۆركردوو، ھەلومەرجى پىئويست بۆ بەشدارى كاريگەرى ئەندامانى كەمايەتییە نەتەوويیەكان لە ژيانى كولتورى، كۆمەلايەتى و ئابوورى كۆمەل بەگشتى و، لە دەزگای ئىدارى بەتايىبەتى ئەو كارانەدا كە دەگەرئتەو بەو خۇيان، پىكدينن.

ماددهی: ۱۶

ئهوانه ی ئه م راگه یه ندراره یان مۆرکردوو ه خو له و ههنگاوانه ده پاریزن که ریژه و پیوهندی خه ئک له و ناچانه دا که کهمایه تییبه نه ته وه ییبه کانیان لی ده ژین، ده گۆرن و، ده بنه هوی به رته سک کردنی مافی و نازادییبه کانی نه وان که له م راگه یه ندراره دا هاتوون.

ماددهی: ۱۷

۱- ئهوانه ی ئه م راگه یه ندراره یان مۆرکردوو به رعو ده ده بن مافی نه ندامانی کهمایه تییبه نه ته وه ییبه کان بو پیکه یان و دریژهدانی پیوهندی له گه ل ئه و که سانه دا که به شیوه ی قانونی له و دیوی سنوره جوگرافیا ییبه کاندایه ژین و، به تایبته تی پیناسه و تایبته مهندی نه ته وه یی، کولتووری، زمانی و ئایینی وه ک یه کیان هه یه، یان خاوه نی هه ر هه مان میراتی کولتوورین، له به رچاو بگرن.

۲- ئهوانه ی ئه م راگه یه ندراره یان مۆرکردوو به رعو ده ده بن ریژ له نه ندامانی کهمایه تییبه نه ته وه ییبه کان بو به شداری له تیکۆشانی ریکخواه ناده و له تییبه کان هه م له ناستی نه ته وه یی و هه م له ناستی نیونه ته وه ییدا بگرن و ئه م به شداری کردنه نه به نه ژیر پرسیار.

ماددهی: ۱۸

۱- ئهوانه ی ئه م راگه یه ندراره یان مۆرکردوو هه ول دده ن ئه گه ر پیویست بوو به هوی مۆرکردنی ریکه وتنامه ی دوو لایه نه و چه ند لایه نه له گه ل ولاتانی دیکه، به تایبته تی له گه ل ولاتانی دراوسیدا، پاریزگاری و پشتیوانی له نه ندامانی کهمایه تییبه نه ته وه ییبه کان ده سته به ر بکه ن.

۲- ئهوانه ی ئه م راگه یه ندراره یان مۆرکردوو، ئه گه ر بۆیان گونجا، ههنگاوی پیویست به مه به سته به هیژکردنی هاوکارییبه کانی دهره وه ی سنوره کان، هه لده گرن.

ماددهی: ۱۹

ئهوانه ی ئه م راگه یه ندراره یان مۆرکردوو به رعو ده ده بن ریژ له و بنه مایانه بگرن که له م په یماننامه یه دا هاتوون و جیبه جییان بکه ن. ئه گه ر له به ر هه ر پیویستییه کیش به ربه سته یان له سه ر ریگیان دروستکرد، ده بی له و چوارچیوانه دا بن

که له ریککه و تننامه نیونه ته وه ییبه کانو، به تایبته له ریککه و تننامه ی پاراستنی مافی مروّف و نازادییه بنه رته تیبه کان و ههروه ها له په یماننامه پیوه ندرکراو هاتوون و، گرنگی و بایه خیکی تایبته به و مافی و نازادییه ددهن که له مانه مایانه وه سه رچاوه ده گرن.

فهللی سیهه م

ماده ی: ۲۰

نه ندامانی که مایه تیبه نه ته وه ییبه کان له کاتی که لکوه رگرتن له و مافی و نازادییه یان که له بنه ماکانی نه م به یاننامه یه سه رچاوه ده گرن، ده بی ریوشوینه قانونییه کانی ولاتییک که نیی ده ژین، به تایبته مافی کانی نه ندامانی که مایه تیبه نه ته وه ییبه کانی دیکه و زورایه تیبه کۆمه ل، ره چاوه بکه ن.

ماده ی: ۲۱

نه و بنه ماو ریوشوینه ییبه له م راگه یه ندر او ده هاتوون، نابی به جوړیک لیکبدرینه وه که ریگا به نه نجامدانی هه ر کارو کرده وه ییبه کانه که له گه ل بنه ماکانی مافی کانی نیونه ته وه ییبه به تایبته به رابه ری (یه کسان) ی سه ربه خو یی، مافی ده سه لاتاره تیبه نیشتمانی و سه ربه خو یی سیاسی ده و له تاندا، ناته بان.

ماده ی: ۲۲

نه و بنه ماو ریوشوینه ییبه له م راگه یه ندر او ده هاتوون، نابی به جوړیک لیکبدرینه وه که بنه هو ی به رته سک کردن و که مکردنه وه ی مافی کانی مروّف و نازادییه بنچینه ییبه کان که به گویره ی قانون هه ر کام له مۆرکه رانی نه م راگه یه ندر او ده، یان به پیی ریککه و تننامه کانی دیکه که نه و ولاتانه مۆریان کردوون، به ره عۆده بوون ده سه به ره و دابینیان بکه ن.

ماده ی: ۲۳

نه و مافی و نازادییه ییبه له بنه ماو ریوشوینه کانی نه م راگه یه ندر او ده وه سه رچاوه ده گرن و، هه ر له و کاته دا له گه ل ریککه و تننامه کانی دیکه ی وه ک ریککه و تننامه ی پاراستنی مافی مروّف و نازادییه بنچینه ییبه کان و په یماننامه پیوه ندرکراو هاتوون، ده بی به گویره ی نیوه روکی نه و ریککه و تننامه نیونه ته وه ییبه، پیناسه

بكرين.

فەسلى چوارەم

ماددەى: ۲۴

- ۱- كۆمىتەى وەزىرانى شووراي ئەوروپا بە سەر چۆنىەتتى بەرپۆەچوونى نىئوەرۆكى ئەو راگەيەندراوہ دا ئەلايەن ولاتانىكەوہ كە مۇريان كر دووہ، چاوەدئىرى دەكا.
- ۲- ئەو ولاتانەى ئەم رىككەوتننامەيەيان مۆركردووہ، بەلام ئەندامى شووراي ئەوروپا نىن، لە ميكانىزمىك بۆ چاوەدئىرى بەسەر چۆنىەتتى بەرپۆەچوونى ئەو راگەيەندراوہ دا . كە تا ئەم كاتە هيشتا ديارى نەكراوہ. بەلام رووندەكرىتتەوہ . بەشدارى دەكەن.

ماددەى: ۲۵

- ۱- ھەركام ئەو ولاتانەى ئەم راگەيەندراوہيان مۆركردووہ، پاش ئەوہى راگەيەندراوہكە ئىعتىبارى قانونىي پەيدا كر، دەبى لە ماوہى سائىكدا زانىارى تەواو لە بارەى ھەنگاوەكانى خۆيان كە لە بوارى قانوندانان و بە مەبەستى جىبەجىكردى بنەماو رىئوشوئەكانى گونجاو ئەم راگەيەندراوہدا، ھەئيانگرتوون، بەدەن بە سكرتئىرى گشتىي شووراي ئەوروپا.
- ۲- بەدواى ئەمەشدا، ھەركام ئە ولاتانى مۆركەرى ئەم رىككەوتننامەيە، دەبى بە رىكوپىكى و ھەرچەند جار كە شووراي ئەوروپا بىەوى، زانىارى دىكە كە بۆ جىبەجىكردى نىئوەرۆكى ئەو رىككەوتننامەيە گرنگن، بۆ شووراي ئەوروپا بنىرن.

ماددەى: ۲۶

- ۱- بۆ ھەئسەنگاندنى لەبارى و گونجاو بوونى ئەو ھەنگاوانەى ئەلايەن ولاتانى مۆركەرى ئەم رىككەوتننامەيەوہ بۆ جىبەجىكردى بنەماو رىئوشوئەكانى ھەنگىراون، كۆمىتەى وەزىران ئەلايەن كۆمىسيونىكى راوئىزكارى كە ئەندامەكانى لە زانستى پارىزكارى و پشتىوانى لە كەمايەتبيە نەتەوہيەكاندا پسپۆرن، پشتگىرى دەكرى.
- ۲- بىكھاتەى ئەم كۆمىسيونە راوئىزكارىيە و شىوہى كاركردى، دواى دابىن بوونى ئىعتىبارى قانونى بۆ ئەم رىككەوتننامەيە و كارپىكردى، لە ماوہى سائىكدا ئەلايەن كۆمىتەى وەزىرانەوہ ديارى دەكرى.

فەلسی پینجەم

ماددهی: ۲۷

ئەم ریککەوتننامەیه بە مەبەستی مۆرکردن دەدرئ بە ئەندامانی شوورای ئەوروپا. هەر وەها ولاتانی دیکە لە لایەن کۆمیتەیی وەزیرانەوه بانگهێشت کران لە ئیستاه تا رۆژی ئیعتیبار پەیدا کردنی ئەم راگەیه ندراره لە باری قانونییهوه و دەست پینکردنی، ئیمزای بکەن. بەرپۆه بردنی نیۆه رۆکی ئەم بە لگە نامەیه پینوستی بە پەسندکردن، قەبوڵکردن و دەرکردنی ئیجازە نامەیی پینوست لە لایەن پارلمانی ولاتە پینو نیدیادارە کانهوه ههیه. بە لگە نامە کانی تایبەت بە پەسندکردن، قەبوڵکردن و ئیجازەدان بە بەرپۆه چوونی ئەم ریککەوتننامەیه، لە لای سکر تیری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یه کگرتووه کان راده گیرین.

ماددهی: ۲۸

۱- بەرپۆه بردنی نیۆه رۆکی ئەم ریککەوتننامە بناغە ییه، راست ئەو رۆژە را دەست پیندەکا که ۳ مانگی تەواو بەسەر رەزاهەندی دەبرینی ۱۲ ئەندامی شوورای ئەوروپا بە گوێرەیی ماددهی ۲۷ لە گەل ئەو ریککەوتننامەیهوه، بەر عۆدە بوونیان لە ئاست بەرپۆه بردنی نیۆه رۆکه کهی، رابردی.

۲- هەر ولاتیکی ئەندام که دواتر رەزاهەندی خۆی لە گەل ئەم ریککەوتننامەیهوه، بەر عۆدە بوونی خۆی لە ئاست بەرپۆه بردنی نیۆه رۆکه کهی راده گە یه نی، ۳ مانگ دواي ئەوهی بە لگە نامە کانی تایبەت بە پەسندکردن، قەبوڵکردن و ئیجازە نامەیی دەولەت یان پارلمانی ولاتە که ییدا، بە شوورای ئەوروپا، راست لە رۆژی دواتر هوه دەست دەکا بە بەرپۆه بردنی.

ماددهی: ۲۹

۱- کۆمیتەیی وەزیرانی شوورای ئەوروپا پاش ئەوهی ئەم ریککەوتننامەیه ئیعتیباری قانونی پەیدا کردو، بو بەرپۆه بردن نامادە بوو، هەر وەها بە دواي رايژ لە گەل ئەو دەولەتانه دا که ئەم راگەیه ندراره یان مۆر کردووه، بە گوێرەیی بریاریک . که بە پینی ماددهی ۲۰، پیتی "دی پیرەوی نیۆخۆی شوورای ئەوروپا بە زۆرایه تیی دەنگ دەدرئ . دەتوانی لە هەر

ده و له تیبکی که نه ندای شوورای نه وروپا نییه و به گویره ی ماده ی ۲۷ بیشتر داوای لیکراوه نه م راگه یه ندراره مؤر بکا به لام نه یکردوه، هه روه ها له هه ر ولاتیکی دیکه که نه ندای شوورا نییه، ده توانی داوا بکا ره گهل نه م ریکه و تننامه یه بکه ون و مؤری بکه ن.

۲- هه ر ولاتیکی که به م راگه یه ندراره په یوه ست ده بی، له یه که م رۆژی داوای تیپه رپوونی ۳ مانگ به سه ر ته حویلدرانی به لگه نامه کانی تایبته به په یوه ستبوونی نه و ولاته به شوورای نه وروپا، ده بی ده ست بکا به به رپوه بردنی نیوه رۆکه که ی.

ماده ی: ۳۰

۱- هه ر ولاتیکی که ره گهل نه م په یماننامه یه ده که وی، ده توانی له کاتی مؤرکردن یان سپاردنی به لگه نامه کانی تایبته به په سندرکن و قه بو لکردنی له لایه ن ده و له ت یان پارلمانی نه و ولاته وه، یان له کاتی سپاردنی به لگه نامه ی په یوه ستبوون به م ریکه و تننامه یه به شوورای نه وروپادا، را بگه یه نی که له کام یه ک له ناوچه کانی ژێرده سه لاتیدا نیوه رۆکی نه م ریکه و تننامه یه به رپوه ده چی.

۲- هه ر ولاتیکی که نه م ریکه و تننامه یه مؤرده کا ده توانی هه ر کاتیکی بیه وی له روونکردنه وه یه کدا که بو سکریتی گشتی شوورای نه وروپای ده نیی، را بگه یه نی که له چ ناوچه یه کی دیکه ی ژێرده سه لاتیدا، بنه ماو ریوشوینه دیاریکراوه کانی نه م راگه یه ندراره، به رپوه ده با. نیوه رۆکی نه م راگه یه ندراره له رۆژی داوای تیپه رپوینی ۳ مانگی ته واو به سه ر گه یشتنی نه و روونکردنه وه یه به ده ست سکریتی گشتی، ئیعتیباری قانونی په یدا ده کا.

۳- هه ر روونکردنه وه یه ک که به گویره ی خاله کانی ۱ و ۲ نه م ماده یه نووسرابی، ده کری به هوی نامه یه که وه که بو سکریتی گشتی ده نیی، وه رگیزیته وه. نه و وه رگرتنه وه یه، له و رۆژه وه ئیعتیبار په یدا ده کا که ۳ مانگی ته واو له گه یشتنی نامه که به سکریتی گشتی را بردی.

ماده ی: ۳۱

۱- هه رکام له و ولاتانه ی نه م راگه یه ندراره یان مؤرکردوه ده توانن به هوی نامه یه که وه که بو سکریتی گشتی شوورای نه وروپای ده نیی، په یوه ستبوونی خو یان به م ریکه و تننامه یه هه لوه شیننه وه و ، به م جوړه دا برانی خو یان له م راگه یه ندراره را بگه یه نن.

۲- نه م دا برانه له و رۆژه را ئیعتیباری قانونی په یدا ده کا که ۶ مانگی ته واو به سه ر گه یشتنی.

په ایمانامه ی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان له باره ی مندالانه وه.

کۆمه ئه ی گشتیی نه ته وه یه کگرتووه کان به بریاری ۴۴ - ۲۵ له ۲۰ - ۱۱ - ۱۹۸۹ دا په سندی کردووه و به پیی ماده ۴۵ ئه م په ایمانامه یه له ۲ ئه یلوولی ۱۹۹۰-هوه کاری پینده کری.

سهره تا

به گویره ی ریوشینه بنچینه یه کانی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان که له لایه ن هه موو نوینه رانی کۆمه ئه ی ئینسانیی ئه ندای ئه و ریکخراوه وه په سند کراون، ریزدانان بو زاتی مروّف و به رانبه ریی بی نه ملا و ئه ولای مروّفه کان له باره ی مافه کانیانه وه، به دیهینه ری نازادی، دادپه روه ری و ناشتی له جیهان دایه.

نه ته وه کانی جیهان له سهر بناغه ی بروا هه بوون به م ریز و حورمه ته ی مروّف، خوازیاری به ختیاری هه موو مروّفه کان له چوارچیوه ی پیشکوه تنی کۆمه لایه تی، باشتربوونی هه لومه رچی ژیان و نازادیی هه رچی زیاتر دان.

به قبولکردنی به ایمانامه ی جیهانیی مافی مروّف له لایه ن ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کانه وه و وه نه ستو گرتنی به رپرسیاره تی ده ست راگه یشتنی یه که یه که ی مروّفه کان به و مافانه که نه و به ایمانامه یه دا هاتوون، بی وه به رچاوگرتنی به ستراوه یی ره گه زی، جینسی، ئایینی، کولتووری، مائی، نه ته وه یی و هه رچه شنه فه رقوجیاوازییه کی دیکه،

کۆمهڵیک په سه‌ندکراوی نیوده‌وله‌تیی - تایبەت به مافی مروّفا

وه‌رگێران له فارسیه‌وه: د. قادر وریا

هه‌روه‌ها به سه‌رنجدان به‌وه که ریکخراوی نه‌ته‌وه یه‌کگرتوو‌ه‌کان له جارنامه‌ی جیهانی مافی مروّفا له‌سه‌ر ره‌چاو کردنی مافه تایبه‌تییه‌کانی مندالان و پشتیوانی له‌وان، پێی داگرتوه،

به ئاگاداری له‌وه که بنه‌مانه یه‌که‌مین کۆمه‌لگه‌ی پیکهینه‌ری کۆمه‌ل و یه‌که‌م شوینی په‌روه‌رده و بارهینانی هه‌موو ئەندامانی کۆمه‌ل و یه‌که‌م بنیاتنه‌ری که‌سیتی مندالانه،
به ئاگاداری له‌وه که مندالان بو پشکووتن و گه‌شه‌کردنی خویان پیوستیان به هه‌بوونی بنه‌مانه‌یه‌ک هه‌یه که ریز و خۆشه‌ویستی و لیکتیگه‌یشتنی تیدا،

به وه‌بیره‌ینانه‌وه‌ی له‌وه راستییه‌ی که مندال ده‌بی بو داها‌تووی کۆمه‌ل ناماده بکری و به‌گوێره‌ی ریشوین و بایه‌خه راگه‌یه‌ندراوه‌کانی ریکخراوی نه‌ته‌وه یه‌کگرتوو‌ه‌کان، خاوه‌ن که‌سیتی و ناشتیخواز په‌روه‌رده بکری و، گیانی هاوپیوه‌ندی و لیکتیگه‌یشتنی تیدا پیکبی، هه‌روه‌ها به سه‌رنجدان به پیوستی پشتیوانی تایبه‌تی له مندالان به گوێره‌ی په‌سندکراوه نیونه‌ته‌وه‌یه‌یه جو‌راوجۆره‌کان بو وینه:

ریکه‌وتنه‌نامه‌ی ساڵی ۱۹۲۴ی زایینی ژنیف له‌باره‌ی مندالانه‌وه، ریکه‌وتنه‌نامه‌ی ره‌چاوکردنی مافی مندالان په‌سندکراوی ۲۰ی نوامبری ۱۹۵۹ی کۆمه‌له‌ی گشتی ریکخراوی نه‌ته‌وه یه‌کگرتوو‌ه‌کان، جارنامه‌ی جیهانی مافی مروّفا، په‌یمانی نیونه‌ته‌وه‌یی له‌باره‌ی مافه مه‌ده‌نی و سیاسیه‌کان (به‌تایبه‌تی ماده‌کانی ۲۳ و ۲۴ له‌وه په‌یمانه)، په‌یمانی جیهانی بو مافه کۆمه‌لایه‌تی، ئابووری و کونتوریه‌کان، به‌تایبه‌تی ماده‌ی ۴، به‌لگه‌نامه‌کان و پیره‌وی نیوخوی له‌وه ریکخراوه نیونه‌ته‌وه‌یه‌یه‌ی به‌قازانجی مندالان تیکۆشانیان هه‌یه،

به وردبوونه‌وه له نیوه‌روکی به‌لگه‌نامه‌کانی مافی مندال که داوا ده‌که‌ن: مندال سه‌بارته به نابالغ بوونی له‌باری جه‌ستی و ره‌وانیه‌وه، پیوستی به یارمه‌تی و پشتیوانی تایبه‌تی پیش و دوا له دایکبوون هه‌یه،

به پێی په‌سندکرا و ریکه‌وتنه‌نامه‌کانی تایبەت به مافی مندالان و به‌خشناه‌کانی ریکخراوی نه‌ته‌وه یه‌کگرتوو‌ه‌کان له‌باره‌ی دیاریکردنی لانی که‌می ته‌مه‌ن و مه‌رجه‌کانی سزای قانونی بو مندالان، پشتیوانی له ژنان و مندالان له کاتی شهر و تیکه‌له‌چوونی چه‌کدارانه‌دا،

له‌سه‌ر بناغه‌ی له‌وه راستییه‌ که له زۆر ولاتی دنیا‌دا، مندالان له هه‌لومه‌رجیکی خراپ و ناله‌باردا ده‌ژین و پیوسته

ههنگاوی خیرا و تایبته ته هم بارهوه هه ئبگیری،

ههروهها به تیگه یشتن له گرنگی و بایه خی هاوکارییه نینه ته وه بییه کان به مه بهستی باشتر کردنی هه لومه رچی ژیبانی مندالان له هه موو جیهان و به تایبته ته له ولاتانی له حائی گه شه کردندا، نه م په ایمان نامه یی خواره وه بو پاراستن و ره چا و کردنی مافی مندالان په سند ده کری:

ماده ی: ۱ (پیناسه)

به گوتیه ی نه م په ایمان نامه یی، مندال مروفیکه که هیشتا ته مه نی ۱۸ سایی ته واو نه کردوو، مه گه ر نه وه که له ولاتانی پیوه ندی داردا ته مه نیکی زووتر وهک ته مه نی خو ناسین له باری قانونییه وه دیاری کرابی.

ماده ی: ۲ (قه ده غه بوونی جیا و زیدانان)

۱- ده و له ته کانی نه ندای نه م په ایمانه، ره چا و کردن و به پیوه بردنی نیوه روکی نه م په ایمان نامه یی له باری هه ر مندالیکه وه که ده که و نته چوارچیوه ی ده سه لاتی نه وان، به بی جیا و زیدانان و بی وه به ره چا و گرتتی هه چه شنه به ستر او هی و جیا وازی له باری ره گه زی، رهنگی پیست، زایه ند، زمان، نایین، به ستر او هی سیاسی، پیگه ی کومه لایه تی و قهومی و نه ته وه یی، راده ی سه روه ت و سامان، نه قوستانی، چو نیه تییه سه ره پهرستی کران، دایک و باب و هه ر هه لومه رچی که مندال تییدا ده ژی، ده سه به ر ده کن.

۲- ده و له ته کانی نه ندای نه م په ایمانه، هه موو ههنگاویکی پیویست ده نین تا نه وه دنیا بن که هه ر مندالیک له هه ر جو ره فه رق و جیا وازی دانالیک له نه مان دایه و سه بارت به بیرو را ده برین و روانگه و بوچوون و تیگوشانی دایک و باب، سه ره پهرستی یان خزم و که سه کانی، سزا ندری.

ماده ی: ۳ (قازانجی مندال)

۱- له هه لگرتتی هه ر ههنگاویکدا که به جو ریک پیوه ندیی به مندال نه وه هه یه، چ له بواری گشتی و چ له بواری تایبته تی، نی داری و ناییداری و هه ر به شیکی دیکه دا، له به ره چا و گرتتی قازانج و دایین کردنی سلامه تییه مندال له سه رووی هه موو مه سه له یه که وه یه.

۲- ده و له ته کانی نه ندای نه م په ایمانه نه رکی سه رشانیانه که ویرای ره چا و کردنی مافی دایک و باب یان سه ره پهرستی، پشتیوانی له مندالان بکن و ههنگاوی پیویست له باری حوقوقی و قانونییه وه هه ئبگرن.

كۆمەلىك پەسەندىكر اوى نئودەولەتسى - تايبەت بە مافى مرۇف

وەرگېران لە فارسىيەو: د. قادر وريا

۳- دەولەتەكانى ئەندامى ئەم پەيمانە دئىيائى دەدەن كە ستانداردە ديارىكراوہكان لەبارەى ژمارە و پسپۇرى كاربەدەستانى نۇرگان و دامەزراوہكانى بەرپرس پشتىوانى لە منداڵ و تىكنىكى پىويست بۇ كارەكانيان دابىن دەكەن و لەبوارى سلاھەتى و لەشساغيدا كۆنترۆلى پىويست ھەيە.

ماددەى: ۴ (ئەركى دەولەتان)

دەولەتەكانى ئەندامى ئەم پەيمانە ھەنگاوى پىويست و گونجاوى قانوونى، ئىدارى و ھتد.. ھەندەگرن تا مافە قەبولكراوہكانى نئو ئەم پەيماننامەيە بەرپوۋە بەرن. دەولەتان بۇ جىيەجىكردى نئوۋەركى ئەم پەيماننامەيە بە سەرنجدان بە مافەكان و ھەلومەرجى كۆمەلايەتى، سىياسى و كۆلتوورى ھەتا ئەو جىگايەى لە دەستيان دئ لە ھەموو ئىمكانات و سەرچاوە نەتەوھىيەكانى خۇيان و ئەگەر پىويست بوو لە سەرچاوە نئوھتەوھىيەكان كە ئك وەردەگرن.

ماددەى: ۵ (مافى داىك و باب)

دەولەتەكانى ئەندامى ئەم پەيمانە، بايەخى پىويست بە ئەرك، مافەكانو بەرپرسايەتتى داىك و بابەكان و سەرپەرتتى قانوونى منداڵان دەدەن تا بەرانبەر بە منداڵ و ئەو مافانەى كە بە گۆيرەى ئەو پەيماننامەيە پىي دراون، كەمتەرخەمى نەكرائى.

ماددەى: ۶ (مافى ژيان)

ھەر منداڵىك مافى ژيانى ھەيەو ئەو مافىكى زگماكىي ئەو، كە ئەلايەن ھەموو دەولەتەكانى ئەندامى پەيمانەو بەرەسى دەناسرى.

ماددەى: ۷ (مافەكانى پئوھندىدار بە لەداىكبوون)

۱- ھەر منداڵىك لەكاتى لەداىكبوونەو مافى ھەبوونى ناوئى ھەيە كە دەبئ لە دەقتەرەكانى پئوھندىداردا تۆمار بكرئ. ھەر وھا ھەبوونى دەولەتنامە "تابعىت" مافى خۆيەتى و ئەگەر بگونجئ دەبئ داىك و بابى خۆى بناسئ و بەھۆى ئەوانەو سەرپەرتتى بكرئ.

۲- دەولەتەكانى ئەندامى ئەم پەيمانە، ئەو مافانەى ئەم پەيماننامەيەدا ھاتوون، لە حوقووقو قانوونە نئوخۆيەكانى

خویان و نه رکه نیونه ته و هییه کانیاندا ده گونجینن و به تایبته ته له باره ی نه و مندالانه ی هاوولاتیان نییه، دهسته به ریان ده کهن و به ریوه یان ده بن.

ماده ی: ۸ (پاراستنی پیناسه ی شه خسی)

۱- ده و له ته کانی نه ندای نه م په یمانه به رعودن که مافه کانی مندال ره چاو بکه ن و پیناسه ی فه ردی، هاوولاتی، ناو و پیوه ندییه بنه ماله ییه ناسراوه کانی به گویره ی قانونن پپارین.

۲- هرکات هموو یان به شیک له پیناسه ی شه خسی مندال به شیوه یه کی ناقانونی خه وشدار بوو، ده و له ته کان به په له بو قهره بوو کرده وه ی نه م خه ساره، هه نگاو ده نین.

ماده ی: ۹ (جودایی له دایک و باوک)

۱- نه و ده و له تانه ی نه م په یماننامه یه یان مور کرده وه، دنئیایی دده ن که مندال به پیچه وانه ی ویستی دایک و باوک، له وان جیا ناکریته وه، مه گهر نه وه که به گویره ی قانونن بسه لمیندری که جیابوونه وه که پیویست و به قازانجی منداله که یه. بو وینه کاتیک مندال که لکی خراپی لیوه رده گیرئ، یان به که مته رخمییه وه رهفتاری له گه لدا ده کری، یان دایک و باوک لیکی جیابوونه ته وه و به جیا ده ژین ده بی وه زعی مانه وه ی منداله که روون بکریته وه.

۲- له کاتی به ریوه بردنی به ندی یه که می نه م ماده یه دا، ده بی هموو نه و که سانه ی مه سه له که پیوه ندی به وانه وه هه یه له بریاراندا به شدار بکرین.

۳- ده و له تان نه مه یان له بیره که مافی مندال له بواری پیوه ندی شه خسی و راسته وخو له گه ل دایک و باوکدا، ده بی نه وکاته ش که له وان جیاکراوه ته وه، دابین بی. ته نیا نه و کاتانه نه بی که نه م کرده وه یه له گه ل به رژه وه ندی مندال له ناته بایی دایه.

۴- هرکات جودایی له ناکامی بریار و هه نگاوی ده و له تدا بوو، وه ک زیندانی کردن، دوورخستنه وه و مه رگی دایک و باوک یان هه ردووکیان، یان مردنی مندال (مردن به هه ر هویه که وه بی، گرنک نه وه یه که مردوو که له وکاته دا له به ندی ده و له تدا بووه)، ده و له تیک که نه م په یماننامه یه ی مور کرده وه نه سه ریته ته یسه ر ویستی دایک و باب یان مندال یان سه ریهرسته قانوننییه که ی، زانیاری پیویستیان له باره ی نه و که سه پی بدا که دیار نییه. ته نیا نه و کاته نه بی که نه م کرده وه یه به قازانجی منداله که نه بی و زانی پی بگه یه نی. ده و له ته کان دنئیایی دده ن که نه و که سانه ی داخواری نه م چه شنه دیننه گوړی، له لایه ن ده و له ته وه مه ترسییان بو پیک نای.

مادهی: ۱۰ (پیکه یاندنه وهی ئەندامانی بنه ماله)

۱- به شوین مادهی ۹، به ندی ۱، که له م پهیماننامه یه دا هاتوه، هه رکا ت مندال یان دایک و بابی داوا ی چوونه دهر له ولات یان چوونه نیو ولاتیکی دیکه به مبهستی په یوه ستببون به ئەندامانی بنه ماله ی خویان بکه ن، به شیوه یه کی ئینسانی و خیرا ئەم کاره له لایه ن دهو له ته وه راده په رینتری و، به هینانه گۆری داخوازیکی له م چه شنه هیچ مه ترسییه ک بۆ داواکار و خزم و که سه کانی له لایه ن دهو له ته وه پیکنای.

۲- مندالیک که دایک و بابی له چه ند ولاتیکی جیاوازا ده ژین، مافی نه وه ی هیه له گه ل هه ردووی ئەوان به شیوه یه کی شه خسی، ریکو پیک و راسته وخۆ پیوه ندی هه ب، مه گه ر له کاتی هه بوونی هه لومه رچی تایبه تیدا، بۆ وینه سه باره ت به پاراستنی ئەمنیه تی نه ته وه یی، نه زم و ئەخلاق گشتی، زیان گه یشتن به ئازادی و مافه کانی که سانی دیکه، یان پیشیکرانی ئەم مافانه ی له و پهیماننامه یه دا هاتوون.

مادهی: ۱۱ (مندال رفاندن)

۱- دهو له ته کانی ئەندامی ئەم پهیماننه به مبهستی خه بات له گه ل راگۆیزتی ناقانونی مندالان بۆ دهره وه ی ولات و راگرتنیان له و، هه نگاوی پیویست هه لده گرن.

۲- دهو له تان بۆ ئەم مبهسته، ریکه وتننامه کانی یه کتر له و باره وه، یان ریکه وتننامه کانی دوو لایه نه و چه ند لایه نه بۆ ئەم مبهسته په سند ده که ن.

مادهی: ۱۲ (ئازادی بیرو)

ئهو دهو له تانه ی ئەو پهیماننامه یه ئیمزا ده که ن مافی مندالیک که توانایی دروست کردنی بیروای شه خسی خۆی هیه، به ره سمی ده ناسن. مندال له هه موو بواریکی پیوه ندیدار به خۆیدا، ئازادی بیروا دهر برین و هینانه گۆری بۆ چوونی شه خسی خۆی که له گه ل ته مه ن و هه لدانی ویدا گونجاو ب، هیه.

مادهی: ۱۳ (ئازادی وه دهسته یانی زانیاری)

۱- مندال مافی ئازادی بیروا دهر برینی هیه و ئەم مافه پیوه ندی به ئازادی به دهسته یانی زانیاریه وه هیه. مندال

کۆمەئیک پەسەندکراری نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مەرۆف

وەرگیژان لە فارسیهوه: د. قادر وریا

دەبێ بێ ئەوەی ئە بەرپەستە دەولەتییەکان بترسێ، زانیاری و بیروپا جۆراوجۆرهکانی خۆی بە قسەکردن، نووسین یان بە هۆی چاپکردن، بەکاری هونەری و بە هەر رێگا و نامزێکی دڵخوازی دیکە ی خۆیدا، دەرپێری و پیدا بە کەسانی دیکە.

۲- بەرپۆهچوونی ئەم مافە دەکرێ بە هۆی هیندیک قانونی دیکهوه و بۆ ئەم مەبەستانە سنووردار بکری:

ئەلف؛ سەبارەت بە پاراستنی مافەکان و ناویانگی کەسیکی دی،

ب؛ سەبارەت بە ئاسایشی نەتەوهیی، نەزمی گشتی، ئەخلاق و پاکیی گشتی و سلامەتیی کۆمەن.

ماددهی: ۱۴ (نازادی مهزهب، وێژدان و بیروپا)

- ۱- دەولەتان گرنگی بە مافی منداڵ ئە بواری نازادی بیروپا، وێژدان و مهزهب دەدەن.
- ۲- دەولەتان بۆ ئەوەی دایک و باب یان سەرپەرستی منداڵ بتوانن نەخشی رینوین و رینیشاندەری خۆیان ئە قۆناغە جۆریه جۆرهکانی تەمەنی منداڵدا بە باشی بەرپۆههەرن گرنگی بە مافەکان و ئەرکهکانیان دەدەن.
- ۳- نازادی مهزهب و جیهانیینی تەنیا ئە هەلومەرجی قانونی دیاریکراودا دەکرێ بەرتەسک بکریتهوه، ئەویش سەبارەت بە پاراستنی ئاسایشی نەتەوهیی، راگرتنی نەزمی کۆمەلایهتی، پاراستنی سلامەتی و خاویینی گشتی، یان کاتیک کە ئەو نازادییه ئەگەڵ مافە سەرتهاییهکان و نازادی کەسیکی دیکە ئە ناتەباییدا بن.

ماددهی: ۱۵ (نازادی پیکهینانی ئەنجومەن و گروپ)

- ۱- دەولەتان مافی منداڵان ئەبارە بەشدارێ ئە کۆر و کۆبوونهوهکاندا بەرەسمی دەناسن.
- ۲- بەرپۆهبردن و پەچاوکردنی ئەو مافە نابێ بیته هۆی تیکدانی ئاسایشی نەتەوهیی و نەزمی گشتی و، ئەگەڵ ئەخلاقی گشتی و نازادییه سەرتهاییهکان و نازادی کەسانی دیکەدا، نابێ ئە دژایهتی دابێ.

ماددهی: ۱۶ (پاراستنی هەریمی شەخسی)

- ۱- هەریمی شەخسی و تایبەتیی هیچ منداڵیک نابێ بکەوتن بەر دەستدریژی. ئەو هەریمه کە هەموو بواری لایهنهکانی پیتوهندیار بە ژبانی بنه مائەیی، خانووپههه، نابروو و نامەگۆرینهوهی شەخسی دەگریتهوه، نابێ بە ئەنقەستو بە شیوهی ناقانونی دەستدریژی بکریته سەر.

۲- هه بوونی پشتیوانیی قانونی له بهران بهر نهو جوهره هه ره شانهدا، مافی هه ر مندائیکه.

مادهی: ۱۷ (که لکه وهر گرتن له نامرازه کانی راگه یه نی گشتی)

دهو له تان به ناگاداری له نه خشی گرنگی نامرازه کانی پیوه ندیی گشتی، وهییر دیننه وه که مندال ده بی دهستی به هه موو سه رچاوه جوړا و جوړه کانی نه ته وهی و نیونه ته وهی به ره و ژوور بردنی زانیاری و ناگایی، به تایبەتی نه وانه که بو سلامه تیی جهسته یی و دهروونی نهو به قازانجن، را بگا.

بو نه م به سه ته دهو له ته کانی نه ندای نه م په یمانه ده بی:

هه لفا؛ نامرازه کانی پیوه ندیی گشتی هان بدن هه تا زانیاری، لایه نی کومه لایه تی و کولتووری هه بی و له گه ل نیوه روکی مادهی ۲۹ دا بیته وه.

ب؛ خوازیاری هاوکاری نیونه ته وهی له بواری به ره هه یینان، گوړینه وه و بلاوکردنه وهی زانیاری به که لکه وهر گرتن له سه رچاوه جوړا و جوړه کانی نه ته وهی و نیونه ته وهییدا بن.

پ؛ پشتیوانی له به ره هه یینان و بلاوکردنه وهی کتیی مندالان بکه ن و په ره ی پخ بدن.

ت؛ نامرازه کانی پیوه ندیی گشتی هان بدن تا وه لامده ری پیوستیه کانی بواری زمان و قسه کردنی نهو مندالانه بن که سه ر به که مایه تیه کولتووری و قه ومیه کانن.

ج؛ نهو قانونانه هه لده سه نگینن که به م به سه تی ناگاداری له مندالان له به ران به ر زیانه چاوه پروان کراوه کانی نامرازه کانی راگه یان دندا دانراون و واده کهن ماده کانی ۱۳ و ۱۸ به ریوه بچن.

مادهی: ۱۸ (به خبو کردنی مندال به هو ی دایک و بایه وه)

۱- دهو له تان له سه ر نه مه پخ داده گرن که دایک و باوک هه ردوو ویکرا به رپرسی په روه رده و گه وره کردنی مندالن.

۲- دهو له ته کانی نه ندای نه م په یمانه به م به سه تی به ریوه چوونی نهو مافانه ی لی ردها هاتوون پشتگیری دایک و بابان ده کهن له جیه جیکردنی نه ره که کانیا ن له پیوه ندی له گه ل په روه رده و گه وره کردنی مندالدا.

۳- دهو له تان هه موو هه نگاوکی پیوست هه لده گرن تا نیمکاناتی گونجاو بو چاوه دیری و ناگالی بوونی نهو مندالانه ی که دایک و بایبان کار ده کهن، دایبن بکه ن.

ماددە ١٩: (پشتیوانی لە منداڵان لە بەرانبەر کەلگ لیۆەرگرتیان بۆ مەبەستی خراپ)

١- دەولەتان پشت ئەستوور بە هەموو ئیمکاناتیکی قانونی، ئیداری، کۆمەڵایەتی و فێرکردن، لە بەرانبەر هەر جۆرە رەفتاریکی کە مەترخمانە لە گەڵ منداڵان و لە بەرانبەر هەر چەشنە دەستدریژیی جەستەیی و دەروونی و کەلگ لیۆەرگرتیان بۆ مەبەستی جینسی، پشتیوانییان لێدەکەن.

٢- هەنگاوی پشتگیرانە دەولەتەکان ویرای بەرپۆبەردنی ئەو رێگا چاره و بەرنامه کۆمەڵایەتییانە دەبن کە لە دۆزینەوهی ئەو جۆرە تاوانانە بەرانبەر بە منداڵان و پیشگیری لەواندا، کاریگەرن. هەروەها پێراگە یشتن و دەوا و دەرمانی منداڵیک کە بە هۆی ئەم تاوانانەوه زیانی پێگەیشتووە و، یارمەتی بە دایک و باب و سەرپەرستەکەهی ئە پێوهندی لە گەڵ ئەو تاوانانەهی ئە بەندی ١ی ئەم ماددەییەدا هاتوون، ئە ئەستۆی دەولەتەکانە.

ماددە ٢٠: (پشتیوانی لە منداڵ لە قۆناغی جودایی لە دایک و باوکدا)

١- منداڵیک کە بە شیوهی کاتی یان بۆ هەمیشە ئە باووشی بنەمائە بێبەشکراوه، یان بۆ قازانج و بەرژەوهندی خۆی دەبی ئە بنەمائەکەهی جیا بکریتەوه، مافی کەلگەرگرتن لە یارمەتی و پشتیوانییە تایبەتییهکانی دەولەتی هەیه.

٢- دەولەتەکان بە گۆڕەری ئەو مافانەهی بروایان پێیان هەیه و بە پێی قانوننەکانی ولاتی خۆیان، بە شیوهی جۆراوجۆر یارمەتی منداڵی ئەو چەشنە دەکەن.

٣- وە ئەستۆگرتنی سەرپەرستی و بە منداڵی خۆ قەبوڵکردنی منداڵی ئەوتۆ لە لایەن کەسانی خاوەن سەلاحییەت، جۆریکە لە سەرپەرستی و ئاگاییبونی منداڵ. ئەم بارهوه دەبی سەرئنج بەدریتە ریشه و پێداویستییه کولتووری، ئایینی و قەومییەکانی منداڵ و، پێویستە پەرورده و فێرکردنی بەردهوامی بۆ دابین بکری.

ماددە ٢١: (دەستەبەرە قانونییەکانی وەرگرتنی کەسیک بە منداڵ)

ئەو تاقمە ئە دەولەتەکانی ئەندامی پەیمان کە سیستمی سەرپەرستی و بە منداڵی خۆ قەبوڵکردنیان بەرپرسی ناسیوووە یان بە رهوای دەرزان، بە دنیاییهوه رادەگەیهنن کە ئە هەموو قۆناغەکاندا، قازانج و بەرژەوهندی منداڵ و ئاسوودەیی ئەو دابین دەکری.

ئەو دەولەتەکانە:

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیبی - تایبته به مافی مروؤف

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

ئه لف؛ به رعۆده ده بن که کاروباری پیوه ندیدار به "قبولکردنی که سیک وهک مندائی خو" ته نیا له لایه بن به رپرسان و ئورگانه دیاریکراو و ریگا پیدراوه کان جیبه جی ده کرین و له چوارچیوهی "حقوق جاری" و قانونه نیوخوییه کاندای به ریوه ده چن و کۆنترۆل ده کرین.

ب؛ جوړ و شیوهی نیونه ته وهی به "مندائی خو قبولکردن" به رسمه ده ناسن و ئیمکاناتی دیاریکراو بو نه و مندالانهش که له نیوخوی ولاتدا له و باره وه بیبه شن، دایین ده که ن.

پ؛ به رعۆده ده بن که مندال له کاتی که لکوه رگرتن له ئیمکاناتی نیونه ته وهی قبولکردن وهک مندائی که سیکه دیکه، هه روا له ژیر پشتیوانی بی نه ملاونه ولای ده و له تی و نه ته وه پیدا ده بن.

ت؛ هه موو هه نگاویکی گونجاو هه لده گرن تا "به مندائی خو قبولکردنی مندائیک له ناستی نیونه ته وه پیدا" بو قازانجی دارایی نه بن.

ج؛ له م چوارچیوهیه دا، خوازیاری مۆکردنی ریکه و تننامه ی دوو یان چهند لایه نه له گه ل ولاتانی دیکه دا بن تا له ناکامه باش و سه رکه و تووه کانی "وهک مندائی خو قبولکردن" له ناستی نیونه ته وه پیدا، دنیا یی و ده دست بیتن.

مادده ی: ۲۲ (مافه کانی په نابهری)

۱- له و ده و له تانه ی نه م په یماننامه یه یان مۆر کردوه، به هه نگرتنی هه نگاوی گونجاو، مافه کانی مندائیک که له روانگه ی قانونی نیوخوی یان نیونه ته وه ییه وه وهک په نابهر ناسراوه، ده سته بهر ده که ن. نه م مافانه، یارمه تییه ئینسانیه کان به مه به سته وه دیه اتنی هه موو مافیکی گونجاو له و په یماننامه یه و په یماننامه ناوچه یی و نیونه ته وه ییه کانی تایبته به دایینکردنی مافی مروؤفو مافی مندالدا- بی وه بهر چاگرتنی نه وه که مندال ته نیا یان له گه ل دایکو بابو که سیکه دیکه دا ده ژی. ده گرتنه وه.

۲- بو نه م مه به سته، نه و ده و له تانه ی نه م په یماننامه یه یان مۆر کردوه هه موو هه وئی خو یان ده دن تا له ریگای هاوکاری له گه ل ریکخراوی نه ته وه یه کگرتوه کان یان دامه زراوه کانی سه ر به و ریکخراویه و هه روه ها به هاوکاری ریکخراوه به رپرسه کانی ناوچه یی و بان- ناوچه یی که له بواری پشتیوانی له مندال له گه ل ریکخراوی نه ته وه یه کگرتوه کاندا هاوکاریان هیه، ناگیان له مندائی په نابهر بی و، به هه موو شیوه یه ک یارمه تییه ده دن تا دایکو بابو که س و کاری خو ی بدوژیتنه وه و یه کبگرنه وه. نه گه ر هاتوو نه وانی نه دوژیه وه، قانونی پیوه ندیدار به بیبه شبوونی کاتی یان هه میسه یی له نامیزی بنه ماله، وهک مندالانی دیکه نه ویش ده گرتنه وه (مادده ی ۲۰، به ندی ۱).

مادده ی: ۲۳ (مافی مندالانی نه قوستان)

کۆمه ئیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیی - تایهت به مافی مروث

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

- ۱- دهو له تان راده گه یه نن که نه گهر مندائیک له باری جهسته یی و میشکوه نه قوستان بوو، با نه قوستانیش بی، ده بی ژیانیکی شیایو مروثی هه بی، ژیانیک که ئابرووی نه و پیاریزی و ریگای به شداریی چالاکانه و سه ربه خوی له ژیانی به کۆمه ئدا بو هاسان بکا.
- ۲- دهو له تان راده گه یه نن که مندائی نه قوستان مافی که نکوه رگرتن له پشتیوانیی تایهتیی دهو له تیی هه یه و ده بی تا نه و جیگایه ی ده گونجی بو نه و مندائه، دایک و باب یان سه رپه رسته که ی، ئیمکاناتی پیویست دابین بکه ن.
- ۳- به سه رنجدان به پیداویستییه تایهتییبه کانی مندائی نه قوستان، یارمه تی و پشتگیرییه کانی گونجاو له به ندی ۲ ی نه م ماده یه دا . نه گهر ده ست بدن . ده بی به جوړیک ریکبخرین که وه زعی مایی دایک و بابیان سه رپه رستی مندال، له به رچاو بگیری و خزمه ته پیشکیش کراوه کان بو په روه رده و فیړکردن و پشکووتن و گه شه کردنی هه رچی زیاتری مندال بی.
- ۴- دهو له تان، پشت قایم به هاوکاری نیونه ته وه یی، خوازیاری ئاؤگوړی بیرو را و نه زمونه جورا و جوړه کانی ئیداری، ته کنیکی، پزیشکی و په روه رده یی له بواری مندالانی نه قوستان دان، بو نه وه ی به تایهتی ولاتانی له حائی گه شه کردندا به هو ی ئاشنابوون له گه ل ئیمکانات و پیشکوه وتنه پیویسته کان، بتوانن یارمه تی و خزمه تیکی زیاتر و کاریگه رتر به و تاقمه له مندالان بکه ن.

ماده ی: ۲۴ (چاوه دیږیه پزیشکیه کان)

- ۱- دهو له تان، مافی مندال له باری سلامه تی و که نکوه رگرتن له هه موو ئیمکاناتییک بو پاراستنی سلامه تی خویان، چابوونه وه و ده رمانی نه خوشی به ره سمی ده ناسن و، به ره عۆده ده بن که ه یچ مندائیک له و مافه بییه ش نابن.
- ۲- دهو له تان بو دابین کردنی نه م مافی مندال، نه م هه نگاهه له بارانه هه لده گرن:

نه لف؛ ریژهی مردنی ساویان و مندالان که م ده که نه وه.

ب؛ له ئاستی سه رانه سه ریدا خزمه تی ده رمانی بو مندال ریکده خه ن و پیداویستییه سه ره تاییه کانی له شساعی دابین ده که ن. دهو له تان سه رنج ده دهنه سلامه تی دایک، پیش و دوای له دایکبوونی مندال و له گه ل نه خوشییه کان، که می و خراپیی خواردن به ربه ره کانی ده که ن و له و پیوه ندییه دا ئیمکاناتی دابین کردنی خواره مه نی و ئاوی خاوین بو خواره نه وه و هه لومه رچی پاراستنی ژینگه پیکدینن.

پ؛ بایه خ به فیړکردنی هه موو خه لک و به تایهتی مندالان و دایک و بابیان ده دهن و، هه ول ده دهن تا هاو نیشتمانان فیړی ریوشوتنه سه ره تاییه کانی له شساعی و ژیانیکی باشتر بن. نه وان بو وینه قازانجه کانی شیر دایک، ره چا و کردنی

كۆمەلىك پەسەندىكر اوى نىودەولەتسى - تايەت بە مافى مرۇف

وەرگېران لە فارسىيەو: د. قادر وريا

پاكوخاوينى شەخسى و خاوين راگرتنى ژىنگە و چۆنىەتتى پىشگىرى لە رووداوه نەخوازراوهكان فىتر دەبن و بە كردهوش لەلايەن دەولەتانهوه پشتىوانىيان لىدەكرى.

ت؛ ناوئەدەكانى راويژ كرىن لەگەل دايك و بابەكانو رىنئونى كرىنيان لە بوارى كۆنترۆلى سكوزادا پىكلىنن.

۳- دەولەتان بە مەبەستى خەبات لەگەل بىروبوچوونى خورافى و ئەو عادەتانهى بۇ سلامەتتى مندالان زىانيان هەيه، هەنگاوى گونجاو و پىويست دەينن.

۴- دەولەتان بە ئەركى سەرشانى خويانى دەزانن كە پشتىوانى لە هاوكارىيە نىونەتەووييەكان بكەن و بۇ بەهيزكرديان تىبكۆشن تا نىوهرۆكى ئەم ماددەيه بى كەموكورى بىتەدى و، ئەم بارەيهوه دەبى پىويستىيەكانى ولاتانى لە حالى گەشەكرندا سەرنجىكى تايەتايان پى بدرى.

ماددەى: ۲۵ (كۆنترۆل و پىراگەيشتنى رىكويىكى شوينى راگرتنى مندال)

مندالنىك كە لەلايەن بەرپرسانى پىوئەندىدار بە كاروبارەكەيهوه بۇ حەوانەوه و ناگالىيون و پەرستارى و چارەسەركردى نەخۆشىي جەستەيى و دەروونى دەخەويتىرى، دەبى هەموو كاروبارىكى پىوئەندىدار بەو، بە قازانجى وى بخرىتە ژىر چاوهدىرى و پىراگەيشتنى رىكويىك. ئەم مافە لەلايەن هەموو دەولەتانى ئەندامى پەيمانەوه بەرەسمى دەناسرى.

ماددەى: ۲۶ (بىمە و خزمەتە كۆمەلايەتتەكان)

۱- دەولەتان مافى مندالان لەبارەى كەلكوهرگرتن لە بىمەو خزمەتە كۆمەلايەتتەكانەوه بەرەسمى دەناسن و هەنگاوى پىويست بۇ گەيشتن بەم مەبەستە لە چوارچىووى مافە باوهكان و قانونە نىوخوييەكانياندا، هەندەگرن.

۲- لە پىشكىشكردى ئەو خزمەتانه و يارمەتيدانى مندالدا، دەبى هەلومەرجى گشتى و ئابوورىى مندال و دايك و باب يان سەرپرستە قانونىيەكەى لەبەرچاو بگىرى.

ماددەى: ۲۷ (ستانداردو ئاستى ژيان)

۱- دەولەتان مافى مندال لەبارەى هەبوونى ئاستىك لە ژيان كە لەگەل هەلومەرجى ژيان و گەشەى رووحى، جەستەيى، قەومى و كۆمەلايەتتى ئەودا بگۆنجى، بەرەسمى دەناسن.

۲- دابىنكردى هەلومەرجى دىخواز بۇ مندال، بە پەلى يەكەم ئەركى دايكو باب يان سەرپرستەكەيهتى.

- ۳- دهوله تان به گوێره ی ئیمکانات و قانونه نیوخوێیه کانیان، ههول ددهن تا یارمهتیی پیوست به دایک و باب یان سه رپهرستی قانونیی مندال بکه ن و نه گهر پیوست بوو، خواردن، خانووبه ره و جلوه رگیان بو دابین ده که ن.
- ۴- دهوله تان بو دابین کردنی داخوازه مائییه کانی مندال له دایک و باب یان سه رپهرسته که ی له نیوخو یان دهره وه ی ولات، ههنگاوی پیوست هه لده گرن.

ماده ی: ۲۸ (مافی پهروه رده و فیروون)

۱- دهوله ته کان مافی پهروه رده و فیروون بو مندالان به رسمه ده ناسن و به تایهتی بو وه دیهاتی:

- هه لفا؛** خویندنی قوناغی سه رهتایی بو هه مووان ده که نه زوری و خوړایی.
- ب؛** قوتابخانه ی جوړاو جوړی فیروکردن و حیره یی پیکدیتن و به هه رزان یان به خوړایی دهیننه خزمهت کهسانی دهستکورت و که مه داهات.
- پ؛** ریگای چوون بو خویندنگه به رزه کان بو هه مووان ته خت ده که ن و پشتیوانیی لیده که ن.
- ت؛** راویژکاری له بهاری کارو پیشه وه بو هه موو مندالان دابین و کارهسانی بو ده که ن.
- ج؛** بو که مکردنه وه ی ژماره ی نه و مندالانه ی دهست له خویندن هه لده گرن، تیده کوشن و ههنگاوی گونجاو به مه بهستی چوونی به رده وام و ریکو پیتی مندالان بو قوتابخانه ده هاوژن.

- ۲- دهوله تانی نه ندای په یمان هه ولی خو یان ددهن تا رهوتی پهروه رده و فیروکردن له قوتابخانه کان، له گه ل ریرو حورمهتی ئینسانیدا، بیته وه و له گه ل نیوه روکی نه م په یماننامه یه دا بگونجی.
- ۳- دهوله ته کان پیشوازی له هاوکارییه نیونه ته وه ییه کان له بواری پهروه رده و فیروکردندا ده که ن و به تایهتی له سه ر خاشه برکردنی نه خوینده واری و په ره پیدانی زانست و تیکنیک پنداره گرن و له م باره وه پیوستییه کانی ولاتانی له حانی که شه کردندا، سه رنجی زیاتریان دهریتی.

ماده ی: ۲۹ (ماده پهروه رده ییه کان)

- ۱- دهوله ته کانی نه ندای نه م په یمانه دیسه لمینن که پهروه رده کردن و راهینان ده بی:**
- هه لفا؛** که سایه تی، ئیستیعاد و تواناییه رهوانی و جهسته ییه کانی مندال به هیژ بکاو بیان پشکویتی.
- ب؛** ههستی پرزدانان و بایه خدان به مافه کانی مروّف و نازادییه بنه ره تییه کانی په سندرکراوی ریکخراوی نه ته وه

کۆمه ئیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیی - تایبته به مافی مروث

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

یه کگرتووه کان له مندا لاندای پیکینتی.

پ؛ سهرنجی مندا ل بۆ لای پیناسه ی کولتووری، زمان و بایه خه میلییه کانی نیشتمانی بابو باپیرانی رابکیشی و ریزنان له کولتووری سه رزه وییه کانی دیکه ی تیدا به هیز بکا.

ت؛ مندا ل بۆ ژبان له کۆمه ئیکی نازاد دا له سه ر بناغه ی لیکتیگه یشتن، نازادی، هه وانه وه له گه ل بیرورای جیاوازو جیاپیران، به رابه ری مافه کانی ژن و پیاو و دۆستایه تیی نیوان گه لان و نه ته وه و نایینه جوړاو جوړه کان ناماده بکا.

ج؛ هوگری و سهرنجی مندا ل بۆ لای ژینگه و سروشت رابکیشی.

۲- نهم ماده یه و ماده ی ۲۸ نابج به جوړیک لیکبدرینه وه که بینه هو ی پیشیلکردن و زه وتکردنی نازادی که سیکی حه قیقی و یان که سیکی حوقوقیقی دیکه. له دروستکردنی قوتابخانه کانی تایبته به فیترکردنیشدا به سهرنجدان به به ندی ۱، ده بچ لانی که می ستاندارده دیاریکراوه کانی ده ولته تی، هه بن.

ماده ی: ۳۰ (پشتیوانی له که مایه تیه کان)

مندالانی سه ر به که مایه تیه نایینی، قهومی و زمانیه کان له و ولاتانه دا که نهم که مایه تیه یانه هه ن، مافی نهمه یان هه یه و ترای ناسیاوانی دیکه یان به کۆمه ل یان به شینوه ی تاقه که سی، که لک له زمان و کولتوور و نایینی خو یان وه رگرن.

ماده ی: ۳۱ (مافی یاریکردن و کاتی حه سانه وه)

۱- ده ولته ته کان مافی مندالان له بهاری یاریکردن و هه بوونی سه رگه رمی و کاتی حه سانه وه به ره سمی ده ناسن. مندا ل ده توانی نازادانه و به شینوه یه کی چالاکانه له کاروباری کولتووری و هونه ری گونجاو له گه ل ته مه نی خویدا، به شدار بی.

۲- ده ولته ته کان سهرنج ده ده نه مافی مندال له بهاری تیکو شانی کولتووری و هونه رییه وه، به کارو هه نگاوه کانی خو یان، پشتیوانی لیده که ن و پیوستیه کانی تیکو شانی کولتووری و هونه ری و کاتی حه سانه وه سه رگه رمکردنی مندا ل، دابین ده که ن.

ماده ی: ۳۲ (قه دهغه بوونی چه وسانده وه)

۱- ده ولته ته کان نهم مافه به ره سمی ده ناسن که مندا ل له بهاری نابوو رییه وه نابج بچه وسیتته وه، نابج کاریکی پی بکری که

کۆمهلىك په سه ندى كر او نيو ده ولته تى - تايهت به مافى مروث

وه رگيران له فارسى به: د. قادر وريا

بو سلامه تى له ش و گيانى و بو ه لدان و گه شه كردنى نهو، زيانى هه يه.

۲- ده ولته تى كان بو ده سته بهر كردن و جيبه جيكردى نهو مافه، له ئيمكاناتى جوړاو جوړى قانونى، كومه لايه تى، ئيدارى و فيركردن كه لك وهرده گرن. ده ولته تى كان بو نه مبه سته و بو هاوه نكاوى له گه ل په يمان نامه و ريككه و تن نامه نيونه ته و ه يبه كانى ديكه دا، ويراى ديارى كردنى ته مهنى كار كردن و ماوه ه لومه رجى كارى مندا ل، سزاي جوړاو جوړ له گه ل گه ماروى نابوورى بو نهو ده ولته تانه ي له و باره وه خه تاكارن، ديارى ده كه ن.

ماده ۳۳: (پشتيوانى له بهرانبهر مه واددى سر كه ردا)

ده ولته تى كان شان به شانى كه لكوه رگرتن له ئيمكاناتى قانونى، ئيدارى، كومه لايه تى و فيركردن، هه موو هه نكاوى پيويست به مبه سته پشتيوانى له مندا ل له بهرانبهر نهو ماددانه دا كه به گويره ي به لگه نامه نيونه ته و ه يبه كان ده بنه هوى ئيعتيا د، هه لده گرن و به دژى به كار هينانى ناقانونى مندا لان له بهر هه مه ينان و بلا و كردنه و هوى نهو جوړه ماددانه دا، ده وه ستن.

ماده ۳۴: (پشتيوانى له بهرانبهر كه لكى خراب وه رگرتن بو مبه سته جينسى)

ده ولته تى كانى نه ندامى نه م په يمانه به نه ركى سه رشانى خويانى ده زانن له بهرانبهر هه ر جوړه چه وساندنه وه و كه لكى خراب وه رگرتنى جينسى دا، پشتيوانى له مندا لان بكن.

ده ولته تى كان بو نه م مبه سته هه م له ناستى نيو خويى و هه م له ناستى ده ره وه دا هيندىك هه نكاو هه لده گرن بو نه وه ي:

نه ل ف؛ مندا لان نه كيشرينه نيو پيوه ندى جينسى ناقانونى و زوره مليه وه.

ب؛ مندا لان له بوارى له شفر وشيدا كه لكيان ليوه رنه گيرى.

پ؛ مندا لان بو پورنو گرافى و نمايشه سينسى به كان به كار نه هينرين.

ماده ۳۵: (كرين و فروشتنى مروث)

ده ولته تى كانى نه ندامى نه م په يمانه به كه لكوه رگرتن له هه موو ئيمكاناتى نيو خويى و ده ره وه، ناوچه يى و سه رووى

کۆمەڵیک پەسەندکراری نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مرۆف

وەرگێڕان لە فارسیهوه: د. قادر وریا

ناوچهیی دزین و کرین و فرۆشتنی منداڵان بە ھەر مەبەستیک بێ، پیشی پێ دەگرن.

ماددە ٣٦: (بشتیوانی لە بەرانبەر جوۆرەکانی دیکە چەوساندنەوہ)

دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیمانە، لە بەرانبەر ھەر جوۆرە چەوساندنەوہیە کدا کہ زیانی بۆ منداڵان ھەبێ، بشتیوانییان لێدەکەن.

ماددە ٣٧: (قەدەغە بوونی ئەشکەنجە و پۆستی دەستەبەری قانونی بۆ بەرپۆوەبردنی سزا)

دەولەتەکان بەرەو دەبن کە:

ئەلف؛ ھیچ منداڵیک ئەشکەنجە نەدرێ و رەفتاری نامرۆیی و پیر لە سووکایەتیی لەگەڵدا نەکرێ. بەرپۆوەبردنی سزای ئیعدام و زیندانی درێژخایەن لە دژی منداڵان بەر لە تەواوکردنی تەمەنی ١٨ سالی، قەدەغەییە.

ب؛ دەستبەسەرکردن و زیندانیکردن ناقلانونی و بە گۆیەری بریاری شەخسی، قەدەغەییە. حوکمی زیندانیکردن منداڵ دەبێ بە گۆیەری قانون و وەک دوا ریگا، ئەویش بۆ ماوەیەکی زۆر کورت، بێ.

پ؛ ھەر منداڵیک کە دەخریتە زیندان، دەبێ رەفتاریکی مرۆیی و دوور لە سووکایەتی و گونجاو لەگەڵ تەمەنی خۆیدا لەگەڵ بکری. ئەو جوۆرە منداڵانە دەبێ لە زیندانداندا لە گەورەکان جوێ بکری تەوہ، مەگەر ئەو کە ئەو جوێکردنەوہیە بە قازانجیان نەبێ. ھەر منداڵیک لە ھەلومەرجی دەگمەن و نائاساییدا نەبێ، مافی ئەوہی ھەییە چاوی بە بنەمائەکەیی بکەوێ، یان بە ھۆی نامەوہ لەگەڵیان لە پپۆھندی دابێ.

ت؛ ھەر منداڵیکی زیندانی بۆ داکوکیکردن لە خۆی، مافی گرتنی پارێزەری ھەییە دەبێ لە دادگایەکی قانونییدا کە سەر بە دەولەت، حیزب، تاقم یان نایینیکی تایبەتی نەبێ، دادگایی بکری. منداڵ ئەو مافەیی ھەییە سکالای خۆی لەبارەیی حوکمیک کە بۆیان برپۆوەتەوہ بەریتە لای ناوہندە قانونییە خاوەن سەلاحییەتەکان و مافی خۆیەتی کە خیرا بە داواکەیی رابگەن.

ماددە ٣٨: (بشتیوانی لە پپۆھندی لەگەڵ سەربازی و چوونە شەردا)

١- ئەرکی قانونی سەرشانی دەولەتەکانە کە تەنانەت لە ھەلومەرجی شەرشیدا، قانونە ئینسانییەکانی پپۆھندیدار بە منداڵان بەرپۆوە بەرن و چاوەدیری بە سەر بەرپۆوەچوونی ئەو قانونانەدا بکەن.

کۆمەڵیک پەسەندکراوی نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مرۆف

وەرگێڕان لە فارسیهوه: د. قادر وریا

- ۲- دەولەتەکان بەرەو دەبن کە هیچ مندائیک پیش تەواوکردنی تەمەنی ۱۵ سالی بەشداری شەڕ نەکەن و بۆ جێبەجێکردنی ئەم بەرپرسیارەتییه هەموو هەنگاویکی پێویست هەڵدەگرن.
- ۳- دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیمانە، کەسائیک کە هیشتا تەمەنی ۱۵ سالیان تەواو نەکردوو، نائێرنە شەڕو لە هەلومەرجی نائاساییدا تەنیا لە کەسانی سەرۆکی ئەو تەمەنە کە ئێک وەردهگرن.
- ۴- دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیمانە لە کاتی شەڕدا، هەموو هەنگاویکی پێویست بە مەبەستی پشتیوانی ئەو مندالانە ی شەڕ زیانی پێ گەیاندوون، هەڵدەگرن.

ماددهی: ۳۹ (پەرۆدەکردنی کۆمەڵایەتی مندالانی زیان پێگەشتوو)

بە مەبەستی سڵامەتی دەروونی، جەستەیی و کۆمەڵایەتی مندائیک کە بوو بە قوربانی جوړیک لە بەدرهفتاری، ئەشکەنجە، چەوساندنەوهو هەر کردەوهیهکی دژی ئینسانی، دەولەتەکانی ئەندامی پەیمان هەموو هەنگاویکی پێویست هەڵدەگرن.

بنیاتنانەوهی جەستەیی و دەروونی دەبێ لە جیگایهکی لەبارو لە هەلومەرجی گونجاودا، سڵامەتی و حورمەتی مندال دا بین بکا.

ماددهی: ۴۰ (بنیاتنانەوهی کۆمەڵایەتی مندالانی تاوانبار)

- ۱- دەولەتان یارمەتی هەر مندائیک دەکەن کە بە دواى ماوهیهک گیران یان تاوانبارکردندا زیانی پێگەشتوو و هەنگاوی پێویست بۆ دەرمان و چارهسەرکردنی هەڵدەگرن، بە جوړیک کە حورمەتی نەشکابێ و ریزدانان بۆ مافی مرۆف و توانایی ئەو بۆ بەرپێوهبردنی نەخشیکی باش لە کۆمەڵدا بە سەرنجدان بە تەمەنی، ئەودا بەهێز بکری.
- ۲- هاو دەنگ لەگەڵ پەیماننامە نیۆنەتەوهیهکانی دیکەدا، دەولەتان بەرەو دەبن کە هیچ مندائیک سەبارەت بە کردەوهیهک کە لەکاتی ئەنجامدانیدا بە گوێرهی قانون "تاوان" نەبوو، سزا نادرین و، هەر مندائیک کە بە جوړیک لە بەرانبەر قانوندا بە تاوانبار ناسراوه و تاوانی دەدریتە پال و سزای دەدری،

لانیكەم ئەو مافانەى هەن:

ئەلف؛ تا ئەو کاتەى تاوانەکەى بەشیوهیهکی قانونی لەسەر جێ نەکراوتهوه، بێتاوانە.

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیبی - تایهت به مافی مروث

وه رگپران له فارسیه وه: د. قادر وریا

ب؛ دایک و باب یان سه رپه رستی مندانه که ده سته جی له تاوانه که ناگادار ده کړینه وه و ، ده توان له نامرزی حقوقی و گرتی پاریزه ر بؤ دا کوی له مندانه که ، که نک وهر بگرن.

پ؛ دادگا یان هر دامه زراونکی حقوقی پیوه نیدار، ده بی ده سته جی له تاوانی مندانه که بکولنه وه و ، نه گهر ته مه نو ه لومهرجی مندانه که ریگا بداو قازانج و ناسوده یی نه و زیانیان پی نه گا، دایک و باب یان سه رپه رستی نه ویش له دادگا دا به شدار ده بن.

ت؛ مندال نابی ناچار بکری که شایه دی بدا یان خوی به تاوانبار بزانی و یان له ریگای پیوه ندی له گهل شاهیدان، شوینیان له سه ر دابنی.

ج؛ هرکات بریاری دادگای سه ره تایی بریتی بوو له تاوانبار کردن و سزادانی مندال، ده بی دادگا یان ناوه ندی که سه رووتر که سه ر به ده و له ت، حیزب، تاقم و نایینیک نین و به ته وای نه به ستراوه ن، چاو به و حوکمه دا بخشینه وه و به سکالای پیوه نیدار به حوکمه که رابگن.

چ؛ نه گهر مندال زمانی (لیکوله ر) نازانی، ده بی بی نه وه ی داوای کری لیکنه وهر گپری بؤ بگرن.

ح؛ هیچکات نابی هریمی تایه تیی مندال و که سایه تیی نه و زیانیان پیبگا.

۳- ده و له تان ه و له دهن به که نکوه رگرتن له هه موو نیمکاناتیکی جوړاوجور رهوتی کاری دادگا باشر بکن و،

له و جوړه ناوه ندانه دا هاوکاری مندالان بکن. به تایه تی:

له ف؛ دیاریکردنی لانیکه می ته مه ن بؤ نه وه ی نه گهر مندالیک تاوانیکی نه جامدا، بتوان وهک تاوانباری بناسن.

ب؛ هه و له تان بؤ چاره سه ری گپروگرفته کان بی نه وه ی کار بکشیتته دادگا، به لام به پیداگرتن له سه ر به ریوه چوونی مافی مروث و قانونه مه ده نییه کان.

۴- بؤ دنیایی له سلامه تیی رهوتی حقوقی و بؤ نه وه ی هیچ سته میک له مندال نه کری، ده بی زنجیره یه ک کارهاسانی، له پیشه وه یان هر له کاتی لیکولینه وه و لپرسینه وه دا، بکری. بؤ وینه: دیاریکردنی سه رپه رستی، دابینکردنی چاوه دپری و راوتزی پیویست، ده سته به رکردنی نازادی مه رجدار و چاره سه ری کیشه کانی دیکه ی پیوه نیدار به سه رپه رستی، په روه ده و فیرکردن و زور خانی ده رووناسی و کومه لایه تیی دیکه.

ماده ی: ۴۱ (له پیشه وه بوونی هیندیک ولاتی دنیا له باری حقوقییه وه)

کۆمەئیک پەسەندکرای نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مرۆف

وەرگیژان لە فارسیهوه: د. قادر وریا

ئەم پەیماننامەیه هیچ ناتەباییهکی نییه لهگەڵ مافەکانی منداڵان لەو ولاتانەدا که ئەم بارهوه پیشکەوتوترن و، له رینگای وهدیھاتن و بەرپۆهچوونی باشتری مافەکانی منداڵاندا نابێ بە کۆسپ،

به مەرجیک که ئەو مافانە بۆ منداڵان گونجاوتر بن:

ئەلف؛ بەشیک بن له قانونەکانی دەولەتییکی ئەندامی ئەم پەیمانە.

ب؛ بەشیک بن له مافە نەتەوهیی و مەدەنییهکانی ئەو ولاتە.

بەشی دووھەم

ماددە ۴۲ (ناساندنی ریککەوتننامە)

دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیمانە بە ئەرکی سەرشاری خۆیان دەزانن که نیوهرۆک و پەسندکراوهکانی ئەم پەیماننامەیه له رینگای جۆراوجۆرهوه به ناگاداریی گەورەکان و ھەروەھا منداڵان بگەیهنن تا ئەوان لهگەڵ ئەم پەیماننامەیه ناسنا بن.

ماددە ۴۳ (کۆمیسۆنی مافی منداڵان)

۱- کۆمیسۆنی مافی منداڵان، بۆ چاوه‌دێری بەسەر بەرھووێشچوونی ئەو کاروبارانەدا که حکومەتانی ئەندامی پەیمان بەرھۆدە بوون بەرپۆه بەرن، پیکدی. ئەو کۆمیسۆنە ئەم ئەرک و بەرپرسیایەتیانە دیکەونە سەرشارن:

۲- کۆمیسۆن ئە ۱۰ کەس که له باری ئەخلاق و شارەزایی له کارەکیانەوه، پەسپۆری پایەبەرزن، پیکدی که له لایەن دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیماننامەیهوه له نیو دانیشتوانی ئەوان ھەندەبژێردرین. له پیکھاتەیی ئەندامانی ئەو کۆمیسۆنە دا سەرئەدبەدەرتە بەربلاوی جۆگرافیایی و سیستەمی حوقوقیی ولاتان.

۳- ئەندامانی کۆمیسۆن بە شێوهی نەینی و له نیو لیستی پیشنیازکراوی دەولەتانی ئەندامی پەیمان ھەندەبژێردرین. ھەر دەولەتیک دەتوانێ یەکیک له ھاوئیشتمانی خۆی پیشنیار بکا.

۴- یەکەمین ھەبژاردنی گشتی کۆمیسۆن لانی زۆر ۶ مانگ پاش پەسند کرانی ئەم پەیماننامەیه بەرپۆه دەچێ و ھەبژاردنی دواتر، ھەر دوو سال جارێک دەکرێ. سکریتی گشتیی بە نووسراوه لانی زۆر ۴ مانگ پیش (ھەبژاردن) داوا له دەولەتانی ئەندامی پەیمان دەکا که پیشنیازەکانی خۆیان له ماوهی دوو مانگدا پیشکیش بکەن. سکریتی گشتی بە گۆنرە ئەو پیشنیازانە، ھەموو ناوھکان بە پێی تەرتیبی پیتەکانی ئەلف و بی و روونکردنەوهی ناوی دەولەتی

پیشنیازدەر، ریز دەکا و بە ئاگاداریی هەموو دەولەتانیان دەگەیهنێ.

۵- کۆبوونەوه بۆ هەلبژاردن که له لایەن سکریتیاری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکانەوه رادەگەیهنری و پینکدی، کاتیک سەلاحییەتی برباردانی هەیه که دوو له سێی دەولەتانی ئەندامی پەیمان تینیدا بەشدارین. کەسانی پینشیازکراو بۆ لیستەکه ئەگەر زۆرایەتی رەهای دەنگی بەشداران و دەست بینن، وەک نوینەر و پسیوری ئەندامی کۆمیسیۆن دەناسرین. ۶- ئەندامانی کۆمیسیۆن بۆ ماوهی چوار ساڵ هەلبژێردرین و ئەگەر جارێکی دیکە پینشیاز بکریئەوه، دەتوانن سەر له نۆی هەلبژێردرینەوه. ماوهی ئەندامەتی ۵ کەس له ئەندامانی کۆمیسیۆن که جاری یەکەم هەلبژێردراون، پاش دوو ساڵ تەواو دەبن. ناوی ئەو پینج کەسه بەهۆی قورعە (پشک لی هاوئشتن) دیاری دەکری و دەستبەجی بە دواي هەلبژاردندا رادەگەیهندری.

۷- هەر کات ئەندامیکی کۆمیسیۆن بمری یان دەست له کار بکیشیتەوه، یان ئەگەر ئەندامیک بەهەر هۆیک نەیتوانی ئەرکەکانی جیبەجی بکا، دەولەتیک که ئەوی پینشیاز کردوو، له نیو دانیشتوانی خۆیدا، پسیوریک دەناسینی که بە رەزاهەندی کۆمیسیۆن، هەتا تەواو بوونی پاشماوهی دیاریکراو، دەبیتە ئەندامی کۆمیسیۆن.

۸- کۆمیسیۆن ریشوین و بەرنامە بۆ کار و تیکۆشانی خۆی دادەنێ.

۹- کۆمیسیۆن دەستە بەرپۆهەری خۆی بۆ ماوهی دوو ساڵ دیاری دەکا.

۱۰- کۆبوونەوهکانی کۆمیسیۆن ساڵی جارێک له بنکەي ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان یان هەر شونینیکی لهباری دیکە که کۆمیسیۆن دیاری بکا پینکدی. ماوهی کۆبوونەوهکه بە ریککەوتن ئەگەر سکریتیاری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان دیاری دەکری.

۱۱- جینگا و شوین و ئەو هیزه ئینسانییەي که کۆمیسیۆن بۆ جیبەجیکردنی ئەرکەکانی خۆی پینویستی دەبن، له لایەن سکریتیاری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکانەوه دا بین دەکری.

۱۲- ئەندامانی کۆمیسیۆن بە رەزاهەندی کۆمەلەي گشتیی دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیماننامەيە مووچەيەکیان بۆ دەبیرتەوه که له سندووقی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان و بە گوێرەي ریشوینەکانی ئەو، دا بین دەکری.

ماددەي: ۴۴ (راپۆرت دان و راپۆرت وەرگرتن)

۱- دەولەتەکانی ئەندامی ئەم پەیمانە ئەرکی سەرشانیانه که راپۆرتی تیکۆشانی خۆیان و ئەو هەنگاوانەي بە مەبەستی بەدییهتانی نیوهرۆکی ئەم پەیماننامە و جیبەجیکردنی بربارهکانی هەلبژێردراون،

بەم پێیە نامادە و پینشیاکی بکن:

كۆمەلىك پەسەندىكر اوى نىئودەولەتىسى - تايىبەت بە مافى مروث

وەرگىزان لە فارسىيەو: د. قادر وريا

ئەلف؛ دوو سال دواى پەسندىكرنى ئەم پەيماننامەيە لە لايەن ھەر دەولەتتىكەو كە بە ئەندام وەردەگىرى.
ب؛ پاشان ھەر پىنج سال جارىك.

- ۲- لە راپورتەكاندا ئەو گىروگرفتە سەردەككىيانەى كە كۆسپى سەر رىنگاى جىبە جىكردى راسپاردەكان بوون، ناو دەبەن و چۆنىەتتى جىبە جىكردىن و بەرپوۋەبىردى راسپاردەكان بە روونى و بە تەواى رادەگەيەنن.
- ۳- نىوەرۆكى ئەو راپورتە دەولەتتىيانەى پىشكىش كۆمىسيون دەكرىن نابى لە راپورتەكانى دواتردا كە بە گوئىرى بەندى (ب) خالى (۱) ئەم ماددەيە دەدرىن بە كۆمىسيون، دووپات بىنەو.
- ۴- كۆمىسيون دەتوانى لە بارەى چۆنىەتتى بەرپوۋەبىردى ئەم پەيماننامەيە، لىكۆلەنەو لە دەولەتە پىئەندىدارەكان بكا.
- ۵- كۆمىسيون راپورتى تىكۆشانى ئابوورى و كۆمەلەيەتتى خوى ھەر دوو سال جارىك پىشكىشى كۆمەلەى گشتى دەكا.
- ۶- دەولەتەكانى ئەندامى ئەم پەيمانە ئەو راپورتانەى داويانن بە كۆمىسيون، لە ولاتى خۇياندا بلاويان دەكەنەو و بە ئاگادارى خەلىكان دەگەيەنن.

ماددەى: ۴۵ (ئەركى ئۆرگانە تايىبەتتىەكانى رىكخراوى نەتەو بە كگرتوۋەكان)

بۇ بەرەو پىشبردن و بەرپوۋەبىردى لىپراوانەى ئەم پەيماننامەيەو بەرەپىدانى ھاوكارىيە نىئەتەوۋەيەكان لەم پىئەندىيەدا:

ئەلف؛ "كارگەى يارمەتتى مىندالان" و رىكخراوو دامەزراو تايىبەتتىەكانى نەتەو بە كگرتوۋەكان، لەو بوارانەدا كە پىئەندىيان بە ئەركەكانيان و كارەكانيانەو ھەيە، بۇ بەرپوۋەبىردى پەيماننامە نىئەتەوۋەيەكان، نىئەرى رىكخراوى نەتەو بە كگرتوۋەكانن.

كۆمىسيون ئەگەر بە پىويست بزانى دەتوانى ئەو ئۆرگانە تايىبەتتىانەى رىكخراوى نەتەو بە كگرتوۋەكان بۇ ھاوكارى لە بوارە پىئەندىدارەكاندا، بانگەيشتن بكاو يارمەتتىيان لى بخوازى.

ب؛ كۆمىسيونى مافى مىندالان ئەگەر پىويست بوو پىئەندى بە ئۆرگانەكانى رىكخراوى نەتەو بە كگرتوۋەكانەو دەگرىو لەگەل ھىنانەگۆرپى داواى خوى بە نووسراوو پىشكىشكردى راپورتى ئەو ولاتانەى بۇ كارى خوى لە بەرنامەى دان، لە بارى تىككىكى و پىپۆرىيەو يارمەتتى فكري ئەو ئۆرگانە دەخوازى.

ج؛ كۆمىسيون دەتوانى بەمەبەستى جىبە جىكردى نىوەرۆكى ماددەكانى پىئەندىدار بە مافى مىندالانەو لە رىنگاى كۆمەلەى

گشتییه وه، پرسیارو ولامه کانی له گه ل سکر تیری گشتی بیتیته گوری.

د؛ کومیسیون ده توانی به گویره ی نه و زانیارییه نه ی به پیی ماده کانی ۴۴، ۴۵ به دهستی هیان، پیشنیارو راسپارده ی پیویست بدا به ده و له تی پیوه نندیدارو کومه له ی گشتییان لی ناگادار بکا.

به شی سیه م

ماده ی؛ ۴۶ (نیمزاکان)

نهم په ایمان نامه یه بو نیمزاکردن دهری به هه موو ده و له ته کان.

ماده ی؛ ۴۷ (په سند کردن به رسمه ی)

* نهم په ایمان نامه یه ده خریده بهر دهستی سکر تیری گشتی ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان.

* نهم په ایمان نامه یه به سکر تیری گشتی ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان ده سپردی.

ماده ی؛ ۴۸ (قه بولکردنی نهم په ایمان نامه یه)

نهم په ایمان نامه یه به مه بهستی قه بولکردن ده خریده نیختیار هه موو ده و له ته کان و به لگه نامه ی په سندکردنی له لایه ن هه ر ده و له تیکه وه، به تو مارکراوی و له ژیر ناوی "به لگه نامه ی قه بولکردن" له لای سکر تیری گشتییه وه ده مییته وه.

ماده ی؛ ۴۹ (ده سه لاتی به ریوه بردن)

۱- نهم په ایمان نامه یه راست سی روژ دوا ی وه رگیزانی بیسته مین "به لگه نامه ی قه بولکردن" له لایه ن سکر تیری گشتی ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کانه وه، به ریوه دهری.

۲- هه ر کات ده و له تیگ پاش وه رگیزانی بیسته مین به لگه نامه ی قه بولکردن، ره گه ل نهم په ایمان نامه یه که وتو نیمزای کرد، سی روژ دوا ی په یوه ستبوون و مؤرکردنی به لگه نامه ی قه بولکردن، ده بی ده ست بکا به به ریوه بردن و جیه جیکردنی.

(روونکردنه وه: نیعتیار په یدا کردن و به ریوه چوونی نهم په ایمان نامه یه به گویره ی نهم په سند کراوه یه له روژی ۲)

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده وه له تیبی - تایهت به مافی مروث

وه رگیان له فارسیه وه: د. قادر وریا

سپتامبری ۱۹۹۰ هه یه. وه رگیان

مادهی؛ ۵۰ (نالوگۆره کان)

۱- هه ر دهوله تیبی نه ندامی نه پهیمانه ده توانی پینشیازی نالوگۆریک له م پهیماننامه یه دا بدا به سکریتی گشتی. سکریتی گشتی نه و پینشیازه ی پینگیه یشتوه، به ناگاداری دهوله ته کانی دیکه ی نه ندامی پهیمان ده گه یه نی و له م باره یه وه بیروریان ده پرسن. نه گه ر چوار مانگ پاش هاتنه گۆری پینشیازیک، لانی که م سینه کی دهوله ته کان له گه ل پینشیازه که دا بوون، سکریتی گشتی کۆبوونه وه ی گشتی بو هینانه گۆری پینشیازه که راده گه یه نی. هه ر نالوگۆریک که له لایه ن زۆرایه تیبی به شدارانی کۆبوونه وه که قه بول بکری، بو په سندرکان به کۆمه له ی گشتی راده گه یه نری.

۲- نالوگۆری قه بولکراو له پهیماننامه دا، پاش په سندرکان له لایه ن کۆمه له ی گشتی و ره زامه ندیی دوو له سی زۆرایه تیبی دهوله ته کان، به ریوه ده چن.

۳- نالوگۆریک که ئیعتیباری په یدا کردوه و کاتی به ریوه بردنی هاتوه، ته نیا بو نه و دهوله تانه ی قه بولیان کردوه، ئیپرسینه وه ی قانونیی به داوه یه.

مادهی؛ ۵۱ (شه رت و مه رج)

۱- سکریتی گشتی ریخراوی نه ته وه یه گرتوه و کان به پینداگرتنه وه راده گه یه نی: هه ر دهوله تیک له کاتی په یوه ستبوون به م پهیماننامه یه دا مه رج دابن، به باوه شی ناوه لاوه وه رده گیری و مه رجه که به ناگاداری دهوله ته کانی دیکه راده گه یه نری.

۲- نه و مه رجانیه له گه ل نامانج و مه به سته کانی نه م پهیماننامه یه دا له ناتهبایی دابن، قه بول ناکرین.

۳- مه رجه کان ده توان به هوی نووسراوه یه کی کورت بو سکریتی گشتی که ریکه وتی نووسینه که ی تیدا گونجایی، وه رگیان نه وه.

سکریتی گشتی، دهوله ته کانی دیکه له و نووسراوه، ناگادار ده کاته وه.

مادهی؛ ۵۲ (هه ست کیشانه وه)

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده وه له تیی - تایهت به مافی مروث

وه رگیان له فارسیه وه: د. قادر وریا

ده و له تیک ده توان د دست هه نگرتن له نه دنامه تی و قه بوئکردنی نه م په یماننامه یه به هوی نامه وه به ناگاداری سکریتی گشتی رابگه یه نی. سائیک دواي وه رگیانی نامه که له لایهن سکریتی گشتیه وه، دست کیشانه وه که لایه نی قانونی په یدا ده کا.

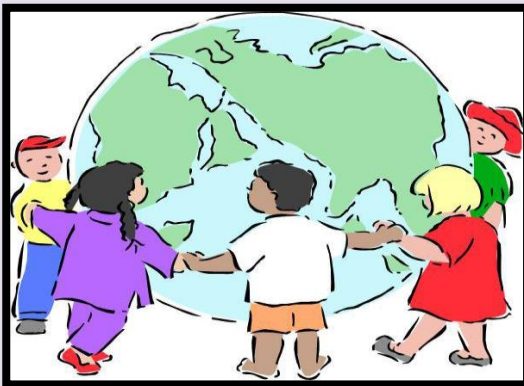
ماده ی؛ ۵۳ (راگرتن)

سکریتی گشتی ریکراوی نه ته وه به گرتووه کان وهک راگرو پاریزه ری نه م په یماننامه یه دیاری ده کری.

ماده ی؛ ۵۴ (نه مانه ت)

- (دهقی سه ره کی نه م په یماننامه یه که به زمانه کانی عه ره بی، چینی، ئینگیزی، فه رانسه یی، رووسی و ئیسه پانیاییه و، هه موویان وهک یهک جینگای بروان، وهک نه مانه ت له لای سکریتی گشتی ریکراوی نه ته وه به گرتووه کان دانراوه).
- دهقی فارسی نه م په یماننامه یه - که دوکتور "ا.ئ.بشار" وه ری گپراوه ته سه رزمانی فارسی - له سایتی ئینتیرنیتی "ایران امروز" وه رگیراوه.
- له وه رگیانی نه م په یماننامه یه بو سه ر زمانی کوردی دا، له و جییانه ی ماده کان به سه ر پیته کاندایا ده ش ده بن، پیته کان به ته رتیبی نه لفوییی کوردی دانراون

۵ی جوولای ۲۰۱۳

برپارنامه ی ۱۰۴ / ۴۸ ی کومه له ی گشتی ریکخراوی نه ته وه په کگرتووه کان

۲۵ ی نوؤامبه ر، به "رؤژی جیهانی له نیو بردنی توندو تیژی دژی ژنان" ناودیر کراوه. نهم رؤژه، ۱۷ ی دسامبری ۱۹۹۹ له لایه ن کومه له ی گشتی ریکخراوی نه ته وه په کگرتووه کانه وه، له هه شتاو سیهه مین کؤبوونه وه ی گشتی (دهوره ی په نجاو چواره م) دا به رؤژی جیهانی توندوتیژی دژی ژنان ناودیر کرا. "به یاننامه ی پیشگیری له توندو تیژی دژی ژنان"، په سه ندرکراوی کومه له ی گشتی ریکخراوی نه ته وه په کگرتووه کان، مه به ست له توندو تیژی دژی ژنان، نه رکی ده و له تان وکومه لگه ی نیونه ته وه یی له م پیوه ندیبه دا روونده کاته وه.

کومه له ی گشتی،

به ناگاداری له م پیوستیبه به په له یه که مافه کان و بنه ماکانی پیوه ندیدار به یه کسانی، ناسایش، نازادی، ته واوه تی و گه وره یی هه موو مروؤفه کان، ده بی به شیوه یه کی جیهانگیر له باری ژنانیسه وه ره چاو بکرین،

به سه رنجدان به وه که نهم مافو بنه مایانه، له به لگه نامه نیونه ته وه ییبه کاندا، بو وینه له "چارنامه ی جیهانی مافی مروؤف" (۱)، "په یماننامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نیو سیاسیبه کان" (۲)، "په یماننامه ی نیونه ته وه یی مافه نابووری، کومه لایه تی و کولتووریبه کان" (۲)، "ریککه و تننامه ی له نیو بردنی هه موو جوړه کانی جیاوازیدانان به دژی ژنان" (۳) و "ریککه و تننامه ی دژی نه شکه نجه و ره قاریان سزای توندوتیژ، نامروؤی و پر له سووکایه تی" (۴) دا، ریزیان لیگیراوه،

بە ئاگاداری ئەوه که بەرپۆهبردنی هەرچی کاریگەرتری "ریککهوتننامە ی نەهیشتنی هەموو جۆرهکانی جیاوازیدانان بە دژی ژنان" یارمەتی بە نەهیشتنی توندوتیژی بەرانبەر بە ژنان دەکا، "بەیاننامە ی نەهیشتنی توندوتیژی بە دژی ژنان" بەو جۆره که ئەم بەیاننامە یەدا دەخریتە روو، ئەم رەوتە بەهیزو تەواو دەکا،

نیگەرەن ئەوه که توندوتیژی دژی ژنان کۆسپی گەیشتن بە یەکسانی، پیشکەوتن و ناشتییه، هەرۆک لە "ستراتیژییه داهاووبینەکانی کۆنفرانسی نایروبی بۆ پیشکەوتنی ژنان" دا روونکراوەتەوه و لەواندا هیندیک گەڵاڵە بۆ بەرەرهکانی ئەگەڵ توندوتیژی دژی ژنان پیشیار کراوه، بە مەبەستی بەرپۆهچوونی بە تەواویی "ریککهوتننامە ی نەهیشتنی هەموو جۆرهکانی جیاوازیدانان بە دژی ژنان"،

پینداگر ئەسەر ئەمە که توندوتیژی دژی ژنان، بناغەیه که بۆ پیشیکردنی مافی مرۆف و ئازادییه بنەرەتییهکانی ژنان و، دەستراگەیشتنی ژنان بەم مافی و ئازادییانە تارادەیهک یان بە تەواوی رەتدەکاتەوه،

نیگەرەن لە سەرئەکەوتن لە پشتیوانی و بەرەوژوور بردنی ئەم مافی ئازادییانە لە درێژخایهندا، سەبارەت بە توندوتیژی بە دژی ژنان،

بە ئاگاداری ئەمە که توندوتیژی دژی ژنان، نوینگەیه که بۆ پیشاندانی نایەکسانی میژوویی پێوهندییهکانی دەسەلات لە نیوان ژنان و پیاواندا، که بووه بە هۆی ژێردەست کردن و هەلاوردنی ژنان بەهۆی پیاوانهوه و، پیشگیری لە بەرەوپیشچوونی بە تەواویی ژنانی لیکهوتوتەوه،

هەرۆهە (بە ئاگاداری ئەمە که) توندوتیژی دژی ژنان یەکیک لەو میکانیزمه کۆمه لایه تییه گرنگانیه که ژنان ناچار دەکا مل بۆ پله و پایه و پینگە ی نزمتر - لە چاو پیاوان - رابکیشن،

نیگەرەن ئەوه که هیندیک لە گروپهکانی ژنان بۆ وینه ژنانی سەر بە گروپه که مایه تییهکان، ژنانی خوولاتی (بومی)، ژنانی پەنابەر، ژنانی کۆچەر، ئەو ژنانە ی لە لادئ یان ناوچه دووره دەستهکان دەژین، ژنانی بی ئەنوا، ژنانی بەندکران یان دەسبەسەر، کچانی میرمنداڵ، ژنانی نەقوستان و بی توانا، ژنانی بەسالاچووو ژنانی ناوچه شەڕلیندراوهکان بەتایبەت لە بەرانبەر توندوتیژییدا لاوازن،

بە وهیبرهینانەوه ی دەرئەنجامی پاراگرافی ۲۳ هاوینیچی بپارنامە ی ۲۴ ی مای ۱۹۹۰ ی شوورای کۆمه لایه تی (ژماره ۱۵/۱۹۹۰) و هەست کردن بەوه که توندوتیژی دژی ژنان لە بنه مائەو کۆمه لگەدا پەرە گرتوویهوه، لە سنووری داها، چینو

کۆمەنیک پەسەندکراری نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مروڤ

وەرگیژان لە فارسیهوه: د. قادر وریا

کولتور تێدەپهڕی، دەبێ ههنگاوی به پهله و کاریگەر بۆ له نیۆبەردنی ئەم دیاردهیه بنری، ههروهها به وهیبههینانهوهی بپارنامهی ۱۹۹۱/۱۸ شوواری ئابووری و کۆمه‌لایهتی (۳۰ مای ۱۹۹۱) که شوورا له‌ودا پێشگیری ئاماده‌کردنی به‌لگه‌نامه‌یه‌کی نیونه‌ته‌وه‌یی هیناوه‌ته‌گۆڕی که به شیوه‌یه‌کی راشکاوانه سه‌رنج بداته کێشه‌ی توندوتیژی به‌ دژی ژنان، وه‌ک پێشوازی له رۆلێک که بزوتنه‌وه‌کانی ژنان له راکێشانی رۆژ به‌رۆژ زیاتری سه‌رنجه‌کان بۆلای نیوه‌رۆک، جێدیی بوون و ره‌هه‌نده‌کانی کێشه‌ی توندوتیژی به‌ دژی ژناندا هه‌یانه،

به هه‌ستکردنی ئەم مه‌ترسییه که ده‌ره‌تان و ده‌رفه‌ته‌کانی ژنان بۆ به‌ده‌سته‌تێنانی یه‌کسانی مافه‌کان و به‌رابه‌ری له‌ بواره‌کانی کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی و ئابووری کۆمه‌لگه‌دا، به‌هۆی جو‌راوجۆر و یه‌ک له‌وان توندوتیژی پهره‌گرو به‌رده‌وام، به‌رتسه‌ک و سنووردان،

به سه‌رنجدان به‌و خالانه‌ی له سه‌روهه ئاماره‌یان پێکراوه، بڕوامان وایه که پیناسه‌یه‌کی گشتگیر و روون بۆ توندوتیژی دژی ژنان، به‌یاننامه‌یه‌کی روون له‌ باره‌ی ئەو مافانه‌ی ده‌بێ ره‌چاو بکړین و ده‌سته‌به‌ری نه‌هیشتنی توندوتیژی دژی ژنان له هه‌موو شیوه‌و جو‌ره‌کانی دان، هه‌روه‌ها ده‌روه‌ستبوونیک له‌لایه‌ن ده‌وله‌تانه‌وه به نیازی ریزگرتن له‌به‌رپرسایه‌تیبه‌کانیان و، ده‌روه‌ستبوونیکیش له‌لایه‌ن سه‌رجه‌می کۆمه‌لگه‌ی نیونه‌ته‌وه‌ییه‌وه بۆ نه‌هیشتنی توندوتیژی دژی ژنان پێویسته. هه‌ر بۆیه به‌رهمی به‌یاننامه‌ی نه‌هیشتنی توندوتیژی دژی ژنان له‌ خواره‌وه دا راده‌گه‌یه‌نین و، سوورین له‌سه‌ر ئەمه که بۆ ناساندن و ریزگیرانی له‌ لایه‌ن هه‌مووانه‌وه، ده‌بێ هه‌ر چه‌شنه هه‌ولێکی پێویست بدری:

ماده‌ی؛ ۱

ئهم به‌یاننامه‌یه‌دا، مه‌به‌ست له ده‌سته‌واژه‌ی "توندوتیژی دژی ژنان" هه‌ر کرده‌وه‌یه‌کی توندوتیژ له‌سه‌ر بناغه‌ی جنسیه‌ته که بیه‌ته هۆی ئازاردان و زیان پێگه‌یاندنی جه‌سته‌یی، جینسی یان ده‌روونی ژنان، یان له‌وانه‌یه بیه‌ته هۆی ئەم جو‌ره ئازار و

زیانانه. هه ره شه یان کرده وهی هاوشیوه، زوری کردن له ژنان، بیبه شکردنی زوردارانهای نه وان له نازادی که له بهرچاوی خه نک یان له چوارچیوهی ژبانی تایبته تیدا رووده دن، له ریزی رهفتار و کرده وهی توندوتیژ دان.

مادهی؛ ۲

لیکدانه وهی توندوتیژی دزی ژنان نه م خالانهی خواره وه ده گریته وه، به لام هر به م نمونه نابه ستریتته وه:

ئه لف؛ توندوتیژی جه سته یی، جینسی و دهروونی که له بنه مائه دا رووده دن، بو وینه لیدان، نازاردانی جینسی کچانی میرمندال له مالد، توندوتیژی پیوه نیدار به جیان، دستدریژی له لایهن میرده وه، خه ته نه کردنی ژنان و نه و دابونه ریتانه ی زیان به ژنان ده گه یه نن، توندوتیژی له پیوه ندیی به در له ژن و میردایه تیداو توندوتیژی تایبته به ژنان. ب؛ توندوتیژی جه سته یی، جینسی و دهروونی که له به ستینی ژبانی به کومه لدا روو ده دن، بو نمونه: دستدریژی، که لگی خراپ وه رگرتنی جینسی، نازاردانی جینسی و ترساندن له شوینی کار، له ناوه نده فیکارییه کان و شوینه کانی دیکه دا، کرین و فرۆشتنی ژنان و له شفرۆشی به زوری. پ؛ توندوتیژی جه سته یی، جینسی و دهروونی که به هوی ده و له ته وه نه جامه درئ یان له لایهن ده و له ته وه پشتگۆی ده خری.

مادهی؛ ۳

ژنان به شیوه یه کی یه کسان (له گه ل پیاوان) مافی ده ستره گه یشتن به هه موو مافه مروییه کان و نازادییه بنه ره تیبیه کان له بواره کانی سیاسی، کومه لایه تی، کولتووری، مه دهنی و هه موو بواره کانی دیکه داو، هه ر وه ها مافی پاراستنی نه و ماف و نازادییه یان هه یه.

نه م مافانه بریتین له:

ئه لف؛ مافی ژبان (۶)

ب؛ مافی یه کسانی (۷)

پ؛ مافی نازادی و ناسایشی که سی (۸)

ت؛ مافی پشتگیری له لایهن قانونه وه (۷)

ج؛ مافی رزگاری له هه‌موو جوهره‌کانی هه‌لاواردن (٧)

چ؛ مافی که‌ئکه‌وهرگرتن له زوهرترین راده‌ی گونجاوی س‌لامه‌تیی جه‌سته‌یی و ده‌روونی (٩)

ح؛ مافی (هه‌بوونی) هه‌لومه‌رجی دادپه‌روه‌رانه‌و جیگای ره‌زانه‌ندی بۆ کار (١٠)

خ؛ مافی نه‌وه که تاک نه‌که‌وینه ژێر نه‌شکه‌نجه یان سزاو ره‌فتاری توندوتیژی، نامرۆیی و پرسووکایه‌تی. (١١)

ماده‌ی؛ ٤

ده‌ولەتان ده‌بێ توندوتیژی دژی ژنان مه‌حکوم بکه‌ن و، نابێ هیچ دا‌بونه‌ریت یان تێبینیی نایینی، بکه‌نه بیانوو بۆ نه‌نجام (نه) دانی نه‌رکه‌کانیان له پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ نه‌ه‌یشتنی توندوتیژی‌دا. ده‌ولەتان ده‌بێ به که‌ئکه‌وهرگرتن له هه‌موو شیوه گونجاوه‌کان و ب‌ئ‌راوه‌ستان، سیاسه‌تی نه‌ه‌یشتنی توندوتیژی دژی ژنان هه‌تا سه‌ر نه‌نجامه‌که‌ی درێژه پێ بدن.

هه‌روه‌ها ده‌بێ:

نه‌لف؛ نه‌گه‌ر تا ئیستا به ته‌واوی له ناست "ریککه‌وتنه‌نامه‌ی له‌نیۆب‌ردنی هه‌موو جوهره‌کانی هه‌لاواردن دژی ژنان" خۆیان به‌ره‌ۆده نه‌کردوه، ده‌بێ په‌سندی بکه‌ن، یان به‌شیوه‌ی ره‌سمی ببن به نه‌ندامی و، واز له مه‌رجه تایبه‌تییه‌کانی خۆیان له‌باره‌ی نه‌م ریککه‌وتنه‌نامه‌یه‌وه بینن.

ب؛ له به نه‌ستوگرته‌ی هه‌ر چه‌شنه توندوتیژییه‌ک، خۆ پ‌پ‌ارێزن،

پ؛ به مه‌به‌ستی پ‌ش‌گ‌یری له توندوتیژی و نه‌نجامدانی لیکۆئینه‌وه له‌م پ‌یوه‌ندییه‌ دا و، دانانی سزا بۆ کرده‌وه‌ی توندوتیژی دژی ژنان، هه‌موو هه‌ولیک‌ی پ‌یویست به گ‌و‌یره‌ی قان‌ونه‌کانی ول‌ات بدن. جا چ نه‌م کرده‌وانه له‌لایه‌ن ده‌ولەته‌وه نه‌نجام درابن، چ له‌لایه‌ن که‌سانی تایبه‌تییه‌وه.

ت؛ له قان‌ونه‌کانی ول‌اتدا ده‌بێ لایحه‌ی ره‌سمی سزایی، مه‌ده‌نی، کاری و ئی‌داری بۆ قه‌ره‌بوو‌کردنه‌وه‌ی نه‌و خه‌تایانه ناماده بکه‌ن که ده‌ره‌ق به ژنانه‌ی توندوتیژی چ‌یشتوو، نه‌نجام‌داون. نه‌و ژنانه‌ی له‌گه‌ڵ توندوتیژی به‌ره‌وو ده‌بن، ده‌بێ رینگا‌چاره‌ی قه‌زاییان بۆ دا‌بین بک‌ری و، به پ‌شتیوانیی قان‌ونه‌کانی ول‌ات، زیانه‌کانیان به شیوه‌یه‌کی دادپه‌روه‌رانه‌و کاریگه‌ر بۆ قه‌ره‌بوو بک‌ریته‌وه. ده‌ولەت هه‌روه‌ها ده‌بێ ژنان له مافه‌کانیان له پ‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ دا‌وای قه‌ره‌بوو‌کردنه‌وه‌ی زیانو وده‌سته‌ینانی توانایی به‌ه‌وی نه‌م رینگا‌چارانه‌وه ناگادار بکاته‌وه.

ج؛ به‌رنامه‌ی نه‌ته‌وه‌یی به مه‌به‌ستی په‌ره‌پ‌یدانی پ‌شت‌گ‌یری له ژنان بۆ به‌ربه‌ره‌کانی له‌گه‌ڵ هه‌رچه‌شنه توندوتیژییه‌ک، یان زیادکردنی هیندیک ماده‌ه له به‌رنامه‌کانی خۆیان به‌و مه‌به‌سته، هه‌روه‌ها هاوکاری گونجاو له هیندیک بو‌اردا له‌گه‌ڵ ریک‌خراوه ناده‌ولەتییه‌کان به‌تایبه‌تی له‌گه‌ڵ نه‌و ریک‌خراوانه‌ی به ک‌یشه‌ی توندوتیژییه‌وه خه‌ریکن.

چ؛ دیاریکردنی رینگاکانی پیشگیری لە توندوتیژی و، دانانی پلانی گشتگیری کاری لە بوارەکانی حقوقی (مافەکان)، سیاسی، ئیداری و کولتوویدا که پشتیوانی لە ژنان لە بەرانبەر هەر چەشنە توندوتیژییەکان بەرەو پێ دەدەن و، دەبنە دەستەبەریک بۆ ئەوی ژنان سەبارەت بە هەستیارنەبوونی قانون لە ناست تێبینییە جینسییەکانداو لە ناکامی جۆرەکانی بەرپۆبەردنی قانون و خۆ تێهە ئوتاندنە دەولەتییهکانی دیکەدا، نابنەوه بە قوربانی توندوتیژی.

ح؛ هەول بەدەن بۆ دەستەبەریکردنی ئەوه که ژنانی ژێر توندوتیژی، ئەگەر پێویست بوو منداڵەکانیان لە یارمەتییه تایبەتییهکانی وەک توانایی پێبەخشین، هاوکاری لە سەرپەرستی و چاوه‌دێری منداڵان و ژيان و بەرپۆووندا، دەرمان، راونێژکاری و خزمەتە ئەشعایی و کۆمەڵایەتییهکان بەهەرمەند بن. ناوەندەکان، پڕۆگرامەکان و ریکخراوه یارمەتیدەرەکان دەبێ هەنگاوی پێویست بۆ بەره‌وژوووربەردنی ناسایش و توانایی بەخشینی جەستەیی و دەروونی بەوان، هەلبەگرن.

خ؛ ئە بوودجە دەولەتدا، بەراوەی پێویست بۆ تیکۆشانی پێوه‌ندیدار بە نەهیشتنی توندوتیژی تەرخان بکەن. د؛ بۆ فێرکردن و راهێنانی هیزه‌کانی ناسایش و بەرپرسیاری دەولەتی بەرپرسیار لە جیبەجیکردنی سیاسەتەکانی تایبەت بە پیشگیری، لیکۆلینەوه و سزادانان بۆ توندوتیژی لە دژی ژنان، هەنگاوی پێویست هەلبەگرن تا ئەم کەسانە هەمبەر بە پێوستییه‌کانی ژنان هەستیار بن.

ر؛ هەنگاوی پێویست بەتایبەتی لە بوا‌ری فێرکاریدا هەلبەگرن بۆ ئەوهی چاکسازی لەسەر مەشقە کۆمەڵایەتی و کولتوویرییه‌کانی رەفتاری پیاوو ژندا بکەن و، هەلاواردنەکان، رەفتاری باوو هەموو چەشنە رەفتاریک که لەسەر بناغەیی ژێردەستی یان بالادەستی جینسیکەو، ژنو پیاو پێی راهاتوون، لە نیو ببن.

ز؛ لیکۆلینەوه، کۆکردنەوهی زانیاری و نامار (ئەژمێرەکان)، بەتایبەتی لە باری توندوتیژی بێمەمانەیی و شیوه جۆراوجۆرەکانی توندوتیژی دژی ژنان، بەرەو پێ بەدەن و هانده‌ر بن بۆ لیکۆلینەوه لەباری هۆیه‌کان، نیوه‌رۆک، رادەیی جیددیوون و ناکامەکانی توندوتیژی بەدژی ژنان و، رادەیی کاریگەری هەنگاوه‌کان بە مەبەستی پیشگیری لە توندوتیژی و هەروەها قەرەبووکردنەوهی زیانەکانی توندوتیژی لە هەمبەر ژنان. ئەم نامارو زانیارییانه دەبێ بخرینە بەرچاوی هەمووان. ژ؛ هەنگاوی پێویست بە مەبەستی نەهیشتنی توندوتیژی بەتایبەتی لە پێوه‌ندی ئەگەل ئەو ژنانەدا که لە بەرانبەر توندوتیژی لاوازن، هەلبەگرن.

س؛ ئەو راپۆرتانەدا که لە پێوه‌ندی ئەگەل بەنگەنامەکانی مافی مرۆفدا پیشکیشی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکانی دەکەن، زانیاری پێوه‌ندیدار بە توندوتیژی دژی ژنان و، (راپۆرتی) هەنگاوی هەلبەگراو بە مەبەستی جیبەجیکردنی داواکانی ئەم بەیاننامەیه، بگۆنجین.

ش؛ هانده‌ری دانانی پلانی کاری بە مەبەستی جیبەجیبوونی بێمەمانەکانی ئەم راکەیه‌ندراوه بن.

ع؛ هاوکاری چالاکی و تیکۆشانی بزوتنەوهو ریکخراوه ناده‌ولەتییه‌کانی ژنان بکەن و لە ناستی خۆجیبی، نەتەوه‌یی و ناوچه‌بیدا یارمەتییان بەدەن.

غ؛ ریکخواوه ناوچه ییبه نیوده و له تیبیه کان که تیباندا نه ندامن هان بدن، نه گهر بویان ده گونجی له نیوبردنی توندوتیژی دژی ژنان بخه نه نیو به نامه ی خویان.

ماده ی؛ ۵

نورگانه کان و نوینه رایه تیبیه کان ریکخواوی نه ته وه یه کگرتووه کان ده بی نه وه نده ی له توانایان دایه، یارمه تیبی ناساندن و هینانه دیی نه و ماف و بنه مایانه بدن که له م به یان نامه یه دا هاتوون.

بۆ نمونه ده بی:

نه لف؛ یارمه تیبی به گه شه کردنی نه و هاوکارییه نیونه ته وه یی و ناوچه یی یانه بکه ن که نامانجیان پیتاسه کردنی ستراتیژییه ناوچه ییبه کان بۆ به ربه ره کان له گه ل توندوتیژی، گوازته وه ی نه زمونه کان و، به نامه ماییه کان تایبته به نه هیشتنی توندوتیژی دژی ژنانه.

ب؛ هاندهری نه و کۆبوونه وه و سمینارانه بن که نامانجیان پیکه یان و گه شه پیدانی ناگیی نیوان هه موو تاکه کان هه مبه ر به

تاکه کان هه مبه ر به پرسی له نیوبردنی توندوتیژی دژی ژنانه.

پ؛ یارمه تیبی گه شه پیدانی هاوهه نگاوی و هاوبه شی نیوان بنیات و ناوه نده کان تایبته به مافی مروؤفی سه ر به ریکخواوی نه ته وه یه کگرتووه کان بکه ن تا پرسی توندوتیژی دژی ژنان به شیوه یه کی کاریگه ر بکه ویتته به ر سه رنج.

ت؛ له و لیکدانه وانده دا که بۆ دامه زراوو ناوه نده کان سه ر به ریکخواوی نه ته وه یه کگرتووه کان له باره ی کیشه و گرفتو دیارده کۆمه لایه تیبیه کان ناماده ی ده کهن، وه ک راپورته ناوبه ناوه (ده وره ییبه) کان له باره ی هه لومه رجی کۆمه لایه تیبی جیهان، تیوژینه وه له باره ی مه یل و بۆچوونه کان له پیوه نده ی له گه ل توندوتیژی دژی به ژنانیشدا بگونجینن.

ج؛ فۆرمۆله کردنی پلانکاری یان نامیلکه کان رینوینی له باره ی توندوتیژی دژی ژنان، بره و پخ بدن و، نه و هه نگاوانه ی له م به یان نامه یه دا ناماژیهان پی کراوه، بگونجینن.

چ؛ پرسی نه هیشتنی توندوتیژی دژی ژنان، نه گهر ده گونجی، به ستنه وه به جیبه جیکردنی به رپرسیاره تیبیه کان خویان له به ریوه بردنی به لگه نامه کان تایبته به مافه کان مروؤفا.

ماده ی: ۶

هیچ شتیک له م به یان نامه یه دا نابئ هیچ یه ک له ماده کانی قانونی ولاتیک یان هر ریکه وتزو په یمان نامه یه کی کۆمه لایه تی یان هر به لگه نامه یه کی دیکه که له ولاتیک جینه جئ ده کړئ و بو نه هیشتنی توندوتیژی دژی ژنان رووتر و به برشتن، بخاته ژیر کاریگه ریی خوی.

په راویزه کان:

بریار نامه ی (AIII 217)

بروانه بریار نامه ی AXXI2200، هاوپیچ

بروانه بریار نامه ی 180/34، هاوپیچ

بریار نامه ی 46/39، هاوپیچ

راپورتی کونفرانسی جیهانی بو لیکۆئینه وه وه هه ئسه نگانندی ده سکه وته کانی ده یه ی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان بو ژنان: یه کسانی، پیشکوهتن و ناشتی، نایرووی، ۲۶- ۱۵ ی ژوئیه ی ۱۹۸۵ (له بلاوکرداوه کانی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان، ژماره ی E. 85. IV.10) فه سلئ ا ، به شی A

به یان نامه ی جیهانی مافی مروّفا، ماده ی سیه م، ریکه وتنامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نی و سیاسیه کان، ماده ی ۶.

په یمان نامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نی و سیاسیه کان، ماده ی ۲۶.

به یان نامه ی جیهانی مافی مروّفا، ماده ی ۳ و، په یمان نامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نی و سیاسیه کان، ماده ی ۹.

په یمان نامه ی نیونه ته وه یی مافه نابووری، کۆمه لایه تی و کونتووریه کان، ماده ی ۱۲.

به یان نامه ی جیهانی مافی مروّفا، ماده ی ۲۳ و، په یمان نامه ی نیونه ته وه یی مافه نابووری، کۆمه لایه تی و کونتووریه کان،

ماده کانی ۶ و ۷.

به یان نامه ی جیهانی مافی مروّفا، ماده ی ۵، په یمان نامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نی و سیاسیه کان، ماده ی ۷ و،

ریککوتنامه ی دژی نه شکه نجه، رهفتار یان سزای توند، نامرویی و پر سووکیه تی.

سه رچاوه: مایه پری "ایران امروز

ریکته و تننامه ی دژی نه شکه نجه و ره قهار یان سزای توندوتیژ، دژی نینسانی و تیکه ل به سووکایه تی.

پیشه کی

۱۰ - ۱۲ - ۱۹۸۴

پیشه کی و هرگیزان (*)

نه شکه نجه وشه یه که که له دریزایی میژووی نووسراوی مروّفایه تیدا، به رده وام باسی کراوه و پښه پپی گه شه سندنه تیکنولوژی، هر سهردهم و هر نه سلیک به شیوه ی جوړاوجوړ که لکی لی وهرگرتوه. نه شکه نجه یه کیک له مه سه له گرنه گه کانی نه م سهرده مه یه که میشکی مروّفیان به خوښانه وه خه ریک کردووه. سهره پای بوونی قانون و ریوشوینی وهک جارنامه ی جیهانی مافی مروّف، په ایمان نامه نیونه ته وه ییه کان و قانونه مه ده نییه کان که نه شکه نجه یان له هر ه لومه رجیکدا یاساخ کردووه، به لام لیدان و کوتان و نازار و نه زیه تی مروّفه کان له لایه ن زور له ریژیمه کان و یهک له وان کوماری نیسلا مییه وه هه روا دریزه ی هه یه.

نه مرو مه سه له ی نه بوون یان که مبوونی قانون و ریوشوین له گوریندا نییه. به لکوو نه وه ی پیوسته و کومه لگای مروّفایه تی

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیبی - تایهت به مافی مروث

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

به توندی تامه زړویه تی، هاوکاری و یه کتر یارمه تیدان به و مه به سته یه که نه ک هر ریگا نه درئ هیج جوړه نه شکه نجه یه ک به ریوه بچی، به لکوو فرمانده ران و به ریوه به رانی نه شکه نجه ش، له گه ل لیپرسیینه وه ی قانونی و لیکوئینه وه له ناستی نیونه ته وه پیدا به ره وروو بینه وه.

له سه ر نه م بناغه یه، ریکه و تننامه ی دژ نه شکه نجه، رهفتار و سزای توندوتیژ و ناینسانی و تیکه ل به سووکایه تی، له ۱۰ دیسامبری ۱۹۸۴ داو، به گویره ی بریارنامه ی ژماره ۳۹/۴۶ له لایه ن کۆمه له ی گشتی ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کانه وه په سند کراوه. نه م ریکه و تننامه یه له ۳۰ ژوئنه ی ۱۹۸۷ واته پاش نه وه ی ۲۰ ده و له ت، نیوه روکه که بیان له مه جلیس، پارلمان و ناوه نده کانی قانوندانانی خو یاندا په سند کرد، ده ستکرا به ره چا و کردن و به ریوه بردنی.

ریکه و تننامه له پیشه کیه ک و ۳۳ ماده و له ۳ به شدا ناماده کراوه.

نه م ریکه و تننامه یه به دوا ی پیناسه کردنی نه شکه نجه دا، شوئنه واره حقوقییه کان، سه لاجیه ت و به رپرسایه تییه ده و له تییه کان، جوړ و شیوه ی چاره سه رکردنی ناکوکییه کان، پاشگه زبوونه وه و پیکه اتنی کومیتیه ی پیشگیری له نه شکه نجه و نه رکه کانی شیکردوونه وه.

به پیی ناماری ۸ فیوریه ی ۲۰۰۲ ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان له به اری سه رجه می ولاتانی نه ندام که ۱۳ به لکه نامه ی نیونه ته وه یی گرنگی نه و دامه زراوه بیان موړ کردووه، له سه رجه می ۱۸۹ ولاتی نه ندام، ۱۲۸ ولات ریکه و تننامه ی دژ به نه شکه نجه، رهفتاریان سزای توندوتیژ، ناینسانی و تیکه ل به سووکایه تییه کان موړ کردووه. ده و له تی کوماری نیلامی ریکه و تننامه ی دژ به نه شکه نجه ی موړ نه کردووه.

(*) ن. نوریزاده (وه رگیزری فارسیی نه م ده قه) ۱۰ ریبه ندانی ۱۳۸۱

په سند کراوی ۱۰ دیسامبری ۱۹۸۴/ بریارنامه ی ژماره ۳۹/۴۶ کۆمه له ی گشتی ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان (له ۲۶ ژوئنه ی ۱۹۸۷ هوه ده ستکراوه به به ریوه بردنی)

نه و ولاتانه ی نه م ریکه و تننامه یه پیوه ندی به وانه وه هه به:

- به سه رنجدان به بانه ماکانی گونجاو له په یمانی ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کاندای که به رسمی ناسینی حورمه تی زاتی و

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیبی - تایبته به مافی مروّف

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

مافی یه کسان و رانه گویندراوی هه موو نه ندامانی کۆمه لگه ی ئینسانی وهک بناغه ی نازادی، دادپه روهی و ناشتی له جیهاندا راگه یاندوه،

- به سهرنجدان به وه که نه و مافانه له ریز و حورمه تی زاتی مروّفه وه سهرچاوه یان گرتووه،
- به سهرنجدان به بهرپرسایه تی نه و ولاتانه ی په یمانیان مۆر کردووه، به تایبته تی به سهرنجدان به ماده ی ۵۵ ی، که داواکاری به ره و ژوور بردنی ریزو، ره چاوکردنی مافه کانی مروّف و نازادی به بنچینه ییه کانیه تی،
- به وه بهر چاوگرته ی ماده ی پینجه می به یاننامه ی جیهانی مافی مروّف و، ماده ی حوته می ریکه و تننامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نی و سیاسیه کان که تیباندا هاتووه: "هیچ کهس نابی نه شکه نجه بدری یان بکه ویتته بهر نه و رهفتار و سزا زۆردارانه و دژی ئینسانیه کان که مافه مه ده نی و کۆمه لایه تیه کانی تاک زهوت ده کهن"،
- به سهرنجدان به به یاننامه ی ۹ دیسامبری ۱۹۷۵ ی کۆمه له ی گشتی که پشتگیری له و مروّفانه ده کا که له گه ل نه شکه نجه و کرده وه ی زۆردارانه و دژی ئینسانی به ره و پروو ده بنه وه و رهفتاری نه و تو یان له گه ل ده کړی که مافه مه ده نی و کۆمه لایه تیه کانیان، پیشیل ده کا،
- * به ناواتی نه هیشتی نه شکه نجه و هه موو کرده وه وه حشیانه و دژی ئینسانیه کان و، تیکرای نه و سزا و رهفتارانیه که هه ر شه له مافه کانی مروّف له سهرانسه ری جیهاندا ده کهن،

نیمه که نه م ریکه و تننامه یه مان مۆر کردووه، قبول ده کهن که:

به شی یه که م

ماده ی؛ ۱

- ۱- له روانگه ی نه م ریکه و تننامه وه، نه شکه نجه به مچۆره پیناسه ده کړی: هه ر کرده وه یه کی به نه نقه ست که به هوی نه وه وه دهر د و نازاریکی توندی جه ستیه ی و رۆحی به مه به ستی زانیاری وه رگرتیان دانان به کرده وه و تاوانیک له پیوه ندی له گه ل خوی یان یه کیکی دیکه دا، تووشی که سیک ده کړی، نه شکه نجه ی پی ده گوتړی. هه روه ها ته مبیکردنی شه خسی که سیک به بۆنه ی کرده وه یه که نه و یان که سیک سیهم نه نجامی داوه، یان له وانیه نه نجامی بدا، که لکوه رگرتن له هه ر شه و زۆرداری له سه ر بناغه ی هه ر چۆره جیاوازیدانانیک، نه گه ر نه و نه زیبه ت و نازاردانه، به دنه دان و ره زامه ندی و هاندان و پیشگیری له نه کردنی کاربه ده ستی ده و له تی و هه ر خاوه ن پله و پایه یه کی دیکه ش بی، هه موویان به نه شکه نجه ده ژمیردرین. نه م ریکه و تننامه یه نه و دهر د و نازارانیه مروّف له سۆنگه ی سزای قانونیه وه تووشیان ده بی، ناگرته وه.
- ۲- نه م ماده یه له سه ر رپی نه و به لگه نامه نیونه ته وه ییانه یان (په سندکراوه کانی پیوه نیدار به) قانونه نیوخوییه کانی

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیبی - تایبته به مافی مروّف

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

ولاتان که واتیه کی به رینتریان بو نه شکه نجه وه به رچا و گرتووه، نابیته رینگر. (دهبی ههر به گویره ی نه و به نگه نامه نیونه ته وه بیانه و نه و قانونه نیوخویبانه، رهفتار بکری).

ماده ی؛ ۲

- ۱- ههر ده و له تیبکی نه ندامی ریکه و تننامه، له سه ریه تی له بواره کانی قانونی، به ریوه به ری (نیجری) و قه زاییدا، هه نگای پیویست و کاریگه ر به مه به ستی پیشگیری له به ریوه چوونی نه شکه نجه له ناوچه ی ژیر ده سه لاتی خویدا هه لگیری.
- ۲- هیچ چه شنه هه لومه رچیکه تایبته تیبی ولاتیک وه ک شهر، یان به ره وروو بوون نه گه ل هه ره شه ی شهر، ناسه قامگرتووی سیاسی نیوخوی و ههر جوړه بارو و خیکه ناسایی دیکه، نابی بکریته بیانوو و به نگه بو که لکه و رگرتن له نه شکه نجه.
- ۳- نه مر و فه رمانی کاربه ده ستیکه به ررتزی (ده و له تی) و یان ناوه ندیکه ده و له تی، ناتوانی بیته به نگه ی پاساودانی په نابردن بو نه شکه نجه.

ماده ی؛ ۳

- ۱- هیچ ده و له تیبکی نه ندام بو ی نیبه که سیک که گیانی له مه ترسی دایه و به ره ورووی نه شکه نجه ده بیته وه، بداته وه به ده و له تیبک که به راستی نه شکه نجه له ویدا بره وی هیه.
- ۲- به مه به ستی کۆتاییه یانان به بواره کانی کرده وی نه شکه نجه، ناوه ندی لیوه شاهه و خاوه ن سه لاییه ت ده بی پیکین تا به هوی نه وان ه وه لیکۆلینه وه له و ده و له تانه بکری که نمونه ی ناشکرا و گه و ره و به کرده وی نه شکه نجه و پیشینکردنی به رده و امی مروّف له کارنامه یاندا ده بینری.

ماده ی؛ ۴

ههر ده و له تیبکی نه ندام، چاوه دیر و دنیا ده بی که ههر جوړه نه شکه نجه یه ک له ژیر ناوی قانونه جیناییه کاندا، به تاوان ده ژمیردری و، که سیکیش که نه شکه نجه که نه نجام ده دا، هه روه ها نه و که سه ی له و کرده وه یه دا به شداری و هاوکاری ده کا، به تاوانبار ده ناسرین.

ماده ی؛ ۵

- ۱- ههر ده و له تیبکی نه ندام، هه نگای به جی و ده سه لاتی قانونی پیویست بو راگه یشتن به و تاوانانه ی له ماده ی

چوارمه دا هاتوون، (له ده زگای قه زایی خۆیدا)

به م شیوه یی خواره وه، جیبه جی ده کا:

هه لفا؛ کاتیک که تاوانیک له سنوره قه زایی، ده ریایی و هه واییه ناسراوه کانی (ولاته که ی) دا، روو ده دا.

ب؛ کاتیک که تاوانبار هاوولات (شه هروه ندی) نه و ولاته بی.

ج؛ کاتیک که قوریانی (ی نه شکه نجه) خه لکی نه و ولاته بی و ده و له ته که ش نه م راستییه بسه لمینی.

۲- هه ر ده و له تیکی نه ندام، هه روه ها، به مه به سستی وه ده سته ییانی ده سه لاتی قانونی پیویست له سیسته می قه زایی خۆیدا، هه نگاوی گونجاو ده نی. نه و هه نگاوانه تایهتن به و کاتانه که هیندیک تاوان له سنووری قه زایی نه و ولاته دا روو ده دن و تاوانبارکراو نادریته وه به ولاته که ی خۆی.

به گویره ی مادده ی هه شته می به شی یه که م، تاوانبار ده دریته وه به و ده و له تانه ی که ناویان هاتووه.

۳- نه م ریکه و تننامه یه، نه و تاوانه جیناییانه ش هه ل ناویری که پیوه ندییان به قانونه نیو خۆیییه کانه وه هه یه.

مادده ی؛ ۶

۱- هه ر ده و له تیکی نه ندام، که سیک که تاوانیکی به پیی مادده ی ۴ نه م ریکه و تننامه یه، کردبی ده خاته زیندان، یان هه نگاوی دیکه بو دنیایی له ناماده بوونی تاوانبار هه لده گری. [نه م ده و له ته] بو دنیایی له وه زعی تاوانبار، له و زانیاریانه ی به ده سته وه هه ن و که لکیان هه یه، ده کوئیته وه و پاشان ده ستووری گرتییان هه ر بریاریکی دیکه به گویره ی قانونه کانی خۆی ده ر ده کا. نه و ده سته سه رکردنه ی تاوانبار به پیی پیویست، له وانیه تا ماوه یه ک دریره ی هه بی تا (لیکوئینه وه له) تاوان و ته حویلدا نه وه ی تاوانبار، ره وتی خۆی بیوی.

۲- ده و له تی نامه ژه پیکراو کاره سه ره تاییه کانی لیکوئینه وه و راگه یشتن (به په روه ندی تاوانبار) جی به جی ده کا.

۳- نه و که سه ی له به ند دا یه، مافی هه یه که به گویره ی به ندی ای نه م مادده یه، ده سته جی پیوه ندی به نوینه رایه تیی ده و له تی ولاته که ی خۆیه وه بگری. نه گه ر گیراوه که هاوولاتیه تی نه بی، مافی نه وه ی ده بی له گه ل نوینه رایه تیی ولاتیک که زورتر له وی ماوه ته وه، پیوه ندی بگری.

۴- کاتیک ده و له تیک به گویره ی نه و مادده یه که سیک به ند ده کا، نه و ده و له تانه ی له مادده ی ۵ به ندی ادا نامه ژه یان

پیکراوه ده سته جی له رووداوه که ناگادار دهکا و هو و هه لومه رج و شوینی گیرانی به ندرکراویان پی راده گه یه نی.

ماده ی؛ ۷

۱- ده و له تیبکی نه ندام که له سنووری قه زایی خویدا که سیکي تاوانباری به گویره ی ماده ی چوار گرتووه، به پیبی ماده ی ۵ له گه لی ده جووئیتته وه. نه گهر [نه و ده و له ته] تاوانباره که نه داته وه (به ولاته که ی خوی)، ده بی په روه نده ی تاوانبار بو لیکوئینه وه و پیراگه یشتنی قه زایی بو ناوه نده لیه وشاوه و خاوه ن سه لایه یه ته کان بنیرئ.

۲- ناوه نده خاوه ن سه لایه یه ته نامازه پیکراوه کان، وهک هه ر تاوانیکي ناسایی و، له ره وتیبکی سروشتی و جیدیداو، به پیبی قانونه ده و له تیبیه کان، بریاری خویان ده دن. به گویره ی ماده ی ۵، به ندی ۳، بو لیکوئینه وه و پیراگه یشتنی قانونی و مه حکوو مکردن، به لگه نامه قانونی و بروا پیکراوه کان پیویستن. نه و به لگه نامه به پیبی ماده ی پینج، به ندی ۱، ده بی بروا پیکراو حاشاهه نه گه ر بن، به جوړیک که ریگا بو لپیرسینه وه ی قه زایی خوش بکه ن.

۳- هه موو که سیک به سه رنجدان به تاوانیک که به پیبی ماده ی چوار له سه ری گیراوه، ده بی له هه موو قوناغه کانی لیکوئینه وه ی قه زاییدا، ره فتاریکی گونجاوی له گه لدا بکرئ.

ماده ی؛ ۸

۱- ده و له تانی نه ندام، تاوانه کانی پیوه ندیدار به ماده ی چوار که دانه وه ی تاوانباران به ولاتی خویان ده گریته وه، یان هه ر چه شنه ده رکردن و ته حویلدا نه وه یه ک که نه وان به گویره ی ریکه وتنی دوو لایه نه قه بوئیان کردووه، ده سته بهر ده که ن.

۲- هه ر کات ده و له تیبکی نه ندام له لایه ن ده و له تیبکی دیکه وه که ریکه وتتننامه یه کی بو دانه وه ی تاوانباران له گه ل نه و ده و له ته مور نه کردووه، داوای دانه وه ی تاوانباریکي پیبگا، نه م کوشانیسه یه وهک په یماننامه یه کی قانونی بو دانه وه ی تاوانباران جاوی لی ده کرئ.

۳- نه و ده و له ته نه ندامانه ی که مه رجی دانه وه ی تاوانبارانیان به گویره ی ریکه وتتننامه یه ک قه بول نه کردووه، تاوانه کانی پیوه ندیدار به نه شکه نجه، وهک نه و تاوانانه ی که ده بی تاوانباران سه بارت به نه نجامدانیان ته حویل بدرینه وه، له ریکه وتنه دوو لایه نه کانی خویاندا ده گونجینن و نه شکه نجه وهک تاوانیک که ده بی تاوانبار له سه ری ته حویل بدرینه وه و وهک شتیکی قانونی، له ده و له تیبکی نه ندام داوا ده که ن.

۴- نه م جوړه تاوانانه (نه شکه نجه) که ده بی تاوانباران به بونه ی نه نجامدانی نه وانوه ته حویل بدرینه وه، پیویسته به هو ی ریکه وتتننامه ی دوو لایه نه له نیوان ده و له تانی نه ندامدا، ده ست نیشان بکرین. نه گهر هاتوو ریکه وتتننامه یه ک له لایه ن

کۆمه ئیک په سه ندرکراوی نیوده وه له تیی - تایبته به مافی مروث

وه رگیژان له فارسیه وه: د. قادر وریا

ئهوانه وه مۆر کرابوو، به گۆیره ی مادده ی ۵ و به ندی ۱ و به پیی دهسه لات و توانا قه زاییه کانی دهوله تان پیویسته نهک هه ر له و شوینانه که تاوانه که یان لئ نه نجام دراوه، به لکو له سنووری دهسه لاتی دهوله تانیشدا به ریوه بچن.

مادده ی: ۹

۱- دهوله تانی ئه ندام بۆ دابینکردنی ئیمکانات و پیداو یستییه کانی پیوه ندیدار به رهوتی لیکۆلینه وه له تاوانه کان و ئه و تاوانبارانه ی مادده ی چوار ده یانگریته وه، هه تگاو ی پیویست هه نده گرن. ههروه ها به پیشاندان و هیئانه گۆری ئه و به تگه و نیشانانه ی له دهستیان دایه، له به ره و پییشبردن و به ناکام که یاندنی رهوتی لیکۆلینه وه له تاوانه کاندان، یارمه تی یه کتر ده دن.

مادده ی: ۱۰

۱- هه ر دهوله تیکی ئه ندام به سه رنجدان به قه دهغه بوونی ئه شکه نجه، ده بی رینوینی و زانیاری پیویست بدا به به ریوه به رانی قانون، هیزه کانی ئاسایش (سقیل) و چه کدار، کارمه ندانی خزمه ته پزیشکییه کان و هه موو ئه و که سانه ی به جوړیک دهستیان له گرتن و لیپرسین و لیکۆلینه وه دا هه یه و، له وه دنیا بی که ئه وان بۆ ئه م مه به ستانه راده هیئیرین و فیئر ده کړین.

۲- هه ر دهوله تیکی ئه ندام له قانون و بریارنامه کانی خویدا، ئینسانه کان به گۆیره ی ئه رک و به رپرسایه تییه کانیان له قه دهغه بوونی ئه شکه نجه ئاگادار ده کاته وه.

مادده ی: ۱۱

هه ر دهوله تیکی ئه ندام له سه ریه تی که به ریکوپیکی و به به رده وامی، شیوه و ریوشوینه کانی پیوه ندیدار به لیکۆلینه وه (لیپرسینه وه) و تایبته به هیشتنه وه ی گیراوه کان (له گرتوو خانه کان) دا، جیبه جی بکا. هه ر چه شنه چاوخشاندنه وه یه ک به و جوړه ریوشوینه تانه داو، هه ر جوړه چاوه دیریبه ک له پیوه ندی.

له گه ل هه ر کام له جوړه کانی گرتن و زیندانیکردن و هه ر بواریک له بواره کاندان که ده که ونه سنووری قه زایی ئه و ولاته وه، ده بی به سه رنجدان به ئه سلئ قه دهغه بوونی ئه شکه نجه بی

مادده ی: ۱۲

هر دهو له تیکی نه ندام له سه ریه تی سیسته میکی جیگای متمانه ی نه و تو پیکینی که نه گهر به نگه و نیشانه ی براو پیکراوی له باره ی هه بوونیان به ریوه چوونی نه شکه نجه له شوینیکیان له سه ر سنووری قه زایی نه و دهو له ته دا به دیکرد، کاربه دهسته خاوه ن سه لاجیه ته کان ده سه جی و بی لایه نانه پیمان رابگهن.

ماده ی؛ ۱۳

هر دهو له تیکی نه ندام له سه ریه تی مافی سکالا بو که سیک که راده گه یه تی له سه ر سنووری قه زایی نه و دهو له ته دا نه شکه نجه کراوه، پیا ریزی و سکالا کی ده سه جی و بی لایه نانه بگه یه نیته ده ست کاربه دهسته خاوه ن سه لاجیه ته کان و، دلنیا ش بی که خاوه ن سکالا و شاهیده کانی به بو نه ی سکالا کردن و شایه دیدانه کانیانه وه، له گه ل هیج هه ره شه یه ک به ره و روو نابن.

ماده ی؛ ۱۴

هر دهو له تیکی نه ندام له سه ریه تی له ریگای سیسته می قانونیی خویه وه، نه و دلنیا ییه بدا که قوربانیه کانی نه شکه نجه مافی نه وه یان هه یه به ته واوی و به شیوه یه کی داد په روه رانه زیانه کانیان بو بیژد ریت ته وه و خه ساره ته کانیان بو قه ره بووب کری ته وه. نه م بژارد نه وه و قه ره بوو کرد نه وه یه بریتیه له گه راند نه وه ی هه لومه رچی پیت شو بو قوربانیه نه شکه نجه، تا نه و جیگایه ی که ده گونجی. هه ر کات که سیک له نکامی نه شکه نجه دا به مرئ، زیان و خه ساره کان بو که سوکاری نه و قه ره بوو ده کری ته وه.

ماده ی؛ ۱۵

هر دهو له تیکی نه ندام له سه ریه تی له ریگای خویه وه نه و دلنیا ییه بدا که داننان (به تاوان) له ژیر نه شکه نجه دا، به هیج شیوه یه ک وهک به نگه سه ر ناکرئ و ته نیا نه و کاته وهک به نگه حیسینی بو ده کری که له درئ نه شکه نجه گهر و به مه به ستی روو نکرد نه وه ی تاوانیک که نه شکه نجه گهر نه نجامی داوه به کار به یئری.

ماده ی؛ ۱۶

۱- هه ر دهو له تیکی نه ندام به ره عۆده یه که له سه ر سنووری قه زایی خویدا له کرده وه ی وه حشیانه و نائینسانی و سووکایه تی پیکردن و هه ر چه شنه سزایه ک که پیناسه ی نه شکه نجه و ماده ی ای نه م رنکه و تننامه یه ده یانگری ته وه و ، نه م جوړه

کردهوانه به هاندان و دندهان و رهزامةندی و دهست و بهر نههینانی کار به دهستانانی دهولتهتی و ههر خاوهن پله و پایهیهک بهریۆدههچن، پێشگیری بکا. ئەم بهرپرسیارهتییانه، به تایبەتی ئەوانه که به گۆیرهی مادههکانی ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ (که داوای گۆڕین و وهلانی کهسیک دهکهن که دهستیان له ئەشکهههچه و کردهوی وههشیانه و نائینسانی و سووکایهتی پیکردن و سزای توند و تیژدا ههیه)، دهکهونه سهر شانیان.

۲- ریۆشۆینهکانی ئەم ریکههوتننامهیه نابنه هۆی رهنگردنهوه و ههوشدار کردنی به لگهنامه نیۆنهتهوهیههکان و قانونه نهتهوهیههکان که کردهوی وههشیانه و نائینسانی و سووکایهتی پیکردن به تاوان دهژمێرن و ئەنجامدهرانیان به شیایوی دهکردن و تهحویلدانهوه دهزانن.

مادهی؛ ۱۷

۱- کۆمیتیههکی دژی ئەشکهههچه پیکدی (لهههوه دوا لهم کوئشانسیۆنهدا ههر به "کۆمیتیه" ناوی دهبرێ) و ئەو کارانهی لێره بهدواوه ئامارهیان پێ دکرێ، بهههستۆ دهگرێ. ئەم کۆمیتیهه له ۱۰ پسیۆری پایهبهرز که له بواری مافی مرۆفدا سهلاحیهتی نهخلاق و لێههشاوهبیان ههیه پیکدی. ئەوان پشت نهستور به سهلاحیهتی خۆیان، ئەرکهکان جیههه جی دهکهن (نهک وهک نوینههه دهولتهتی ولاتی خۆیان). ههر وهها ئەم پسیۆرانه به هۆی دهولتهتانی ئەندامهوه و به رهچاوکردنی دابهشینی دادپهروههراهی جوگرافیایی (ههروهها له سهر بنههای هاوکاریی به کهک و نهزموونی حوقوقی ئەوان) هه لدهبژێردرێن.

۲- ئەندامانی کۆمیتیه به دهنگی نهینی و له نیۆ لیستی ئەو کهسانهی له لایهن دهولتهتانی ئەندامهوه کاندیدا کران، هه لدهبژێردرێن. دهولتهتانی ئەندام ئەمهیان له بهرچاو دهبی که کهسانی بهکهک و کهسانی له ئەندامانی کۆمیتیهی مافی مرۆف، له ژێر چاوهدیریی پهیماننامهی نیۆنهتهوهیهی مافه مهدهنی و سیاسیهکاندا، ههروهها کهسانی که خوازیاری خزمهت له کۆمیتیهی دژی ئەشکهههچه، کاندیدا بکهن.

۳- ههر دوو سال جارێک دهولتهتانی ئەندام له سهر داوای سکرتهیری گشتیی ریکخراوی نهتهوه یهکگرتوههکان بۆ هه لێژاردنی ئەندامانی کۆمیتیه کۆ دهبنهوه. لانیکهم دوو له سینی ئەندامان دهبی بهشار بن تا کۆبوونهوه بتوانی کارهکانی خۆی بکا. ئەو کهسانهی زۆرایهتیی دهنگهکانی نوینهههراهی ئامادهبووی دهولتهتانی ئەندام دیننهوه، دهبنه ئەندامی کۆمیتیه.

۴- یهکهمین هه لێژاردن نابێ له ۶ مانگ پاش رسمیهت پهیدا کردنی بهریۆههچوونی ئەم ریکههوتننامهیه، پتر بخایهنی. بۆ هه لێژاردن لانیکهم ۴ مانگ پیش رۆژی دیاریکراو، سکرتهیری گشتیی ریکخراوی نهتهوه یهکگرتوههکان به هۆی نامهوه داوا له دهولتهتانی ئەندام دهکا که کاندیداکانی خۆیان بۆ ئەندامهتی له کۆمیتیه له ماوهی ۳ مانگدا بناسینن. سکرتهیری گشتیی ریکخراوی نهتهوه یهکگرتوههکان به پیتی ریزی نهلفووبی، لیستی که له ناوی ئەو کهسانهی کاندیدا کران، وێرای گونجاندنی ناوی ئەو ولاتانهی ئەوانیان ناساندوون، ناماده دهکا و بۆ ولاتانی ئەندامیان دهنێرێ.

۵- ئەندامانی کۆمیتە بۆ ماوهی ۴ ساڵ هەڵبژێردرێن، ئەگەر سەر لە نوێ خۆیان کانیددا بکەنەوه ریگای ئەوه دەری کە سەرلەنوێ هەڵبژێردرێنەوه. بەلام ماوهی نوێنەرایەتیی پینج ئەندامی کۆمیتە کە لە یەکەمین هەڵبژاردندا، هەڵبژێردراون، پاش ۲ ساڵ تەواو دەبێ. ناوی ئەو پینج کەسە پاش یەکەمین هەڵبژاردن لە ریگای تیر و پشک لێهاویشتن و بە هۆی سەرۆکی کۆبوونەوهکە، بە گۆڕەوی بەندی ۳ ئەم ماددەیه دیاری دەکری.

۶- ئەگەر یەکێک لە ئەندامانی کۆمیتە بمری، یان دەست لە کاربیکشیتەوه، یان بە هەر هۆیهکی دیکە نەتوانی ئەرکەکانی جێبه جێ بکا، ئەو دەولەتە ئەندامەیی ئەوی کانیددا کردبوو، کەسیکی پشپۆری دیکە خەلکی ولاتەکەیی خۆی، بۆ جێنشینی ئەو و خزمەتکردن، دیاری دەکا و، داوا دەکا دەولەتانی ئەندام بە زۆرایەتیی دەنگ بە ئەندامی کۆمیتە قبوڵی بکەن. دەولەتانی ئەندام پەسند کردنی (ئەندامی تازە) دەخەنە بەر باس. ئەگەر نیوویان زیاتری ئەوان لەگەڵ ئەندامەتیی ئەو کانیددا جێنشینهدا نەبن، ئاکامەکەیی بە ئاگاداریی سکریتیاری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتووکان دەگەیهنری تا ئە ماوهی ۶ هەوتوویدا کەسیکی دیکە بناسیندري و دیاری بکری.

۷- دەولەتانی ئەندام، بەرپرسایەتیی خەرجییهکانی ئەندامانی کۆمیتە لەماوهی جێبه جێکردنی ئەرکەکانیاندا دەگرنە ئەستۆ.

(گۆرانکاری - بڕوانە هەلومەرجی پەسندکرانی بڕیاری ۴۷/۱۱۱ کۆری گشتی، ۱۶ دیسامبری ۱۹۹۲)

ماددە ۱۸

۱- کۆمیتە، دەستەیی سەرۆکایەتیی خۆی بۆ ماوهی ۳ ساڵ هەڵبژێری. ئەوان دەتوانن سەرلەنوێ هەڵبژێردرێنەوه.

۲- کۆمیتە رێوشوێنەکانی کاروباری نیوخۆیی خۆی دیاری دەکا.

رێوشوێنەکان بە گۆڕەوی ئەم خالانە دەبن:

ئەلف؛ ئاستی رەسمییهت پەیداکردنی کۆبوونەوهکان ئامادەبوونی ۶ ئەندامە.

ب؛ بڕیارەکانی کۆمیتە بە زۆرایەتیی دەنگی ئەندامانی ئامادەبوو دەدری.

۳- سکریتیاری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتووکان، کارمەندان، ئیمکانات و پینداویستییهکانی کۆمیتە بە مەبەستی هەرچی باشتر بەرپوهبردنی ئەو ئەرکانەیی بە گۆڕەوی ئەم ریککەوتننامەیه کەوتووێ سەر شانی، دابین دەکا.

۴- سکریتیاری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتووکان ئەندامانی کۆمیتە بۆ پینکەینانی یەکەم کۆبوونەوه بانگ دەکا.

كۆبۇونەوەكانى دواترى كۆمىتە لەو كاتانەدا كە لە ئايىنامەى نىئوخۇيىدا پىشېينى كراون، پىكىدېن.
۵- دەولەتانى ئەندام بەرپرسايەتتى خەرجى و تىچوونى كۆبۇونەوەكانى دەولەتانى ئەندامى كۆمىتەكەو، ھەروەھا ئەو خەرجىيانەى بەھۇى رىكخراوى نەتەوە يەكگرتووەكانەوە دەكرىن، وەك دانى مووچەى كارمەندان و دابىنكردى پىنداويستىيەكانيان، بە گوئىرەى بەندى ۳ ئەم ماددەيە دەگرنە ئەستۇ.

(گۇرانتكارى - بىروانە ھەلومەرجى پەسندىكرانى بىريارى ۱۱/۷۷ى كۆرى گشتى، ۱۶ دىسامبرى ۱۹۹۲)

ماددەى: ۱۹

۱- دەولەتانى ئەندام لە رىگای سكرتېرى گشتى رىكخراوى نەتەوە يەكگرتووەكانەوە، كۆمىتە لەو ھەنگاوانەى بە مەبەستى جىبەجىكردى ئەرك و بەرپرسايەتتىيەكانيان لە پىئوەندى لەگەل ئەم رىككەوتننامەيەدا ناويانە، ئاگادار دەكەنەوە. يەكەمىن راپۇرت، سالىك دواى ئەوەى جىبەجىكردى ئەم رىككەوتننامەيە لەسەر دەولەتى ئەندام بوو بە ئەرك، پىشكىش دەكرى. پاشان دەولەتانى ئەندام راپۇرتەكانى تەواوكرەى راپۇرتى پىشترىان، ھەروەھا راپۇرتى ھەنگاوە نوئىيەكانيان لەو پىئوەندىيەدا، ھەر چوار سال جارىك بە ئاگادارى سكرتېرى گشتى دەگەين.

۲- سكرتېرى گشتى رىكخراوى نەتەوە يەكگرتووەكان ئەم راپۇرتانە بو دەولەتانى ئەندام دەنيرى.

۳- ھەر راپۇرتىك لەلايەن كۆمىتەوە دەخرىتە بەرىاس و لىكۆلئىنەو و ، كۆمىتە بىرورا و پىشنىازە گشتىيەكانى خۇى لە بارەى راپۇرتەكەوە بە دەولەتانى پىئوەندىدار رادەگەيەنى. دەولەتى گۆرىن دەتوانى وەلام و روونكردەوەكانى خۇى بە كۆمىتە رابگەيەنى.

۴- كۆمىتە ئەگەر پىى باش بى، لەوانەيە ئەو بىرورا و پىشنىازانەى خۇى كە لە بارەى بەندى ۳ ئەم ماددەيەوون و پىئوەندىيان بەو دەولەتە ئەندامەوە ھەيە، ھەروەھا تىيىنىيەكانى خۇى و بوچوونى دەولەتان لە راپۇرتى سالانەدا بگونجىنى و بە گوئىرەى ماددەى ۲۴ پىشكىشى كۆمەلەى گشتى بكا.

ئەگەر ئەو دەولەتە ئەندامە، داواى نوسخەيەك لەو راپۇرتە بكا، كۆمىتە بە گوئىرەى بەندى ۱ ئەم ماددەيە دەبى داواكەى بەجى بىنى.

ماددە ۲۰؛

۱- ئەگەر کۆمیتە زانیاری دروست و برۆپینکرای دەست بکەون کە نیشان بەدن لە سنووری دەسەلاتداریی یەکیک لە دەولەتانی ئەندامدا، ئەشکەنجەیی بەردەوام و بەپێی بەرنامە هەیە، داوا لە دەولەتە دەکا کە بۆ لیکۆئینەوه لەو مەسەلەییە و پێراگەیشتنی، هاوکاری بکا. پاشان ئاکامی لیکۆئینەوهکە و بیروپای خۆی لەو بارەییەوه بە گۆیرە زانیارییەکان پیشکش دەکا.

۲- بە سەرنجدان بەو وەلام و روونکردنەوانەیی دەولەتی ئەندام لەوانەییە بیانداتەوه بە کۆمیتەوه، هەرودەها بە وەبەرچاوگرتنی ئەو زانیارییە برۆپینکرانەیی کە کۆمیتە لە راست و دروست بوونیان دنیایە، کۆمیتە لەوانەییە یەکیان چەند ئەندامی خۆی بۆ پێراگەیشتن و لیکۆئینەوهی نەینی راسپێری تا دەستبەجی راپۆرتیک بۆ کۆمیتە ئامادە بکەن.

۳- ئەگەر بەرپۆهچوونی ئەم لیکۆئینەوهییە، بەپێی بەندی ۲ی ئەم ماددەییە، کۆمیتە داوا لەو دەولەتە ئەندامە دەکا کە لەم بارەییەوه هاوکاری بکا. بە سەرنجدان بەو لیکۆئینەوانەیی کران و، هەرودەها بەپێی ریککەوتن لەگەڵ دەولەتی پێوهندیدار، رینگا بە لیکۆئەری کۆمیتە دەری سەردانی ئەو ولاتە بکا.

۴- کۆمیتە پاش پێراگەیشتن و دوا روونبوونەوهی وەلام و بیروپای [دەولەتی] ئەندام یان ئەندامان، بە سەرنجدان بە بەندی ۲ی ئەم ماددەییە، بیروپا و بۆچوونی ئەوان، وێرای بۆچوون و هەئسەنگاندنی خۆی، بەوەبەرچاوگرتنی هەلومەرج بە ئاگاداریی دەولەتی ئەندام دەگەییەن.

۵- هەموو قوناغەکان (ی لیکۆئینەوه و پێراگەیشتن) کە لەلایەن کۆمیتەوه بەرپۆه دەچن، بەپێی بەندی ۱ تا ۴ی ئەم ماددەییە، بە نەینی دەبن. هەرودەها لە هەموو قوناغەکانی لیکۆئینەوه و پێراگەیشتندا داواى هاوکاری لەو دەولەتە ئەندامە دەکری کە کێشەکە پێوهندی بەوهوه هەیە. پاش تەواو بوونی رەوتی لیکۆئینەوهکان و بەپێی بەندی ۲، کۆمیتە دواى راپۆرت لەگەڵ دەولەتی پێوهندیدار، لەوانەییە بریار بەدا کە پوختەییەک لە ئاکامی لیکۆئینەوهکان بە گۆیرە ماددە ۲۴ لە راپۆرتی سالانەیی خۆی (بۆ کۆمەلەیی گشتی) دا، بگۆنچین.

ماددە ۲۱؛

۱- هەر دەولەتیکی ئەندامی ئەم ریککەوتننامەییە، بە گۆیرە ئەم ماددەییە هەرکات بیههوی دەتوانی رابگەییەن کە سەلاحییەتی ئەم کۆمیتەییە بۆ وەرگرتن و پێراگەیشتنی سکالای هەر دەولەتیکی ئەندام لەبارەیی دەولەتیکی دیکەیی ئەندام سەبارەت بە رەچاونهکردنی پابەندییەکانی خۆی بەم ریککەوتننامەییە، بە رەسمی دەناسن. بە گۆیرە ئەم هەنگاوه بەکردهوانەیی ئەم ماددەییەدا هەن، ئەو سکالایانە وەرەگێرین و لێیان دەکوئیتەوه کە دەولەتی ئەندام، سەلاحییەتی کۆمیتەیی بۆ پێراگەیشتنی ئەوان بە رەسمی ناسیبی و رایگەیانەن. هیچ سکالایەکی پێوهندیدار بە دەولەتیکی ئەندامی ئەم

رێککەوتننامەیە که ئەو بە رسمییەت ناسینەى رانەگەیاندى، بە گۆیرەى ئەم ماددەیه لەلایەن کۆمیتەوه وەرناگیرى. ئە بەرى ئەو سکالایانەوه که بە گۆیرەى ئەم ماددەیهوه وەردهگیرى،

بەم جوۆره هەنگاو دەنرئ:

ئەلف؛ ئەگەر دەولەتیی ئەندام بەو ناکامه بگا که دەولەتیی دیکهى ئەندام ریشوین و خالەکانى ئەم رێککەوتننامەیه بەرپۆه نابا، دەتوانى بەهۆى نامە سەرنجى دەولەتەکه بۆ راگەيشتن بەو مەسەلەیه، رابکیشى. سى مانگ پاش گەيشتنى ناگادارییهکه، دەولەتى ناگادارکراو، روونکردنەوه یان هەر چەشنه بیروپراڤه‌پرینکی دیکهى بە نووسراوه بە مەبەستى روونبوونەوهى کیشەکه دەدا بەو دەولەتەى ناگادارى کردۆتەوه. روونکردنەوه و لیکدانەوه‌کان دەبى تا ئەو جیگایهى دەگونجى ئە بەرى ریشوینەکانى دادپرسى ئە یاسای نیوخۆیى ئەو ولاتەداو، ئەبەرى ئەو هەنگاوانهى بۆ باشتکردنى ئەو ریشوینانە هەنگراون، یان خەریکه هەندەگیرى، هەر وهه‌ها سەبەرت بەو مەسەلانەى ئە حالى پیراگەيشتنى دان، یان دەرەتانى ئەوه هەیه گۆرانیان بەسەردا بى، زانیارییان تیدابى.

ب؛ ئەگەر کیشە و گرفته‌کان بە جوۆریک بن که رەزاهەندی هەر دوو دەولەتى ئەندام، پاش وەرگرتنى یەکه‌م ناگادارکردنەوه و ئە ماوهى ٦ مانگدا، دابین نەکن، هەر کام لەلایەنەکان مافی ئەوه‌یان هەیه بە ناردنى وریاکردنەوه‌یه‌ک بۆ کۆمیتە و دەولەتى بەرانبەر، شینگیری خۆیان تا گەيشتنە ناکامى دلخواز پيشان بدن.

ج؛ کۆمیتە بە سەرنجدان بەم ماددەیه، تەنیا پاش ئەوهى بۆى روون بۆوه که چاکسازی و هەنگاوی چاره‌سەرکه‌رانە ئە چوارچۆیهى قانونه نیوخۆییه‌کانى ئەو دوو ولاتەدا ناکامی نەبووه و ، دوو دەولەتەکه ئە چاره‌سەرکردنى کیشەکه‌یان بە پى بنەما قبوڵکراوه‌کانى مافه نیونه‌تەوه‌یه‌کاندا هەر سەر ناکه‌ون، ئەو کاته بە کیشەکه راده‌گا. ئەم ریشوینە ئە بەرى ئەو سکالایانەوه که پیراگە‌يشتیان ئە رێگا قانونییه‌کانه‌وه، ماوه‌یه‌کى درێژ دەخایەنى و ئەگەل عه‌قل ناگونجى، یان ئەگەر هەست بەوه بکرى که ئەم جوۆره پیراگە‌يشتنه ناتوانى یارمه‌تییه‌کى کاریگەر بە دادپرسی که‌سینک بکا که بە پى ئەم په‌یماننامەیه بە قوربانى توندوتیژی دەژمیردئ، بەرپۆه ناچى.

د؛ کۆمیتە ئە کاتى راگە‌يشتن بەو سکالایانەى پى گە‌يشتون، بە پى ئەم ماددەیه، کۆبوونەوهى نهینى پیکدینى.

ه؛ بە ره‌چاوکردنى ریشوینەکانى خالى "ج"، کۆمیتە بە مەبەستى چاره‌سەرى دۆستانهى ئەو بابەتانهى کیشە و ناکۆکییان ئەسەرەو، ئەسەر بناغەى ریزدانان بۆ ئەو بەرپرسایه‌تیانەى ئەم رێککەوتننامەیه‌دا هاتوون، یارمه‌تییه‌که‌وه‌وه دەخاته ئیختیار دەولەتانی ئەندام. بەو مەبەسته کۆمیتە ئە کاتى پىوستدا، کۆمیسىۆنىکى پسپۆر ئە بواری چاره‌سەرکردنى کیشە و ناکۆکییه‌کاندا دیارى ده‌کا.

و؛ کۆمیتە بە پى ئەم ماددەیه ئە هەموو ئەو کاروبارانەدا که بۆ پیراگە‌يشتن و چاره‌سەرکردن دینه لای، دەتوانى ئە لایەنه ناکۆکه‌کانى ئەو دەولەتانهى خالى "ب" ده‌یانگرتتەوه، هەر چەشنه زانیارییه‌کى پتوهندیدار داوا بکا.

ز؛ دەولەتانی ئەندام که خالی "ب" دەیانگریتهوه، مافی ئەوهیان دەبێ لە کاتی راگەشتن بە کێشهیهک له کۆمیتەدا، نوێنەریان هەبێ و تییینییهکانی خۆیان به شیوهی زارهکی یان نووسراوه دەربێرن.

ح؛ کۆمیتە لەسەرپهتی له ماوهی ۱۲ مانگ پاش وەرگرنتی وریاکەرەوه به گوێرهی خالی "ب" راپۆرت بداتەوه:

۱- ئەگەر به پێی رێوشوێنهکانی خالی "ه" گەشتبە رینگچارهیهک، کۆمیتە راپۆرتەکهی خۆی له پوختهی راپۆرتینکدا چڕ دەکاتەوه.

۲- ئەگەر رینگ چارهیهک به گوێرهی رێوشوێنهکانی خالی "ه" پەیدا نەبووی، کۆمیتە له راپۆرتی خۆیدا رووداوهکان به کورتی شێدەکاتەوه. [ههروهها] دهقی کۆنوسی تییینییه نووسراو و زارهکییهکانی دەولەتانی ئەندام، دەکرێته پاشکۆی راپۆرت. له بارهی هەر نمونهیهکیشهوه، راپۆرتیک به دەولەته ئەندامه پێوهنیدارەکان رادهگهیهنری.

۳- رێوشوێنهکانی ئەم ماددهیه کاتیک دهکری به رێوهبچن که پینچ دەولەتی ئەندامی ریکهوتننامه، به پێی خالی ۱ ئەم ماددهیه، بهیاننامه پێشبینیکراوهکانیان دهکردبێ. ئەو بهیاننامه به سکریتی گشتی ریکخراوی نەتەوه یهگرتوووهکان دەسپێردرین و وینهیهک لهوان بۆ دەولەتانی دیکهی ئەندامی ریکهوتننامه دەنێردری. هەر کات سکریتی گشتی ریکخراوی نەتەوه یهگرتوووهکان به پێوستی بزانی دهتوانی بهوێ وریاکەرەوهیهک، بهیاننامهکه به خاوهنهکهی وەرگریتهوه. دانهوهی بهیاننامه، گۆرانییک له رهوتی راگەشتن به کێشهیهکیان نیوهروکی سکالایهک که پێشتر به گوێرهی ئەم ماددهیه ناردراوه، پیکناهینی.

هیچ سکالایهکی دیکه، پاش ئەوهی سکریتی گشتی داوای وەرگرنتهوهی بهیاننامهی کرد، قهبول ناکری. مهگەر ئەوه که دەولەتی ئەندامی پێوهنیدار به مهسهلهکهوه، بهیاننامهیهکی تازهی دهکردبێ.

ماددهی؛ ۲۲

۱- دەولەتیکي ئەندامی ئەم ریکهوتننامهیه دهتوانی به گوێرهی ئەم ماددهیه هەر کات بیههوی ئیوهشاهویی کۆمیتە بۆ وەرگرتن و پێراگەشتنی سکالای ئەو کهسانه که ئیددعا دهکەن بوون به قوریانی توندوتیژیی دەولەتیکي ئەندامی ئەم پهیماننامهیه، به رسمی بناسی و رایبگهیهنی. هیچ سکالایهک له دەولەتیکي ئەندام که ئیوهشاهویی کۆمیتەیهی به رسمی نەناسیوهوه، له لایهن کۆمیتەوه وەرناگیری.

۲- کۆمیتە ئەو سکالایانهی ناوی کهسیان لهسەر نەبێ، لهگهڵ رێوشوێنهکانی ریکهوتننامهدا نەگونجین، به گوێرهی ئەم ماددهیه وەرناگیری. ههروهها ئەوه سکالایانهش که به مهبهستی کهکی خراپ وەرگرتن لهو مافه هاتبە گۆری، قهبول ناکا.

۳- ئەگەر ره‌چاوکردنی رێشوی نه‌کانی به‌ندی ۲، کۆمیتە به‌پێی ئەم ماددهیه، وێرای راگه‌یشتن به‌ سکالاکانی ده‌ولەتیکی ئەندام که به‌ لادان له‌ نیوه‌رۆکی ئەم ریکه‌وتننامهیه‌ تاوانبار کراوه، به‌ گۆیره‌ی به‌ندی ۱ سه‌رنجی بۆ لای ئەو سکالایانه‌ راده‌کێشێ. له‌ ماوه‌ی ۶ مانگ داوای وەرگرتنی سکالاکان، ده‌ولەتی تاوانبار کراو به‌ لادان، روونکردنه‌وه‌ی به‌ نووسراوه‌ و زاره‌کی به‌ مه‌به‌ستی تیشک خستنه‌سه‌ر مه‌سه‌له‌که‌وه، ئەو هه‌نگاوانه‌ی بۆ باشتکردنی وه‌زعه‌که‌ له‌لایه‌ن ئەو ولاته‌وه‌ هه‌نگێراون، پێشکێشی کۆمیتە ده‌کا.

۴- کۆمیتە، سکالاکان به‌ گۆیره‌ی ئەم ماددهیه و به‌پێی ئەو زانیارییه‌ روون و راستانه‌ی که له‌لایه‌ن تاک یان ئەندامیکی پێوه‌ندیداره‌وه‌ پێی ده‌درێ، ده‌خاته‌ ژێر لیکۆئینه‌وه‌ و پێیان راده‌گا.

۵- کۆمیتە له‌و سکالایانه‌ که له‌لایه‌ن تاک (که‌س)یکه‌وه‌ و ، به‌ گۆیره‌ی ئەم ماددهیه‌ پێی ده‌درێ، ناکۆئیته‌وه‌.

مه‌گه‌ر ئەو گانه‌ که بۆ کۆمیتە روون بێتته‌وه‌:

ئەلف؛ بابەتی سکالاکه‌ له‌ ئۆرگانه‌ نیونه‌ته‌وه‌ییه‌کانی دیکه‌دا نه‌هاتۆته‌ گۆرێ و ئێی نه‌کۆئراوه‌ته‌وه‌.

ب؛ تاک (ی سکالاکه‌ر) له‌ په‌نابردن بۆ هه‌موو هه‌نگاوێکی چاره‌سه‌رخوازانه‌ له‌لای ناوه‌نده‌ خاوه‌ن سه‌لاحیه‌ته‌کانی نیوخۆیی، ناکامیکی وهرنه‌گرتوه‌وه‌. هه‌روه‌ها ئەگه‌ر نمونه‌ی نه‌وتۆ هه‌بێ که ره‌وتی راگه‌یشتن به‌ سکالاکه‌ به‌ شێوه‌یه‌کی نه‌گونجاو له‌گه‌ڵ عه‌قل، درێژ بووبیتته‌وه‌، یان هه‌ست به‌وه‌ بکری که ئەم جوړه‌ پێراگه‌یشتنه‌ ناتوانی یارمه‌تییه‌کی کاریگه‌ر به‌ دادپرسیی که‌سیک بکا که به‌پێی ئەم په‌یماننامه‌یه‌ به‌ قوربانیی توندوتیژی ده‌ژمێردرێ.

۶- کۆمیتە له‌ کاتی راگه‌یشتن به‌و سکالایانه‌دا که پێی گه‌یشتوون، به‌پێی ئەم ماددهیه‌ کۆبوونه‌وه‌ی نه‌ینی پێگدیئێ.

۷- کۆمیتە بۆچوونه‌کانی خۆی به‌ ئاگاداریی ده‌ولەتی ئەندامی پێوه‌ندیدار و ئەو که‌سه‌ی سکالاکه‌ی کردووه‌، ده‌گه‌یه‌ئێ.

۸- رێشوی نه‌ دیاریکراوه‌کانی ئەم ماددهیه‌ کاتیکی شیاوی به‌رێوه‌چوون که پێنج ده‌ولەتی ئەندامی ریکه‌وتننامه‌، به‌یاننامه‌کانی پێشبینیکراو له‌ به‌ندی ۱ ئەم مادده‌یه‌دا بلاو کردبیتته‌وه‌. ئەو به‌یاننامه‌ له‌لایه‌ن ده‌ولەتانی ئەندامه‌وه‌ وه‌ک ئەمانه‌تیک له‌لای سه‌کریتی ریکخراوی نه‌ته‌وه‌ یه‌گه‌رتووه‌کان داده‌نرێن. سه‌کریتی گشتیی ریکخراوی نه‌ته‌وه‌ یه‌گه‌رتووه‌کان، وینه‌ی ئەوان بۆ ده‌ولەتانی دیکه‌ی پێوه‌ندیدار به‌و په‌یماننامه‌یه‌وه‌ ده‌نێرێ. هه‌رکات سه‌کریتی گشتیی ریکخراوی نه‌ته‌وه‌ یه‌گه‌رتووه‌کان به‌ پێویستی بزانی، ده‌توانی به‌هۆی وریاکه‌ره‌وه‌یه‌ک، به‌یاننامه‌که‌، به‌ خاوه‌نه‌که‌ی وهرگرتته‌وه‌. وهرگرتنه‌وه‌ی به‌یاننامه‌، گۆرانییک له‌ ره‌وتی راگه‌یشتن به‌ کێشه‌یه‌کیان نیوه‌رۆکی سکالایه‌ک که پێشتر به‌ گۆیره‌ی ئەم ماددهیه‌ ناردراوه‌، پێکنه‌هێنێ.

کۆمەنیک پەسەندکراری نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مەرۆف

وەرگێران لە فارسیهوه: د. قادر وریا

ئەندامانی کۆمیتە و کۆمیسییۆنەکانی پیکهاتوو لە راپۆرتکارانی پێپۆر که بە پێی ماددە ۲۱ (خانی ۵) دیاری دەکری، ئە کاتی جێبەجێکردنی کار و ئەرکه پێنەسپێردراوهکانی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووهکاندا، ئیمتیاز و پارێزراوی (مصونیت)ی تایبەت بە خۆیان دەبێ. ئەم جۆره نموونانه له بهشهکانی سەر به ریککهوتننامهداو، به پێی ئیمتیاز و پارێزراوییهکانی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووهکان دەست نیشان دەکری.

ماددە ۲۴؛

کۆمیتە بە گۆیرە ئەم ریککهوتننامهیه، تیکۆشانی خۆی له راپۆرتییکی سالانهدا پیشکیش به دهولەتانی ئەندام و کۆری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووهکان دەکا.

ماددە ۲۵؛

۱- ئەم ریککهوتننامهیه بۆ مۆکردن له لایەن هەموو دهولەتانهوه کراوهیه.
۲- ئەم ریککهوتننامهیه پێویسته له لایەن دهولەتانهوه پهسند بکری. (مهبهست له هینانی زاراوهی "پهسند کردن" له پهیماننامه و پرۆتۆکۆله نیونهتهوهییهکاندا ئەوهیه که دهولەتان به گۆیرە یاسای بنهڕهتیی ولاتی خۆیانو، یان ناوهنده خاوهن سهلاحییهتهکانی وهک پارلمان له نیوخۆی ولاتهکه یاندا پهسندی بکهن).

به لگه نامهکانی تایبەت به پهسندکردنیان په یوه ستبوان به ریککهوتننامه که لای سکرتری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووهکان به ئەمانەت دادەنری.

ماددە ۲۶؛

ئەم ریککهوتننامهیه بۆ ئەوهی هەموو دهولەتان پێیهوه په یوه ست بێ، کراوه دەبێ. په یوه ستبوانی دهولەتان به هۆی به لگه نامه ی په یوه ستبوان که له لای سکرتری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووهکان به ئەمانەت دادەنری، جێبەجێ دەکری.

ماددهی: ۲۷

- ۱- جیبه جیکردن و به ریوه بردنی نهم ریکه و تننامه یه، ۳۰ روژ پاش سپیږدراوی بیسته مین به لگه نامه ی په سندکردنیان په یوه دست بوون به سکرتری گشتی ریکراوی نه ته وه یه کگرتووه کان، ده ست پی ده کری.
- ۲- هر ده و له تیک که دوا ی سپیږدراوی بیسته مین به لگه نامه ی په سند کردنیان په یوه دست بوون، نهم ریکه و تننامه یه په سند بکا و ره گه لی بکه وی، ۳۰ روژ دوا ی سپاردنی به لگه نامه ی په سند کردنیان په یوه دست بوون به شوینی خوی، له سه ربه تی ده ست بکا به جیبه جیکردن و به ریوه بردنی نهم ریکه و تننامه یه.

ماددهی: ۲۸

- ۱- هر ده و له تیک له وانه یه له کاتی مۆرکردنیان په سندکردنی نهم ریکه و تننامه یان له کاتی ره گه ل که وتینیدا رابگه یه نی که کومیته بو جیبه جیکردنی نهم رکه ده ست نیشانکراوه کانی به هوی مادده ی ۳۰، به ره سمی نانسې.
- ۲- هر ده و له تیکي نهدام که مهرج و مافی خو دهرهاویشتن له به ندی یه کی نهم مادده یی بو خوی هیشتووته وه، هر کات بیه وی دهنوانی به نووسینی نامه یه ک بو سکرتری گشتی نه ته وه یه کگرتووه کان نهم مهرج و مافه وه لابنی.

ماددهی: ۲۹

- ۱- هر ده و له تیکي نهدامی نهم ریکه و تننامه یه دهنوانی گه لاله یه ک بو گۆرانکاری (له ریکه و تننامه دا) پیشنیاز بکا و ده قی گه لاله که به سکرتری گشتی ریکراوی نه ته وه یه کگرتووه کان بسپیږی. سکرتری گشتی، هر گه لاله یه کی پیشنیازکرا و به مه به ستی گۆرانکاری، بو ده و له تانی نهدامی نهم په یماننامه یه دهنیږی و داویان لی ده کا که پی رابگه یه نن نایا له گه ل نه وه دا ههن کونفرانسیک له ده و له تانی نهدام به مه به ستی هینانه به ر باسی گه لاله پیشنیازکراوه کان و بریار له سهردانیان پیک بیننی؟ به و مهرجه ی لانی که م سئ یه کی ده و له تانی نهدام داواکاری پیکهینانی کونفرانسیکي له و چه شنه بن، سکرتری گشتی، کونفرانسه که له ژیر چاوه دیږی و پیراگه یشتنی ریکراوی نه ته وه یه کگرتووه کاند پیکدیننی. هر چه شنه گۆرانکاریه که که له لایه ن زورایه تی ده و له تانی نهدامه وه (که له کونفرانسه که دا نامه بوون و دهنگ دهن) قه بوول بکری، به هوی سکرتری گشتی به بو هه موو ولاتانی نهدام به مه به ستی قه بوولکردن و به ریوه بردنی، دهنیږی.

- ۳- گۆرانکاری قه بوولکرا و به سهرنجدان به به ندی یه کی نهم مادده یه له و کاته وه ده ست به به ریوه بردنی ده کری که دوو

لە سیی دەولەتانی ئەندامی ریککەوتننامە بە سکریتی ریکخراوی نەتەووە یەگرتوووەکان رابگەیهنن کە ئەوان بەگۆیرە قانۆنە بنەرەتییهکانی ولاتی خۆیان، گۆرانکارییهکیان پەسند کردوو.

ماددە ۳۰؛

۱- هەر دەمبەدەمە و ناکۆکییهک کە لە نیوان دوویان چەند دەولەتی ئەندام لەسەر تیگەیشتیان چۆنیەتی بەکارهینانی ئەم ریککەوتننامەیه پیکبۆ، ئەو دەولەتانه دەتوانن ئەم ناکۆکییه بەهۆی وتووێژ چارەسەر بکەن، لەسەر داوای یەکیک لەوان ناکۆکییهکە دەبریتە لای دەستە ی داوهران. ئەگەر تا ۶ مانگ داوای ئەو کاتە ی داوای پیراگەیشتن بە ناکۆکییهکە درابوو بە دەستە ی داوهران، دەولەتان نامادە نەبوون بریاری دەستە ی داوهران قەبوڵ بکەن، هەر کام لە لایەنەکانی کێشەکە دەتوانن ناکۆکیی خۆیان بەرنە دادگای دادی نیۆنەتەوی.

۲- هەر دەولەتییک بۆی هەیه لە کاتی مۆکردنی ئەم ریککەوتننامەیهیان لە کاتی پێوە پەیهووستبوونیدا رابگەیهنن کە لە جێبەجێکردنی بەندی ۱ی ئەم ماددەیه خۆی دەردهاویژێ. دەولەتانی دیکە ی ئەندام لەگەڵ ریزدانان بۆ هەر ولاتییک کە ئەم مەرج و مافە ی بۆ خۆی پاراستی، جێبەجێکردنی بەندی ۱ی ئەم ماددەیه لە پێوەندی لەگەڵ ئەوجۆرە دەولەتانهدا، بە ئەرکی خۆیان نازانن.

۳- هەر دەولەتییک ئەندام کە مەرج و مافی خۆ دەردهاویشتن لە بەندی ۲ی ئەم ماددەیه ی بۆ خۆی هیشتۆتەوه، هەر کات بیهووی دەتوانن بە نووسینی نامەیهک بۆ سکریتی ریکخراوی نەتەووە یەگرتوووەکان، ئەو مەرج و مافە وەلا بنن.

ماددە ۳۱؛

۱- دەولەتییک ئەندام هەر کات بیهووی دەتوانن لە رینگای نووسراوێهک بۆ سکریتی ریکخراوی نەتەووە یەگرتوووەکان، ئەم ریککەوتننامەیه هەلۆهشینیتهوه و ، دەرچوونی خۆی لەم پەیماننامەیه کە لە راستیدا بە مانای دامائینی هەر چەشنە دەرۆست و بەرپرسیارەتی خۆی لە ناست نیۆەرۆکەکەیهتی، رابگەیهنن.

۲- ئەم هەلۆهشاندنەوه و وەدەرکەوتنە، لە بەرپرسیارەتی و دەرۆستبوونی دەولەتی ئەندام بەرانبەر بەو کردەوانە ی هەتا کاتی وەرەسمی گەڕانی دەرچوونەکە ی ئەنجامی داو، کەم ناکاتەوه و ، ناتوانن لەسەر ریی درێژە ی لیکۆلینەوه ی کۆمیتە لە کار و کردەوهکانی پێش ئەو ماوێهەدا، ببیتە کۆسپ.

۳- پاش ئەوه ی رەوتی چوونەدەری دەولەتییک لە ریککەوتننامە گەیشتە دوا قۆناغ و رەسمیەتی پەیدا کرد، کۆمیتە ئیدی لە (کاروباری) دەولەتی وەدەرکەوتوو ناپرسیتهوه.

ماددهی؛ ۳۲

۱- سکریتی گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان ته واوی ده و له تانی نه ندای ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان و هه موو نه و ده و له تانی نه م ریککه و تننامه یه یان مۆر کردووه و پنیه وه یه یوه ست بوون،

ئاگادار ده کاته وه له:

نه لف؛ ئیمزاکان (مۆرکرنه کان)، په سند کردنه کان و پیوه په یوه ستبوونه کان به پیی مادده کانی ۲۵ و ۲۶ ب؛ کاتی دیاریکراو بو دست پیکردنی به ریوه چوون و جینه جیکردنی ریککه و تننامه به گویره ی مادده ی ۲۷، کاتی دیاریکراو بو ره چاوکردن و به ریوه بردنی گۆرانکاریه کان به گویره ی مادده ی ۲۹ هه ئوه شانده وه ی نه ندایه تی و چوونه ده ی ده و له تان له ریککه و تننامه به گویره ی مادده ی ۳۱ .

ماددهی؛ ۳۳

۱- ده قه عه ره بی، چینی، ئینگلیزی، فه رانسی، رووسی و ئیسه پانیاییه که ی نه م ریککه و تننامه یه وه ک یه ک ئیعتیباریان هه یه و، هه موویان له لای سکریتی گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان به نه مانه ت داده نرین.
۲- سکریتی گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان وینه ی بر واپیکراوی ده قی نه م ریککه و تننامه یه بو هه موو ولاتانی نه ندای ده نیری.

نه م نووسراوه یه "ن، نووریزاده" دانیشتووی مۆتزال له کانا دا کردوویه به فارسی. ده قی نه م ریککه و تننامه یه له سایتی "ایران امروز" وه رگیراوه.

۲۶ ی جوونی ۲۰۱۳

به یاننامه ی بنه ماکانی ویکه لکردن

(له ۱۶ی نوامبری ۱۹۹۵ له لایهن ولاتانی ئەندامی یونسکووه راگه یه ندراره و مؤر کراوه)

ولاتانی ئەندامی ریکخراوی فیکرکاری زانستی و کولتووری ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان (یونسکو) له بیستو شه شه مین کۆبوونه وه ی کۆنفرانسی گشتی له پاریس له ۲۵ی ئۆکتۆبره وه تا ۱۶ی نوامبری ۱۹۹۵ لیک کۆبوونه وه.

به رای:

به سه رنجدان به وه که راگه یه ندراره ی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان ده ئی: "ئیمه خه لکانی نه ته وه یه کگرتووه کان له پینناوی پاراستنی نه وه کان داهاتوو له به لای شه ر... و به راگه یانندنه وه ی بره ی خۆمان به مافه بنه ره تیبه کان مروّف و ئابروو و بایه خه که سیه تیی مروّی... و، ههروه ها بو گه یشتن به م نامانجان له ریکای ویکه لکردن و پیکه وه ژبانی به ناشتی له سیبه ری هه بوونی گیانی پیکه وه هه وانه وه ی باش"،

به وه بیره یئانه وه ی نه وه که دیباچه (به رای) ی راگه یه ندراره ی یونسکو، په سندکراوی ۱۶ی نوامبری ۱۹۴۵ راده گه یه نن که "نه گه ر بمانه وئ ناشتی به رده وام و پایه دار بی، ده بی له سه ر بناغه ی هاوپیوه ندی مه عنه وه ی و هه قانینی مروّف بنیات بنری"،

به وه بیره یئانه وه ی نه وه که جارنامه ی جیهانی مافی مروّفیش پئ له سه ر نه وه داده گری که "هه موو مروّفیک مافی نه وه ی

هەیه ئازادیی بیروواو دەربرینی هەب" (ماددە ۱۹)، فێرکردن "دەبی گیانی ئیکتیگەشتن، ئیووردن و ریزان لە بیروواو پیچەوانە، دۆستایەتیی نیوان هەموو نەتەوهکان و کۆمەڵە رەگەزی یان ئایینییهکان پەرە پێیدا" (ماددە ۲۶)،

بە سەرنجدان بە بەلگەنامە نیۆنەتەوهییە پێوەندیدارەکان، بۆ وینە:

- "پەیمانی نیۆنەتەوهیی مافە مەدەنی و سیاسییەکان"
- "پەیمانی نیۆنەتەوهیی مافە ئابووری، کۆمەڵایەتی و کۆلتووورییهکان"
- "رێککەوتننامە نیۆنەتەوهیی نەهیشتنی هەموو جۆرەکانی جیاوازیدانانی رەگەزی"
- "رێککەوتننامە ری ئیگرتن و سزادان بۆ کۆشتاری بەکۆمەڵ (ژینۆساید)"
- "رێککەوتننامە مافەکانی منداڵ"
- * "رێککەوتننامە پێوەندیدار بە وهزعی پەنابەرانی (۱۹۵۱) و پرۆتۆکۆلی ۱۹۶۷ی سەر بەم رێککەوتننامەییەو بەلگەنامە ناوچەییەکانی پێوەندیدار بەو"
- "رێککەوتننامە دژ بە ئەشکەنجەو رەفتاریان سزای توندوتیژ، نامرۆیی و تیکەڵ بە سووکایەتی"
- "بەیاننامە ریگاکانی نەهیشتنی تیرۆریزمی نیۆنەتەوهیی"
- "بەیاننامەو بەرنامە کردەوهی کۆنفرانسی جیهانی مافی مرۆف" قییهن
- "بەیاننامەو بەرنامە کردەوهی پەسندکرای کۆبوونەوهی جیهانی بۆ پەرەپێدانی کۆمەڵایەتی" کۆپنھاگ
- "بەیاننامە رەگەزو جیاوازیدانانی رەگەزی" یونسکۆ
- "رێککەوتننامەو راسپێرییهکانی دژ بە جیاوازیدانان لە فێرکردن دا" یونسکۆ

بە سەرنجدان بە ئامانجەکانی "سێهەمین دەیهی خەبات بە دژی رەگەزپەرستی و جیاوازیدانانی رەگەزی، "دەیهی جیهانی بۆ فێرکردنی مافی مرۆف" و "دەیهی نیۆنەتەوهیی خەلکی خۆجێی (بومی) ی جیهان،

بە ئەبەرچاوگرتنی راسپێرییهکانی کۆنفرانسه کۆمەڵایەتییه ناوچەییەکان کە لە چوارچێوهی "سالی ریکخراوی نەتەوه یە کگرتووکان بۆ ویکهه ئکردن" دا، و، بە سەرنجدان بە کۆنفرانسی گشتیی یونسکۆ ۱۲۷ بربارنامە ۵۰۱۴ و هەروەها ئاکامگیری و راسپێرییهکانی دیکە ئەو کۆنفرانس و کۆبوونەوانە کە لە لایەن دەولەتانی ئەندامی بەرنامە "سالی ریکخراوی نەتەوه یە کگرتووکان بۆ ویکهه ئکردن" پیکهاتبوون،

نیگەرانی لە رەوتی گەشەکردنی کردەوهی بێسەرمانە، توندوتیژی، تیرۆریزم، دژایەتیکردنی بێگانە، نەتەوه پەرستی

ده ستریزکارانه، رهگه زپه رستی، دژایه تیکردنی جووله که، بپه شکردنی له وانی دیکه و له په راویزخستن و جیاوازیدانانی ناماندار به دژایه که مایه تیبه نه ته وهی، قهومی، نایینی و زمانیبه کان، په نابهران، کریکارانی کۆچهر، کۆچهران و گروپه کهم دهسه لاتهکانی کۆمه لگه، ههروهها کردهوهی توندوتیژو ترسینه ر به دژایه له و که سانهی که که لک له نازادی بیرورا دهربرین وهردهگرن، که هه موو له مانه هه ره شه له پته و بوونی ناشتی و دیموکراسی له ناستی نه ته وهی و نیونه ته وهیدا ده کهن و، کۆسپی سه رری په ره گرتن،

پیداگر له سه ر به رپرسایه تیبی ولاتانی له ندام بو په ره پیدان و هاندانی (گیانی) ریزدانان بو مافی مروّف و نازادیه بنه رته تیبه کان بو هه مووان، به بی جیاوازیدانانی ره گه زی، جینسی، زمان، پینگه نه ته وهی، نایینی یان بی دهسه لاتی.

قه بو لکردن و راگه یاندنی به ره سمیی له م به یان نامه یه ی بنه ماکانی ویکه لکردن

شیلگیر له سه ر به کارهینانی هه موو رینگا چاره یه کی پیویست بو په ره پیدانی ویکه لکردن له کۆمه لگه کانماندا، چونکه ویکه لکردن هه ر ته نیا بنه مایه کی جینگای ریز نییه، به لکوو پیویستییه که بو ناشتی و گه شه ی نابووری و کۆمه لایه تیبی هه موو خه لکان،

نیمه راده گه یه نین که:

ماده ی؛ ۱ (واتای ویکه لکردن)

۱.۱ ویکه لکردن بریتیبه له ریزگرتن و قه بو لکردنی جووراو جویری کولتوررهکانی جیهانی نیمه و، جوهرهکانی دهربرین و رینگا جیاوازهکانی مروّفبوونی نیمه. گه شه کردنی ویکه لکردن له رینگای ناگایی، راشکاوی، پیوهندی، نازادی بیرورا و ویزدان و دهربرینه وه ده بی. ویکه لکردن بریتیبه له هاونا ههنگی له نا کوکیدا، له م هه ر ته نیا له رکیکی له خلاقی نییه، به لکوو ههروهها پیویستییه کی سیاسی و قانوننیشه. ویکه لکردن له و تاییه ته ندیبه یه که ناشتی مسوگه ره کاو، ده بیته هوی جینشینکردنی کولتوری ناشتی له جیاتی کولتوری شه ر.

۱.۲ ویکه لکردن، ریکه و وتیبکی گشتی نییه، نیمتیا زدان به که سیتی دیکه، چاوپوشی له نیمتیا زهکانی خوت، یان به خشین و لیبووردن نییه، ویکه لکردن، زیاتر له هه ر شتیکی دیکه قه ناعه تیبکی زهینیه که به ره می ناسینی مافی مروّفی جیهانی و نازادیه بنه رته تیبهکانی که سانی دیکه یه. هیچ شتیکی له هیچ هه لومه ر جیکدا، ناتوانی پاساوه ری پیشیلکردنی له م بایه خه

کۆمه‌ئیک په‌سه‌ندکراوی نیوده‌وله‌تیی - تایبته به مافی مرۆف

وه‌رگێران له فارسیه‌وه: د. قادر وریا

بنچینه‌ییانه بێ. ویکه‌ئکردن ده‌بێ هه‌م له لایه‌ن تاکه‌کانه‌وه و هه‌م له لایه‌ن گروپه‌کان و ده‌وله‌تانه‌وه بێ.

۱.۳ ویکه‌ئکردن به‌رپرسایه‌تییه‌که که ددان به مافه‌کانی مرۆف، پلورالیزم (بۆ وینه پلورالیزی کولتووری)، دیموکراسی و رۆتی قانوندا ده‌نێ. ئەم‌ه‌ش به مانای ره‌نکردنه‌وه‌ی دۆگماتیزم و ره‌هاگه‌ری و قه‌بوولکردنی ستاندارده دیاریکراوه‌کان به هۆی به‌لگه‌نامه نیونه‌ته‌وه‌ییه‌کانی مافی مرۆفه.

۱.۴ میتۆدی ویکه‌ئکردن، له‌گه‌ڵ ریزنان له مافه‌کانی مرۆف یه‌کدیگه‌رو، به‌مانای هه‌ئکردن له‌گه‌ڵ بێدادیی کۆمه‌لایه‌تی، یان وه‌لان و لاوازکردنی بیروبو‌چوونه‌کانی تاک نییه. واتای ویکه‌ئکردن ئەوه‌یه که تاک نازاده که به بیروبو‌چوونه‌کانی خۆی وه‌فادار بێ، و قه‌بوولیش بکا که کهسانی دیکه‌ش به بیروباوه‌ری خۆیان وه‌فادار ب‌مێننه‌وه. ئەوه به‌م مانایه‌یه ئەم حه‌قیقه‌ته قبول بکه‌ین که مرۆفه‌کان که به شیوه‌ی سروشتی له باری رواله‌ت، هه‌لومه‌رج، قسه‌کردن، هه‌ئسوکه‌وت و بایه‌خه‌کانیا‌نه‌وه جیاوازن، ئەو مافه‌یان هه‌یه که به ناشتی بژین و چۆنیک هه‌ن هه‌روا بێ. ئەمه هه‌روه‌ها به‌و مانایه‌یه که روانگه‌ی مرۆفیک نابێ به‌سه‌ر کهسانی دیکه دا ب‌سه‌ پێندری.

مادده‌ی؛ ۲ (له ناستی ده‌وله‌تدا)

۲.۱ ویکه‌ئکردن له ناستی نه‌ته‌وه‌یییدا، پێویستی به دادپه‌روه‌ر و بێلایه‌ن بوونی ده‌زگا‌کانی قانوندانان، به‌رێوه‌به‌ری، قه‌زایی و ره‌وتی ئیداری هه‌یه. هه‌روه‌ها پێویسته که ده‌ره‌تانه نابووری و کۆمه‌لایه‌تییه‌کان بێ جیاوازی‌دانان بدرێن به هه‌ر تاکیک. بێه‌شکردن و له په‌راویز خستن ده‌توانێ هه‌ستکردن به دامای و [گیانی] دوژمنایه‌تی و ده‌مارگه‌ری بخوێنێ.

۲.۳ بۆ هاوه‌نگاویی جیهانی پێویسته که تاکه‌کان، کۆمه‌له‌کان و نه‌ته‌وه‌کان، که‌سایه‌تی چهندکولتووری ب‌نه‌مانه‌ی مرۆفایه‌تی قه‌بوول بکه‌ن و ریزی لێبگرن. به بێ ویکه‌ئکردن، ناشتی ناتوانێ هه‌بێ، به‌بێ ناشتی، په‌ره‌پێدان و دیموکراسی نابێ.

۳.۲ به مه‌به‌ستی گه‌شتن به کۆمه‌لگه‌یه‌کی ویکه‌ئکردووو د‌ن‌فره‌وانتر، ده‌وله‌ت ده‌بێ هه‌ر ریکه‌وتنه‌نامه‌یه‌کی نیونه‌ته‌وه‌یی تایبته به مافی مرۆف هه‌یه، هه‌موویان په‌سند بکاو، نه‌گه‌ر پێویست بوو قانونی تازه دابنێ بۆ ئەوه‌ی ده‌رفه‌ت و ره‌فتاری یه‌کسان بۆ هه‌موو گروپه‌کان و تاکه‌کانی کۆمه‌لگه ده‌سته‌به‌ر بکا.

ماددهی؛ ۳ (ره هنده کۆمه لایه تیبیه کان)

۳.۱ له جیهانی مؤدی رندا، ویکه لکردن له ههر سه رده میکی دیکه پیوستتیره. نیستا سه رده میکه که مۆرکی به جیهانی بیوونی نابووری و هه روه ها گه شه کردنی رۆژ به رۆژ زیاتری رایه ر، پیوه ندییه کان، کۆخوازی و به ستر او هی دوو لایه نه، کۆچکردنه به رینه کان و گویزان هوی چه شیمه ته کان، په ره گرتنی شارنشین و گۆران به سه ردا هانتی هه ل سوکه وته کۆمه لایه تیبیه کانی پیوه دیاره. به م هویه وه که ههر به شیک له جیهان به تایبه ته ندیی جۆراوجۆری و جیاوازی له وانی دیکه جیا ده کریتته وه، ویکه لنه کردن و پیکه لپه رزانی رۆژ به رۆژ زیاتر به کرده وه هه ره شه له ههر ناوچه یه ک ده کا. نه م راستییه ههر ته نیا تایبته به ولایتیک نییه، هه ره شه یه کی جیهانییه.

۳.۲ ویکه لکردن له نیوان تاکه کان و له بنه ماله و له ناستی کۆمه لایه تیدا پیوسته. بره و پیدانی ویکه لکردن و ناماده کردنی زهینه کان بۆ روو به روو بوونه وه و پيشوازی له راشکاو، گوی لیکگرتنی لایه نه کان و هاو پیوه ندی، ده بی له قوتابخانه کان و زانکۆکان و له ریگای فیترکردنه نافه رمییه کان له ماله وه و له شوینی کاردا نه نجام بدری. راگه یه نه گشتییه کان هه لکه وتیکی نه وتویان هه یه که ده توان رۆلکی بنیاته ریان له ره خساندن بوازی دیالوگ و باسی کراوه و نازادا هه بی و، ده توان به ها کانی ویکه لکردن په ره پێ بدن و، مه ترسییه کانی بن لایه نی له ناست گه شه کردنی گروپ و نایدولۆژییه ده مارگرتو که م سیکلدا نه کان زه ق بکه نه وه.

۳.۳ هه روا که له "به یان نامه ی ره گه زو ده مارگرتی ره گه زی" یونس کۆدا پیی له سه ردا گیراوه، ده بی که لک له و ریگا چارانه وه رگیری که یه کسانیه که رامته و مافه کان بۆ تاکه کان و گروپه کان له کاتی پیوستدا ده سته به رده که ن. به سه رنجدان به مه ده بی سه رنجیکی تایبه تی بدریته نه و گروپه که م ده ره تانانه ی له نیما کانی کۆمه لایه تی و نابووری گونجاو بیبه شن، بۆ نه وه ی پشتیوانی قانون و ریگا چاره باوه کانی کۆمه ل بۆ نه وان به تایبه تی له بواره کانی خانوبه ره، کاروپیشه و له شساغی و ده رمانیان بۆ دابین بکری، ریز له کونتوورو به ها کانیان بگیری و، هاسانکاری بکری بۆ پيشکته وتن و هه لکردنیان له گه ل کۆمه لکه له باری پيشه یی و کۆمه لایه تیبیه وه به تایبه تی له ریگای فیترکردنه وه.

۳.۴ ده بی تۆره کانی پیوه ندی و لیکۆلینه وه ی زانستی گونجاو بۆ هاوه نگا و کردنی کۆمه لکه ی جیهانی وه ک ولامدان وه به م گرفته جیهانییه پیکین. بۆ وینه هۆکاره بنه ره تیبیه کان و ریگا چاره کانی به ره ره کانی کاریگه ره گه ل ده مارگرتی و که م سیکلدا نه یی، ده بی به که لکوه رگرتن له زانسته کۆمه لایه تیبیه کان راغه بکرین و، هه روه ها پیوسته لیکۆلینه وه و به داوا چوون به مه به سته به ره مه یانی سیاست و دیاریکردنی ستاندارد له لایه ن ده ولته تانی نه ندامه وه، نه نجام بدری.

مادده‌ی؛ ٤ (فێرکردن)

١.٤ به‌که‌م هه‌نگاو له فێرکردنی ویکه‌ه‌ئکردندا، نه‌وه‌یه که خه‌ئک فێری (شاره‌زای) مافه‌ هاوبه‌شه‌کانیان و نازاددیه‌کانیان بکړین. بۆ نه‌وه‌ی ریز له‌و ماف و نازادیه‌یه‌ بگرن و، ویستی پشتیوانی له‌ ماف و نازادیه‌ی که‌سانی دیکه، له‌نیو نه‌واندا، به‌ره‌وژوور بچێ.

٤.٢ فێرکردن ده‌بێ وه‌ک پێویستییه‌کی گرنگ له‌ خزمه‌ت ویکه‌ه‌ئکردندا، سه‌یری بکړی. هه‌ر بۆیه‌ به‌وه‌پیدانی شیوه‌ عه‌قلانی و سیستماتیکه‌کانی فێرکردنی ویکه‌ه‌ئکردن به‌ مه‌به‌ستی دژایه‌تیکردنی هۆکاره‌ کولتووری، کۆمه‌لایه‌تی، نابووری، سیاسی و نایینییه‌کانی خولقینه‌ری نه‌سازان و که‌م سیکلاندیه‌ی. واته‌ ریشه‌ سه‌ره‌کییه‌کانی توندوتیژی و بینه‌شکردنی که‌سانی دیکه‌. پێویسته‌. به‌رنامه‌و سیاسه‌ته‌کانی تایبته‌ به‌ فێرکردن ده‌بێ له‌ خزمه‌ت گه‌شه‌کردن و په‌ره‌پیدانی لیکتیگه‌یشتن، هاوپیوه‌ندی و ویکه‌ه‌ئکردن و سه‌ربه‌خۆیی له‌ نیوان تاکه‌کان وه‌ک گروپه‌ قه‌ومی، کۆمه‌لایه‌تی، کولتووری و زمانیه‌کان و نه‌ته‌وه‌کان دا‌بن.

٤.٣ فێرکردن له‌ پیناوی ویکه‌ه‌ئکردندا، ده‌بێ له‌سه‌ر کاربگه‌ری دوو لایه‌نه‌ (به‌رانبه‌ر) که‌ ده‌بنه‌ هۆی ترساندن و بینه‌شکردنی که‌سانی دیکه، کار بکاو، یارمه‌تی لاوان بدا تا توانایی داوه‌ری سه‌ربه‌خۆیانه، بیرکردنه‌وه‌ی ره‌خنه‌گرانه‌و، به‌نگه‌هینانه‌وه‌ی نه‌خلاقه‌ی له‌ خۆیاندا گه‌شه‌ پێ بدهن.

٤.٤ ئێمه‌ به‌ره‌وده‌ ده‌بین که‌ به‌رنامه‌ لیکۆئینه‌وه‌یه‌ زانستی و کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و، فێرکردن له‌ پیناوی ویکه‌ه‌ئکردندا، پشتگیری مافی مروّف و نه‌هیشته‌نی توندوتیژی بن و، به‌رپوه‌یان به‌هین. ئه‌مه‌ به‌ مانای سه‌رنجدانی تایبته‌تی به‌ په‌روه‌رده‌کردنی هه‌رچی باشتی مامۆستایان، مادده‌کانی فێرکردن، نیوه‌رۆکی کتیه‌کان و، ده‌قی وانه‌کانی خوێندن، مادده‌ فێرکارییه‌کانی دیکه‌و یه‌ک له‌وان ته‌کنۆلۆژییه‌ فێرکارییه‌ نوێیه‌کان به‌ مه‌به‌ستی فێرکردنی هاوولاتیانی به‌رپرس و هه‌ستیار له‌ ئاست مافه‌کانی که‌سانی دیکه‌یه، تا له‌ هه‌مبه‌ر که‌لتوره‌کانی دیکه‌ کراوه‌ بن، ریز بۆ نازادی و که‌رامه‌ت و جو‌راوجۆری مرۆیی دا‌بنین و، پیتی گرژی و شه‌رو توندوتیژی بگرن، یان به‌ شیوه‌یه‌کی ناشتیخوازانه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن.

مادده‌ی؛ ٥ (ده‌روه‌ستبوونی به‌ کرده‌وه)

ئێمه‌ به‌ره‌وده‌ ده‌بین که‌ ویکه‌ه‌ئکردن و دووری له‌ توندوتیژی له‌ ریگای به‌رنامه‌و ریکخواه‌ تایبته‌تییه‌کان له‌ بواره‌کانی

ریککه و تننامه ی نیونه ته وه یی مافه مه ده نی و سیاسیه کان.

پیشه کی

۱۶ - ۱۲ - ۱۹۶۶

کۆمه له ی گشتی نه ته وه یه کگرتو وه کان له ۲۶ دیسامبری ۱۹۶۶ دا په سندی کردو وه (بیرارنامه ی ۲۲۰۰ آ ، به پیی ماده ی ۴۹، له ۲۳ ماری ۱۹۷۶ هوه به ریوه بردنی ده ست پی کراوه)

سهره تا:

ده و له تانی نه ندانی نه م په یمانه:

- به سهرنجدان به و بنه میانه که له راگه یه ندرکراوی نه ته وه یه کگرتو وه کاندایا هاتوون، به ره سه می ناسینی نابرووی زاتی و مافه یه کسان و رانه گو یزرا وه کانی هه موو نه ندانی بنه مانه ی مروث، بناغه ی نازادی، داد په روه ری و ناشتی له جیهاندا پیکدینن،
- به سهرنجدان به مه که، نه م مافانه له نابرووی زاتی هه ر تاکیکی مروثه وه سه رچاوه ده گرن،
- به سهرنجدان به مه که له جارنامه ی جیهانی مافی مروثدا، چله پوپه ی نه و شته ی مروثیکی نازاد ده یه وی،
- ده ستر اگه یشتنی به نازادی سیاسی، مه ده نی و زرگاری له ترسه و، گه یشتنی به م مه رجاننه ته نیا و ته نیا له ریگای

که لکوه رگرتنی هر که سه له مافه سیاسی و مه ده نییبه کان و، ههروهها مافه کولتووری و کۆمه لایه تییه کانه وه مسوگهر ده بن، - به سه رنجدان به په یمانی Charter نه ته وه یه گرتو وه کان، ده وله تان به رعوده ن ریزی ماف و نازادییه مرؤییه کان بگرن و به ریوه یان بهرن و له سه رانه سهری جیهاندا په ریوان پی بده ن، - به تیگه یشتن له م راستییبه که تاکه کان هه مبه ر به یه کترو کۆمه لیک که تییدا نه ندانن، له باری به ره وژوور بردن و په ره پیدانی مافه دانپیدانراوه کان له م په یماننامه یه دا، به رپر سیارن، - ده وله تانی نه ندانی له م په یمانه ره زامه ندیی خۆیان له گه ل له م خالانه ی خواره وه راده گه یه نن:

به شی یه که م

مادده ی؛ ۱

- ۱- هه موو گه لیک مافی چاره ی خۆنووسینی هه یه. به هۆی له م مافه وه، نه وان ستاتۆ و رهوشی سیاسی، نابووری، کۆمه لایه تی و په ره پیدانی کولتووری خۆیان، سه ره به ستانه دیاری ده که ن.
- ۲- هه موو گه لیک ده تانی بۆ نامانجه کانی خۆی که لک له سامان و سه رچاوه سه روشتییه کانی خۆی وه رگرتی، به مه رچیک نه و به رپر سیاره تییه نه خاته ژیر پی که به گویره ی ریکه وتنه نابوورییه نیونه ته وه ییه کان و له سه ر بناغه ی قازانجی به رانه ره و قانونی نیونه ته وه یی، که وتونه سه رشان. له ه یج هه لومه رچیکدا ناکرتی گه لیک له نامرازو پیداو یستییه کانی ژیان و به رنچوون بیبه ش بکرتی.
- ۳- ده وله تانی نه ندانی له م په یماننامه یه و له نیو نه واندا نه و ده وله تانه که به رپر سیاره تییه به ریوه بردنی ولاتانی موسته عمه ره و بنده ستیان له سه رشان، ده بن بۆ به دیه اتنی مافی چاره ی خۆنووسین و ریژگرتن له م مافه، به گویره ی ده ق و ریوشوینه کانی په یمانی نه ته وه یه گرتو وه کان، به خیرایی هه نگاو بنین.

به شی دووه م

مادده ی؛ ۲

- ۱- هه ر ده وله تیکی نه ندانی له م په یمانه به رعوده ده بنی که هه مبه ر به تاکه کانی دانیشتووی ناوچه ی ژیرده سه لاتی خۆی، بی له به رچاوگرتنی جوړی ره چه نه ک، ره گه ن، زمان، نایین، بیرو پای سیاسی و هه ر جوړه بیرو پایه کی دیکه، ههروهها بی وه به رچاوگرتنی بنه چه ی کۆمه لایه تی، نه ته وه یی، سامان، پیوه ندیی خزمایه تی و بارودۆخیتر، ریز له مافه کانی گونجاو

له م پهیماننامه یه دا بگری و دهسته ریان بکا.

۲- هه ره دهو له تیکی نه ندای نه م پهیماننه، له و جیگایانه که پیشینی قانون و ریوشوینیان بو نه کراوه، به ره عۆده ده بی که به پی رهوتی قانوندانانی خو ی و، له سه ر بناغهی ریوشوینه کانی نه م پهیماننامه یه، هه نگاوی پیوست بنی. دیاری کردنی قانون و ریوشوین ده بی به مه بهستی به ریوه بردنی نه م مافانه بی که له م پهیماننامه یه دا هاتوون.

۳- هه ره دهو له تیکی نه ندای نه م پهیماننه به ره عۆده ده بی:

ئه لف؛ دنیایی بدا که تاک له کاتی پیشیلکرای نه و مافو نازادیانه ی که له م پهیماننامه یه دا به ره سمی ناسراون نامزایی بو قه ره بوو کردنه وه ی کاریگری زیانه کانی هه بی. ته نانه ت نه گه ر نه م پیشیلکردنه به هوی که سانیکه وه بووی که پۆستو مه قامی ره سمییان هه بووه.

ب؛ دنیایی بدا نه و تاکه ی داوای قه ره بوو کردنه وه ی زیان ده کا، له لایه ن کاربه ده ستانی لیوه شاره ی قه زایی، ئیداری و قانوندانانه وه، یان به هوی هه ر که سیکی دیکه وه که سیسته می قانونیی ولات دیاری ده کا، ئیی پیرسریته وه. هه روه ها پینداویستییه کانی قه ره بوو کردنه وه ی زیانه یاساییه کان په ره ی پیندری.

ج؛ دنیایی بدا که نه م جو ره کاربه ده ستانه، هه رکات له م چه شنه خه ساریان لیده رکه وت، ناچار ده کرین قه ره بووی بکه نه وه.

مادده ی؛ ۳

دهو له تانی نه ندای نه م پهیماننه به ره عۆده ده بن یه کسانیی مافه کانی ژنان و پیاوان له که نکوه رگرتن له هه موو مافه سیاسی و مه ده نییه کان که له م پهیماننامه یه دا هاتوون، دهسته به ر بکه ن.

مادده ی؛ ۴

۱- ولاتانی نه ندای نه م پهیماننه هه رکات رووداویکی نانسایی گشتی روویدا که هه ره شه ی له ژبانی نه ته وه یه ک کردو، نه م رووداوه به شیوه یه کی ره سمی راگه یه ندرا، ده توانن له ده ره وه ی نه م پهیماننامه یه و به رپرسیاره تییه دیاریکراوه کانیان، هه نگاوی پیوست به پی بارودوخه که وه به رژه وه نده کان هه لگرن. به لام به و مه رجه که نه م هه نگاوانه له گه ل به رپرسیاره تی و نه رکه حوقوقیییه نیونه ته وه ییه کانیان نات به نه بن، هه روه ها نه بنه هوی جیاوازیدانان به دژی، یان به

قازانجی ره چه لهک، ره گهز، زمان و بنه چه یه کی ئایینی یان کۆمه لایه تی.

۲- (ئهم ههنگاوانه) نابی له دهره وهی ماده کانی ۶ - ۷ - ۸ (بهندی ۱ و ۲) - ۱۱ - ۱۵ - ۱۶ و ۱۸ ی ئهم قانونه (په یماننامه) یه دا بن.

۳- ههر ولاتیکی ئه ندای ئهم په یمانه که له (مافی) دوخه نائاساییه کانی ئهم په یماننامه یه که تک وهرده گری، ده بی دستبه جی جوړی ئهم دوخه نائاساییه و، هویه کانی نائاساییه راگه یاننده که له ریگای سکرتری گشتی ریخراوی نه ته وه یه کگرتوو ه کانه وه به ناگاداری ولاتانی دیکه ی ئه ندای را بگه یه نی. (ههروه ها ئهم ولاته) له راگه یه ندر او ی کدا کاتی ته واو بوونی ئهو بارودوخه نائاساییه ده ستیشان ده کاو، له ریگای ههر ئهو که سه وه (سکرتری گشتی) به ناگاداری ولاتانی ئه ندای ده گه یه نی.

ماده ی؛ ۵

۱- هیچکام له خاله کانی ئهم په یماننامه یه، نابی به جوړیک لی کبدرینه وه که ئهو مافه بدن به ولاتیکی، گروپیک یان که سیک که ماف و نازادییه ده ستیشان کراوه کانی ئهم په یماننامه یه له نیویبا یان به رته سکیان بکاته وه.

۲- هیچ به رته سککردنه وه و دابه زینیک له مافه بنه رته ییه کانی مروّف که له قانونه کان (عورفا)، په یماننامه کان، پیروه کان و نه ریت و ریوشوینه کانی هه رکام له ولاتانی ئهم په یماننامه یه دا، ناسراون و ههن، بهم بیانویه که لهم په یماننامه یه دا (ئهو مافانه) به ره سه ی نه ناسراون، یان له راده یه کی که متردا به ره سه ی ناسراون، قبول ناکری.

به شی سپه م

ماده ی؛ ۶

۱- ههر مروّفیک به شیوه یه کی زاتی، مافی ژبانی هیه. ئهم مافه ده بی به هوی قانونه وه پیاریزی. هیچ که سیک نابی، له خووه و، به شیوه یه کی مله ورانه له مافی ژبان بیبه ش بکری.

۲- لهو ولاتانه دا که سزای ئیعدام هه ئنه وه شاهه ته وه، سزای مردن ته نیا ده بی بو ئهو تاوانبارانه ی جینایه تیان کردووه، نه ویش به گویره ی قانونیک که له سه رده می روودانی تاوانه که دا به ریوه چوووه، ده رچی. (ئهم سزایه ش) نابی له گه ل ریوشوینه کانی ئهم په یماننامه یه و په یماننامه ی نه هیشتن و سزای تاوانی کوشتاری به کۆمه ل (Genocide) ناتبا بی.

۳- کاتیک سه بارت به نه نجامدانی تاوانی کوشتاری به کۆمه ل که تک له سزای مردن وهرده گیری، هیچ شتیک لهم ماده یه دا ریگا به ولاتی ئه ندای ئهم په یماننامه یه نادا لهو قانونه لادا که له په یماننامه ی نه هیشتن و سزای تاوانی کوشتاری

به کۆمه لدا هاتووه.

- ۴- ههر كه سێكی سزای مه رگی بۆ دیاری ده كری مافی نه وهی هه یه داوای لیبوردن یان سووكبوونی تاوانه كه ی بكه. شانسێ كه لكوهرگرتن له لیبووردنی گشتی، لیبووردنی تاكه كه س یان سووكبوونی سزای مردن بۆ هه موو نمونه كان هه یه.
- ۵- سزای مردن نابێ بۆ نه و تاوانه دیاری بكری كه كه سانی خوار ته مه نی ۱۸ سالی نه نجامیان داوه، (هه روه ها نه و سزایه) نابێ له باره ی ژنانی دووگیانی شه وه به رپوه بچن.
- ۶- هه یج شتیك له م مادده یه دا نییه كه بیه ته هۆی وه داخستن یان پیشگرتن به هه لوه شان هه ی سزای ئیعدام له لایه ن ولاتی نه ندای نه م په یمان نامه یه وه.

مادده ی؛ ۷

هه یج كه سێك نابێ نه شكه نچه بدری یان سووكایه تیی پیبكری و، سزای نائینسانی و درندانه بدری. به تایبته ی تاقیکاری پزیشکی و زانستی نابێ به بێ ره زامه ندیی ئازادانه ی كه سه كه له سه ری به رپوه بچن.

مادده ی؛ ۸

- ۱- هه یج كه سێك نابێ وه كو كۆیله رابگیري. كۆیله یی و كپین و فروشتنی كۆیله به ههر چه شن و شیوه یه ك بێ، قه ده غه یه.
 - ۲- هه یج كه سێك نابێ به زۆره ملی خزه مه تی پیبكری.
 - ۳- نه لف: هه یج كه سێك نابێ به زۆره ملی كاری پبكری، یان ناچار به نه نجامدانی كاریکی داسه پاو بكری. بێ: به ندی سه یه م (نه لف) نابێ بیه ته كۆسپ له سه ر ری نه و ولاتانه ی كاری قورس وه كوو سزایه ك دیاری ده كه ن. دیاره برینه وه ی سزایه کی نه وتۆش (سزادانی تاوانبار به كاری قورس) ده بی به پیبی بریاری دادگایه کی شایسته بێ.
- جیم: بۆ (روونبوونه وه ی) نیوه رۆکی نه م به نده، وشه ی كاری داسه پاوو زۆره ملی نه م نمونه نانه ی خواره وه ناگرتته وه:

- ا. ههر كار یان خزه مه تیک كه به ندی (ب) نه یگرتته وه، (نه م جوړه كارانه) زۆرتر له تاكیک كه به بریاری دادگا راگیر ده كری یان به شیوه یه کی مه رجدار ده كری، داوا ده كری.
- اا. ههر چه شنه خزه مه تیک تایبته ی سه ربازی نه و ولاتانه دا كه نه رکی خزه مه تی سه ربازی به ره سمی نه ناسراوه، ههر جوړه خزه مه تیک نه ته وه یی بریار له سه ر دراو كه له قانونی خزه مه تی سه ربازیدا نه هاتووه.
- ااا. ههر چه شنه خزه مه تیک كه له هه لومه رگی نانسایی، یان له كاتی روودانی كاره ساتیک مه ترسیدار بۆ ژیان و ئاسووده یی

کۆمه لگه، نه جامدانی پيوست بئ.

۱۱۱. هه ر کار یان خزمه تیک که بچیته خانه ی به رپر سیاره تیبه کۆمه لایه تی (مه ده نی) یه کان.

مادده ی؛ ۹

۱- نازادی و ناسایشی تاکه که سی، مافی هه ر مروّفیکه. هیچ که س نابئ له خووه ده سته سه ر بکری یان بگیری. هیچ که س نابئ له نازادی خوی بیبه ش بکری، مه گه ر نه وکاته که قانونو ریوشوینه کانی دادپرسی بریاری دابئ.

۲- هه ر که سیک که ده گیری، ده بی له ماوه ی گیراندا، هوی گیرانی پیرا بگه یه ندرئ. ههروه ها ده بی ده سته جئ له و تاوانه ناگادار بکریته وه که داویانه ته پائی.

۳- هه ر که سیک که سه بارت به تاوانیک ده گیری و ده سته سه ر ده کری، ده بی بئ دواکه وتن ببری بۆ به رده م قازی یان کاربه ده سته یکی دیکه که به پئی قانون کاروباری قه زایی به ریوه ده با. پيوسته له ماوه یه کی گونجاویشدا لئی بکوئریته وه یان نازاد بکری. نابئ گرتن و چاوه پروان هیشتنه وه تاکه کان بۆ دادپرسی، ببئ به ریسایه کی گشتی. به لام له هه ر قوناغیک له پیرا گه یشتنی قه زاییدا، تاوانبارکراو (له وانه یه) تا کاتی پیکه اتنی دادگا و بریاردان له باره ی، به زمانه ت نازادی کاتی پیدری.

۴- هه ر که سیک که به هوی گیران و ده سته سه ری، له نازادی بیبه ش ده کری، مافی خویه تی له سه ر رهوتی دادخوازی پیداکر بئ تا دادگا بئ دواکه وتن له سه ر ناقانونیوونیوونی گیرانه که ی بریار بداو، نه گه ر گیرانه که شی ناقانونی بوو، (قازی) ده بی بریاری نازادکردنی بدا.

۵- هه ر که سیک که بووه به قوربانیی گرتن و ده سته سه رکرانی ناقانونی، مافی نه وه ی هه یه زیانه کانی بۆ قه ره بوو بکریته وه.

مادده ی؛ ۱۰

۱- هه موو نه و که سانه ی نازادییان لیزه وت ده کری (به ندیبیه کان)، ده بی به شیوه یه کی مرویی و به ریزه وه که حه قیقه تی زاتی مروّفیان لئ پیکه اتووه، ره قتاریان له گه لدا بکری.

۲- نه لفا؛ جگه له نمونه ناوازه کان، که سانی گومانلیکراو، ده بی له وانه ی حوکمیان دراوه به جیا رابگیری، ده شبئ ره قتاریکی جیاووزو، گونجاو له گه ل که سانی حوکمه دراویان له گه لدا بکری.

ب؛ که سانی گومانلیکراوی لاو، ده بی به جیا له گه وره کان رابگیری، ده شبئ به زووترین کات لیکوئینه وه ی قه زاییان له گه لدا بکری.

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده وله تیی - تایبته به مافی مرؤف

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

۳- سیستهمی نه دامه تگه (په ژبوانگه) ده بی جوریک رهفتار له گه ل تا که کانی تیدا زال بی که نامانجه بنه ره تیه که ی، چاککردنی نه وان و گه پاندنه وهی نابرووی کۆمه لایه تییان بی. لاوانی خه تاکار ده بی به جیا له گه وره کان ، هه نسوکه وتی گونجاو له گه ل ته مهن و بارودۆخی قانونیی خویان له گه لدا بکری.

ماددهی؛ ۱۱

ناکری مرؤفیک به ند بکری ته نیا له بهر نه وهی نهیتوانیوهه پابه ندبوونی کۆنتراکتانهی خوی بباته سه ر.

ماددهی؛ ۱۲

۱- هه ر مرؤفیک له چوارچێوهی سنووره کانی ولاتی خویدا، ده بی به شیوهیه کی قانونی مافی هاتوچۆی نازادانه و هه لبراردنی نازادانه ی شوینی نیشته جیبوونی هه بی.

۲- هه ر مرؤفیک ده بی نازادی به جیهیشتنی هه ر ولاتیک به ولاته که ی خۆشیه وه هه بی.

۳- نه م مافانه ی له سه ره وه ناماژهیان پیکرا، به هیج شیوهیه ک نابی به رته سک بکری نه وه، مه گه ر نه و کاتانه که به رته سک کردنیان بو پاراستنی ناسایشی نه ته وهیی، نه زمی گشتی، سلامه تی و رهوشی گشتی، یان له پیناوی (ره چاوکردنی) ماف و نازادی که سانی دیکه دا، پیویست بی و، به هۆی قانونه وه، قه راریان له سه ر درا بی و، له گه ل مافه ناسراوه کانی دیکه ی نه م په یماننامه یه شدا بگونجین.

۴- هیج مرؤفیک نابی له مافی چوون بو ولاتی خوی، له خۆوه بیبه ش بکری.

ماددهی؛ ۱۳

هه ر بیگانه یه ک که به شیوهیه کی قانونی ده که ویتته نیو سنووری ولاتی نه ندای نه م په یماننامه یه، ته نیا له حاله تیکدا له و ولاته ده رده کری که نه م ده رکردنه به گویره ی بریاریکی قانونی بی. نه گه ر ده رکردنه که ناقانونی بوو، یان هۆیه کی روونی پیوه ندیدار به ناسایشی نه ته وهیی وه نه بوو، ده بی ریگا به و که سه بدری که هۆیه کانی دژایه تیی خوی له گه ل نه م ده رکردنه، رابگه یه نی. بو نه م مه به سته په رو نه ده ی نه و به ناماده بوونی نوئنه ریک که پیشتر دیاری کردوو، به هۆی ناوه نده خاوه ن سه لاجیه ته کانه وه، یان به هۆی که سانیکی تایبته تی که له لایه ن ناوه نده خاوه ن سه لاجیه ته کانه وه دیاری کراون، چاوی پیندا ده خشیندریتته وه.

ماددهی؛ ۱۴

۱- هه موو تاکی له به رانه ر دادگا و ده زگای داد په روه ری دا مافی یه کسانیان هه یه. له کاروباری بریاردان له باره ی هه ر تاوانیک که ده درته پال تاکیک، یان بریاریک که له دژی ماف و به رپر سیاره تیبه قانونییه کانی نه و بی، که سی تاوانبارکرا و ده بی مافی نه وه ی هه بی به هوی دادگایه کی قانونی، بی لایه ن، خاوه ن سه لایه یه ت و سه ربه خو، به شیوه یه کی داد په رانه و ناشکرا له تاوانه کانی بکو لدر ته وه. چا په مه نی و بیرو ری گشتی له وانه یه سه باره ت به لایه نی نه خلاقی، نه زمی گشتی یان ناسایشی نه ته وه یی کۆمه لگه یه کی خه نک سه روه ر (دیموکرات)، له هه موو یان به شیک له دادگا که مه نع بکرین. کاتیک به رژه وه ندی ژبانی تایه تی لایه نه کانی کیشه که وابخوازی، یان دادگا له هه لومه رچی تایه تی دا ناشکرا بوونی کۆبوونه وه کانی به زبانی به رژه وه ندی ده زگای داد په روه ری بزانی، ریگا ده درتی کۆبوونه وه کانی دادگا له هه موو یان به شیک له ره وتی داد پرسیدا، نه یی بن. به لام بریاریک که له باره ی تاوانی جه زایی یان مه ده نییه وه ده درتی، ده بی ناشکرا بی. مه گه ر نه وکاته که به رژه وه ندی تاکه گه نه جه کان وابخوازی، یان ره وتی داد پرسیده که، پیوه ندی به کیشه و ناکوکی خیزانی و، سه ره رشتیی مندا لانه وه بی.

۲- هه ر که سیک تاوانی نه نه جامدانی تاوانیکی دراوته پال، مافی نه وه ی هه یه وه ک بی تاوان سه یری بکرئ تا نه وکاته که به گویره ی قانون تاوانه که ی ده سه لمینری.

۳- له باره ی یه کجاریبوونی تاوان دژی تاک، هه ر که سی که مافی نه وه ی هه یه که له یه کسانیی ته واودا له لایه که می مافه ده سه ته به رکراوه کانی خواره وه که نک وه رگیز:

هه لف؛ ده سه ته جی و به وردی، به زمانیک که لی تی بگا، له جو رو هوی تاوانیک که دراوته پالی، ناگادار بکرئ. ب؛ کاتو کارهاسانی پیوستی به مه به سه تی ناماده کردنی دا کوکینامه و وتوو یژ له گه ل پاریزه ریک که بو خو ی هه لیبزاردووه، بو دابین بکرئ.

ج؛ بی ماته نکردنی خو رای، دادگایی بکرئ.

د؛ له کاتی دادگایی کردندا، بو خو ی له دادگا ناماده بی، بو خو ی به رگری له خو ی بکا، یان له ریگای پاریزه ریکه وه که بو خو ی هه لیبزاردووه، به رگری له خو ی بکا. ده بی له و مافانه ی خو ی ناگادار بکرئ که نه گه ر پاریزه ری نییه، به مه رچیک به رژه وه نده کانی ده زگای داد په روه ری بخوازی و، هه روه ها نه گه ر نه و توانای نه وه ی نییه هه قده سه تی پاریزه ر بدا، بی نه وه ی هه قده سه ت بدا، پاریزه ری بو ده گیری.

ه؛ له و شایه دانه ی به دژی نه و شایه دییان داوه، سه ره له نو ی پر سیار بکر ته وه، یان داوایان لی بکرئ سه ره له نو ی شایه دی

بدنه وه. ههر له هه لومه رچیکي نه وتوشدا که به دژي نه و شایه دی دراوه، ریگا بدری که ساینیکیش به قازانجی نه و شایه دی بدن.

و؛ نه گهر نه و زمانه ی له دادگادا قسه ی پیده کړی، تی ناگا، یان ناتوانی قسه ی پیبکا، ده بی بی نه وه ی کړی لیستیندری، وه رگپری بو بینن تا یارمه تیی بکا.

ز؛ بو شایه دیدان له دژي خو، یان دانان به تاوانباریدا، نابی هیج زور یان سه پاندنیک هه بی.

۴- ریوشوینی دادپرسی له باره ی که سانی لاو ده بی به گویره ی ته مهن و به رژه وه ند و گه راندنه وه ی نابروو بو نه وان دیاری بکری.

۵- هه رکه سیک که به تاوانبار دهناسری، به پیی قانون ده بی مافی نه وه ی هه بی که تاوانباری و مه حکومبوونه که ی به هوی دادگایه کی به رزتره وه چاوی پیندا بخشیندریتته وه.

۶- هه رکه سیک که سیک بریاری یه کجاری له سه ر مه حکومبوونه ته که ی درابوو، به لام پاشان له ناکامی دوزینه وه و ده سته ووتی به لگه و زانیاریی حاشا لینه کراودا روون بووه که نه و حوکمه ی دراوه هه نه یه کی قه زایی بووه، حوکمه که ی هه نه وشیندرایه وه یان که وته به ر لیبووردن، نه و که سه که له ناکامی نه و حوکمه و سزادانه دا تووشی نازارو کویره وه ی بووه، مافی نه وه ی هه یه به پیی قانون داوای بژاردنه وه ی زیان بکا. به لام نه گهر دهرکه وت بو خو کی که م یان زور دهستی له نه درکاندنی زانیاریه که و روون نه بوونه وه ی راستیه که دا هه یه، نه م مافه ی نییه.

۷- هه ر که سیک که به هوی قانونی سزادانی ولات، به تاوانیک مه حکوم ده کړی یان به بی تاوان دهناسری، نابی جاریکی دیکه دادگایی، مه حکومو ته مبی بکریته وه.

مادده ی؛ ۱۵

۱- هیج که سیک نابی هاوکات سه بارت به نه نجامدانی کرده وه یه ک یان ده سته لگرتن له و کرده وه یه که به پیی قانونی نه ته وه یی یان نیونه ته وه یی تاوان نییه، مه حکوم بکری. هه روه ها نابی هیج سزایه کی توندتر له و سزایه ی له کاتی نه نجامدانی تاوانه که دا بو تاوانه که هه بوو، دیاری بکری. نه گهر پاش نه نجامدانی تاوان، ریوشوینی قانونی دیکه دابنری و سزایه کی سووکتتر بو نه و تاوانه دیاری بکری، تاوانبار ده بی له و ریوشوینانه که لک وه رگری.

۲- هیج کام له ریوشوینه کانی نه م مادده یه نابی له گه ل دادپرسی و سزادانی که سیک که له کاتی نه نجامدانی کرده وه یه ک یان ده ست لینه لگرتنیدا، کرده وه که ی به گویره ی ریوشوینه گشتیه کانی قانونه ناسراوه کانی کومه لگه ی نیونه ته وه یی تاوان نه بووه، ناته بابی هه بی.

ماددهی؛ ۱۶

هر که سیک مافی نه وهی ههیه له هر شوینیک له به رانه ر قانوندا، وه که سیک حقوقی بناسری.

ماددهی؛ ۱۷

۱- ده ستیوه ردان له ژبانی تایهتی، خیزانی، مال و نامه گورینه وهی هر که سیک، له خووه (به بی نیزی قانون) یان به پیچه وانهی قانون، قه ده غه یه. هه روه ها نابی شه رافهت و نابرووی هیج که سیک بکه ویتته به ر ده ستدریزی ناقانونیه وه.

۲- هر که سیک نه مافانه ی ههیه له به رانه ر نه م جوړه ده ستدریزی و ده ستیوه ردانانه دا، له لایه ن قانونه وه پشتگیری لیگیری.

ماددهی؛ ۱۸

۱- هر مروّفیک، مافی نازادیی بیرکرده وه، بیروړا و نایینی ههیه. نه م مافه ده سه لات و نازادیی قه بو لکردنی دنخوازانهی نایین یان بیروړایه کیش ده گریته وه. هه روه ها هر مروّفیک له ده برینی راشکاوانه ی نایین یان بیروړای خویدا به شیوه ی تاکه که سی یان به کومه ل و به نهینی یان ناشکرا سه ربه سه ته. نه م ده سه لات و نازادیه، فیروون و فیروندی رو شوینه نایینییه کانی هر مروّفیکیش ده گریته وه.

۲- نه م جوړه نمونه دانه دا، نابی زوری له هیج که س بکری. هه روه ها نابی نازادیی که سیک له قه بو لکردنی نایینیک یان بیروړایه ک دا که به ویستی خو ی هه لیبراردووه، زبانی پینگا.

۳- ته نیا نه وکاته ده کری نازادیی ده برین، نایین و بیروړای که سیک به رته سک بکری که به گویره ی قانون، نه ویش به مه به ستی پاراستنی ناسایشی گشتی، نه زم، سلامه تیی ره وشت و ماف و نازادیه بنه رته تیه کانی که سانیتیر پیشینی کرابی.

۴- ولاتانی نه ندای نه م په یماننامه یه، به ره عوده ده بن که نازادیی دایکوبابان و سه رپه رستانی قانونی له فیروندی رو شوینی نایینی و نه خلاق ی به مندالانیان و به گویره ی بیروړای خو یان بیاریزن.

ماددهی؛ ۱۹

- ۱- هه ر مروثیک مافی هه یه که بۆچوونه کانی خوی بئ تیهه تقورتانندن و پئ لیگرتتی که سانی دیکه، ده رببری.
- ۲- هه ر مروثیک مافی نازادیی ده رببری هه یه. نه م مافه، نازادیی فیروونی زانست، وه رگرتن و دانی زانیاری و هه رچه شنه بیرورایه که ده گرتته وه، بئ له به رچا و گرتتی چۆنیه تیی ده رببری نه که ی: به زمان بئ یان به نووسین، به چاپکراوی یان له فۆرمی هونه ری و به هه ر شیوه یه کی دیکه که خوی هه لیبژاردوو.
- ۳- جیبه جیکردنی مافه کانی گونجاو له به ندی ۲ی نه م مادده یه دا نه رکی تایهتتی و به رپر سایه تیی له که ئدایه، له وانه یه هیندیگ سنووری دیاریکراوی بۆ دابنری. نه م سنووردارکردنانه، ته نیا ده بی له به ر نه م پیوستیانه ی خواره وو به هوی قانونه وه نه نجام بدری:

نه لفا؛ بۆ ریزنان له مافه کان یان نابرووی که سانی دیکه.

ب؛ پاراستنی ناسایشی گشتی، ریکوپیکی و سلامهت و رهوشی گشتی.

ماددهی؛ ۲۰

- ۱- هه رچه شنه پروپاگه نده یه که بۆ شه ر، به پیی قانون قه ده غه یه.
- ۲- هه رچه شنه هاندانی گیانی دژایه تیی نه ته وه یی، ره گه زی یان نایینی که بیته هوی دندهانی جیاوازیدانان، یان دوژمنایه تی و توندوتیژی، به گویره ی قانون قه ده غه یه.

ماددهی؛ ۲۱

مافی پیکهینانی کۆرۆ کۆبوونه وه ی هیمانه به ره سمی ده ناسری. بۆ جیبه جیکردنی نه م مافه هیج سنوورو چوارچۆیه یه که دانانری، مه گه ر به گویره ی قانون، نه ویش له کۆمه لگه یه کی دیموکراتیک و له به ر پیوستی به رژه وه ندی ناسایشی نه ته وه یی، هیمنایه تیی گشتی، ریکوپیکی گشتی، پاریزگاری له سلامهت رهوشی گشتی، یان پاریزگاری له نازادییه کانی که سانی دیکه.

ماددە ٢٢؛

- ١- هەموو کەسێک مافی ئازادی پێکھێنانی کۆرۆ کۆمەڵە ئەگەڵ کەسانی دیکە هەیە. ئەم مافە پێکھێنانی یەکیەتییەکان و ئەندامەتی ئەواندا بەمەبەستی پارێزگاری لە ھۆگرییەکان و قازانجەکان دەگێرێتەو.
- ٢- کە ئکوەرگرتن لەو مافانە بە هیچ شێوێک نابێ بەرتەسک بکێتەو، مەگەر ئەو سنووردارکردنە بە گۆڕەری قانون، ئەویش لە کۆمەڵگەییەکی دیموکراتیکو سەبارەت بە پێویستی بەرژەوێ، ئاسایشی گشتی، ھێمانیەتی گشتی، رێکوپێکی گشتی، پارێزگاری لە سلامەتی و رەوشی گشتی و پاراستنی ئازادی کەسانی دیکە بێ. ئەم سنووردارکردنە قانونییە ئەندامانی ھیزە چەکدارەکان و پولیسیش دەگێرێتەو.
- ٣- ھیچکام لە رێوشوێنەکانی ئەم ماددە، رینگا بە ولاتانی ئەندامی پەیماننامە سالی ١٩٤٨ ی ریکخراوی نیۆنەتەوویی کار- تایبەت بە ئازادی پێکھێنانی یەکیەتی و پشتیوانی لە مافی خۆرێکخستن- نادا بە ھۆی قانوندانان یان جۆری بەرپۆەبردنی قانونەکان، دژایەتی ئەو دەستەبەرانی بکا کە لە پەیماننامە کەدا ھاتوون.

ماددە ٢٣؛

- ١- بنەمائە یەکیەتی کۆمەڵایەتی و توخمیکی (کۆلەکیەکی) بنچینەیی و سروشتی کۆمەڵگەییە و، شایانی ئەوێ بە ھۆی کۆمەڵگە و دەولەتەو، پارێزگاری لیبکری.
- ٢- مافی پێکەوونانی ژبانی ھاوبەش و پێکھێنانی بنەمائە بو پیاوان و ژنانیک کە گەشتوونەتە ئەم تەمەنە، بەرەسمی دەناسری.
- ٣- ھیچ ژبانیکی ھاوبەش بەبێ رەزامەندی ئازادانە و بە تەواوی ژن و پیاو پیکناھینری.
- ٤- ولاتانی ئەندامی ئەم پەیماننامەییە، دەبێ ھەنگاوی گونجاو بەمەبەستی داھینکردنی یەکسانی مافەکان و بەرپرسیارەتییەکانی ژن و مێرد لە کاتی پیکەوونان و ھەئوێشانندەوێ ژبانی ھاوبەشدا ھەلبگرن. لە پێوێندی ئەگەڵ ھەئوێشانندەوێ ژبانی ھاوبەشدا، دەبێ بو پارێزگاری لە مندانان، پێشینی پێویست کرابن.

ماددە ٢٤؛

- ١- ھەر مندائیک، بەبێ ھیچ جیاوازیدانانیک لە باری رەگەز، رەنگ، جینس، زمان، ئایین، نەتەوێ یان رەچەئەکی کۆمەڵایەتی، سامان یان بەستراوویی خوینی و خزمایەتی کە بە سەرنجدان بە کەمی تەمەن دیاری کراون، مافی ئەوێ

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده وله تیی - تایهت به مافی مروّف

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

ههیه که تک له پشتگیری پاریزگارانهی بنه مائه و کۆمه لگه وه رگری.

۲- هه ر مندائیک ده سته جی دواي له دایکبوون ده بی ناوی بو دانری و ئه م ناوه ش تو مار بگری.

۳- هه ر مندائیک مافی وه رگری هاو ولاتی هیه.

ماددهی: ۲۵

هه ر هاو ولاتییه ک بی له به رچا و گیرانی ئه م سنوورانهی له به ندی ۲ دا ها توون و (ههروه ها) بی سنوور و له مپه ری بی جی، ده بی مافی ئه وهی هه بی:

ئه لف؛ له به ریوه بردنی کاروباری گشتیدا، راسته وخۆ یان له ریگای هه لیزاردنی ئازادی نوینه رانه وه، به شدار بی.

ب؛ له هه لیزاردنی ده وهی بیخه وشدا که به ده نگی گشتیی وه کیه کو نهیی به ریوه ده چی و، ده برینی ئازادانهی داخوازه کانی ده نگه ران ده سته به ر ده کا، مافی هه لیزاردن و هه لیزاردنی ههیه.

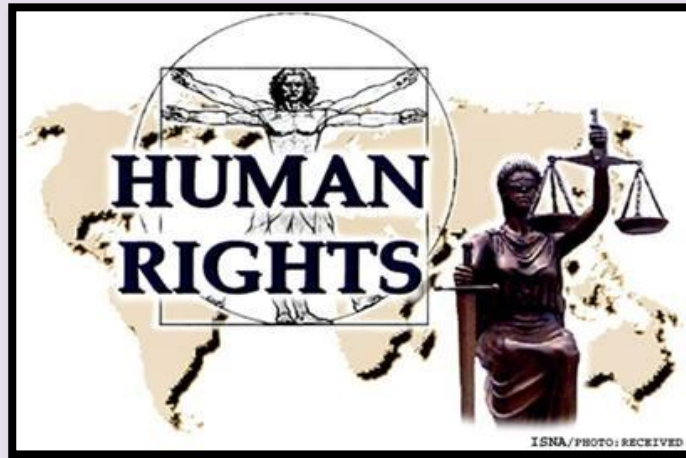
ج؛ (هه ر ولاتییک) به پیی مه رجه گشتیه کان، مافی وه کیه کی بو ئه نجامدانی پشه گشتیه کانی ولاتی خۆی ههیه.

ماددهی: ۲۶

هه موو تاکه کان له به رانه ر قانوندا یه کسانو به بی جیاواری، مافی پاریزرانی (پشتیوانیی) وه کیه ک له لایه ن قانونه وه یان ههیه. له م باره وه، قانون ده بی پیشی هه رچه شنه هه لاو اردنیک بگری و، بو هه موو تاکه کان پشتیوانیی کاریگه ر و وه کیه ک دژی هه رچه شنه جیاواریدانان، له هه ر قو ناغیکدا له باری ره گه ز، ره نگ، جینس، زمان، ئایین، بیروای سیاسی یان باوه ری دیکه، ره چه ئه کی نه ته وهیی و کۆمه لایه تی، سامان، به ستراو هیی خوینی و خزمایه تی و هه ر بارو دۆخیک دیکه وه دابین بکا.

ماددهی: ۲۷

له و ولاتانه دا که که مایه تی ره گه زی، ئایینی یان زمانی هه ن، که سانیک که سه ر به و که مایه تی یانه ن، نابی مافی (پنکیه نانی) کۆرو کۆبوونه وه له گه ل ئه ندامانی خۆیان و (ههروه ها) که لکوهرگرتن له کولتوو رو ده برین و جیه جیکردنی ریوشینه ئایینییه کان و قسه کردن و نووسین به زمانی خۆیان ئی زهوت بگری

ماددهی؛ ٢٨

- ١- کۆمیتەیهکی مافی مرۆف (ئیره بەدواوه لەم پەیماننامەیهدا هەرۆک کۆمیتە ناوی دەبرئ) دادەمەزری. ئەم کۆمیتەیه لە ١٨ ئەندام پینکدی و ئەو ئەرکانە جێبه جێ دەکا که لە بەندهکانی داهاوو (٢ و ٣) دا دین.
- ٢- ئەندامانی ئەم کۆمیتەیه لە هاوولاتیانی ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانە پینکدین، لە کەسانیک که لە باری رهوشتهوه خاوهنی تایبەتمەندیی بەرزو، لیوهشاوهیی ئەوان لە بواری مافی مرۆفدا دەرکەوتوووه. بەشداریی هیندیک کەس که لە کاروباری قەزاییدا ئەزموونیان ههیه لە لایەن کۆمیتەوه گرینگی پیندەدرئ.
- ٣- ئەندامانی کۆمیتە، هەڵدەبژیردرین (هەلبژیردران) و بە پێی لیوهشاوهیی ئەم کۆمیتەیهدا خزمەت دەکەن (نۆینەرانی رەسمیی دەولەتی ولاتەکهی خۆیان نین)

ماددهی؛ ٢٩

- ١- ئەندامانی کۆمیتە بە دەنگی نهینی و لە نیو لیستی ئەو کەسه شیاوانه که مەرجهکانیان لە ماددهی ٢٨ دا هاوووه، هەر بەم مەبەسته لە لایەن ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانەوه کاندیدا کران، هەڵدەبژیردرین.
- ٢- هەر ولاتیکی ئەندامی ئەم پەیمانە ناتوانئ لە ٢ کەس زیاتر کاندیدا بکا. ئەم کەسانه دەبئ هاوولاتی (تابعیت) ئەو ولاتەیان هەبئ که کاندیدایان دەکا.
- ٣- هەر تاکیک بۆ ههیه دووباره کاندیدا بیتهوه.

ماددهی؛ ۳۰

- ۱- یەكەم هەڵبژاردن نابێ درەنگتر لە ۶ مانگ دواى دەستپێکردنی بەرپۆهچوونی ئەم پەیماننامەیه، بەرپۆهچێ.
- ۲- لانیكەم چوار مانگ پێش بەرپۆهچوونی هەر هەڵبژاردنێك لە كۆمیتەدا- بێجگە لەو هەڵبژاردنانهی بە پێی ماددهی ۳۴ بۆ پرکردنهوی جیگای بەتال ئەنجام دەدرین - سكرتیری گشتیی رێكخراوی نەتەوه یەكگرتووكان دەبێ ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانە بۆ ناساندنی كاندیدای ئەندامەتی لە ماوهی ۳ مانگدا بانگێشتن بكا.
- ۳- سكرتیری گشتیی رێكخراوی نەتەوه یەكگرتووكان دەبێ لیستەیهك بە پێی ریزبەندی پیتەكانی ئەلفوبێ لە هەموو ئەو كەسانە كە بەم شێوه دەبنە كاندیدای ئەندامەتی لە كۆمیتەدا، وێرای دیاریکردنی ناوی ئەو ولاتانە كە ئەوانیان (بۆ ئەندامەتی كۆمیتە) كاندیدا كردوو، نامادە بكاو بیدا بە دوولەتانی ئەندامی ئەم پەیمانە. هەڵبژاردنی ئەندامانی كۆمیتە دەبێ لە كۆبوونهوهیهكدا كە سكرتیری گشتیی رێكخراوی نەتەوه یەكگرتووكان بە بەشداریی ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانە پێكیهیناوه، ئەنجام بدرێ. ناستی شەرعییەت پەیداكردنی ئەم كۆبوونهوهیه، بەشداریی دوو لە سێی ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانەیه كە ساینكیش كە بۆ ئەندامەتی ئەم كۆمیتەیه هەڵدەبژێردرین دەبێ ئەو كاندیدایانە بن كە زۆرتەری دەنگەكانیان بە دەست هیناوهو، خاوهنی زۆرایەتی رەهای دەنگی نوێنەرانی ولاتانی دەنگدەر بەشداری كۆبوونهوهكەن.

ماددهی؛ ۳۱

- ۱- كۆمیتە ناتوانێ زیاتر لە كەسیك لە هەر ولاتێك بە ئەندام وەرگێرێ.
- ۲- لە هەڵبژاردنی (ئەندامانی) كۆمیتەدا، دەبێ سەرنج بەدریتە رەچاوکردنی دابەشینی دادپەرورانهی جوگرافیایی ئەندامان و نوێنەرانی شارستانییه جوراوجۆرهكان و سیستەمه حوقوقی (قانونی) یە گەورەكان.

ماددهی؛ ۳۲

- ۱- ئەندامانی كۆمیتە دەبێ بۆ ماوهی ۴ سالی هەڵبژێردرین. ئەوان بۆ هەڵبژێرانەوهی دووبارە دەتوانن خۆیان كاندیدا بكەنەوه. بەلام ماوهی ئەندامەتی ۹ كەس لە ئەندامانی هەڵبژێردراو لە یەكەم هەڵبژاردندا، دەبێ پاش تەواوبوونی ۲ سال، كۆتایی پێچێ. ناوی ئەم ۹ ئەندامە دەبێ دەستبەجێ بەدواى یەكەم هەڵبژاردن بە شێوهی تیر و پشك لێهاویشنوو بە هۆی سەرۆکی كۆبوونهوهو، بە گۆڕهێ ماددهی ۳۰ی بەندی ۴، دیاری بكرین.

کۆمەئیک پەسەندکرای نۆدەوئەتیی - تایبەت بە مافی مرۆف

وەرگێران لە فارسییەوه: د. قادر وریا

۲- هەلبژاردن بەدوای کۆتایهاتنی ماوهی خزمەتدا، بە پێی ماددەکانی پێشوو ئەم بەشە لە پەیماننامە بەریوەدەچێ.

ماددە ۳۳؛

۱- هەركات ئەندامێکی کۆمیتە بە هەر هۆیک جگە لە نەهانتیکی کاتی، دەست لە جیبەجیکردنی ئەركەکانی هەلبگرێ و ئەندامانی دیکە کۆمیتە لەسەر (ئەم کارە) یەكدهنگ بن، سەرۆکی کۆمیتە دەبێ سكرتیری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەكگرتووەکان - کەسیک کە دەبێ رابگەیهنێ کورسیی ئەم کەسە بەتائە - ئاگادار بکاتەوه.

۲- ئەگەر ئەندامێکی کۆمیتە بمرێ یان دەست لەکار بکێشیتەوه، سەرۆک (ی کۆمیتە) دەبێ دەستبەجێ سكرتیری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەكگرتووەکان - کەسیک کە دەبێ چۆلبوونی ئەو کورسییە لە رۆژی مردن یان رۆژی دەست لەکارکێشانهوهی کاریگەر رابگەیهنێ - ئاگادار بکاتەوه.

ماددە ۳۴؛

۱- هەركات چۆلبوونی کورسی (بێخاوەن بوون) بە گوێرەي ماددە ۳۳ راکەیهندراو، لە ماوهی ۶ مانگی دوای راکەیهندراوی چۆلبوونی کورسییەكەدا ئەندامی جینشین نەهاتبووه سەرکار، سكرتیری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەكگرتووەکان بە ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانە راکەیهنێ کە (دەتوانن) لە ماوهی ۲ مانگدا بە پێی ماددە ۲۹ بۆ پركردنەوهی کورسیی چۆل، کاندیداکانی خۆیان بناسین.

۲- سكرتیری گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەكگرتووەکان بە گوێرەي ریزبەندی پیتەکانی ئەلف و بی، لیستەیهك لە هەموو ئەو کەسانەي کاندیدا ئەندامەتی لە کۆمیتەدان، ئامادە دەکاو، دەیدا بە ولاتانی ئەندامی ئەم پەیمانە. هەلبژاردن بۆ پركردنەوهی کورسیی چۆل (بێخاوەن) بە گوێرەي ریشوینەکانی ئەم بەشەي ئەم پەیماننامەیه بەریوەدەچێ

۳- هەر ئەندامێکی کۆمیتە کە بۆ پركردنەوهی کورسیی چۆل، بە پێی ماددە ۳۳ هەل دەبژێردرێ، بۆ پاشماوهی ئەو دەورەیهی ئەندامێک کە کورسییەكەي بە پێی ماددە ۳۳ بەتال ماوتەوه، دەبیتە ئەندامی کۆمیتە.

ماددە ۳۵؛

ئەندامانی کۆمیتە بە پەسندی کۆمەئەي گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەكگرتووەکان، بە پێی ئەو مەرجانەي کە کۆمەئەي گشتیی دیارییان دەکاو بە سەرنجدان بە بەرپرسیاریەتییه گرنگەکانی کۆمیتە، لە سەرچاوه (دارایی)کانی ریکخراوی نەتەوه یەكگرتووەکان مووچە وەردەگرن.

ماددەى؛ ۳۶

سكرتېرى گشتىي رىكخراوى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان كارمەندو كارھاسانىي پىئويست بۇ جىبەجىكردنى ھەرچى كارىگەرتىرئى ئەو ئەركانى كۆمىتە (بە ھۆى ئەم پەيماننامەيە كەوتۆتە ئەستۆى) بۇ كۆمىتە دايىن دەكا.

ماددەى؛ ۳۷

- ۱- سكرتېرى گشتىي رىكخراوى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان ئەندامانى يەكەم كۆبوونەوۋى كۆمىتە بۇ ناوۋەند (بەكە) ي رىكخراوى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان بانگىيشتن دەكا.
- ۲- پاش يەكەم كۆبوونەوۋە، كۆمىتە كۆبوونەوۋەكانى بە پىئى ئەو ماوۋىيە كە لە پىرەوى نىئوخۆيى خۆيدا دىارى كراو، پىكلىئى.
- ۳- كۆمىتە بە شىوۋى ئاسايى لە ناوۋەند (بەكە) ي رىكخراوى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان يان لە نووسىنگەي رىكخراوى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان لە ژنىق، كۆدەبىتەوۋە.

ماددەى؛ ۳۸

ھەر ئەندامىكى كۆمىتە بەر لە وەئەستۆگرتنى ئەركەكانى، دەبى بە شىوۋى رەسى لە كۆبوونەوۋە ئاشكراى كۆمىتەدا رابگەيەئى (بەرەوۋە دەبى) كە ئەركەكانى خۆى لەو پەرى بىلەيەنى و بە وىژدانەوۋە ئەنجامدەدا.

ماددەى؛ ۳۹

- ۱- كۆمىتە دەبى (ئەندامانى) دەستەي سەرۆكايەتتىي خۆى بۇ ماوۋى ۲ سال ھەئبىئىرئى. ئەوان بۆيان ھەيە سەرلەئوۋى ھەئبىئىرئىدەئەوۋە.
- ۲- كۆمىتە بۇخۆى قانوون و رىئوشوننە نىئوخۆيىيەكانى خۆى دىارى دەكا. بەلام ئەم قانوونە دەبى ئەم خالانەيان تىدا رەچاۋ كرابى:

ئەلف؛ ئاستى رەوايى پەيداكردىنى كۆبوونەوۋەكان ۱۲ كەس بى.

ب؛ برىارەكانى كۆمىتە بە زۇرايەتتىي دەنگى ئەندامانى ئامادەبوو وەرگىرابى.

ماددەى؛ ٤٠

١- ولاتانى ئەندامى ئەم پەيمانە بەرئودە دەبن كە لە بارەى ئەو ھەنگاوانەى بۆ ھاتتەدىى مافە ناسراوكانى نىئو ئەم پەيمانەو كە لكوەرگرتنى ھەرچى زياتر ئەم مافانە ھەليانگرتوون، بەم پىيە راپۆرت بدەنەو:

ئەلف؛ ئە ماوہى سائىك دواى ئەوہى بەرئوبەردنى ئەم پەيمانە لەسەر ولاتانى ئەندام بوو بە ئەركىكى پىويست.
ب؛ دواى ئەو ماوہى ھەركات كە كۆمىتە داواىكرد:

٢- ھەموو راپۆرتەكان دەبى بدرىن بە سكرتيرى گشتىى رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتووەكان، ئەوئش بۆ پىراگەئشتن دەيداتەوہ بە كۆمىتە. راپۆرتەكان دەبى ئە بارەى ئەو ھۆكارو گرقتانەوہ بن كە لەسەر بەرئوبەرچوونى رىئوشوئنەكانى ئەم پەيمانە كارىگەرييان ھەيە.

٣- سكرتيرى گشتىى رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتووەكان پاش راوئژو بىروراگۆرىنەوہ لەگەل كۆمىتە، وئنەى ھىندىك بەشى راپۆرتەكان (كە لايەنى پىپۆرييان ھەيە) دەدا بە دامەزراوہ پىپۆرييەكان كە ئەو بوارانەدا خاوەن سەلاحييەتن.

٤- كۆمىتە ئەو راپۆرتانەى لە لايەن ولاتانى ئەندامى ئەم پەيمانەوہ پىى دراون، دەكۆئىتەوہ. (پاشان) راپۆرتەكانى خۆى ھەررەھا ئەو پىشنىازە گشتىيانەش كە ئەوانەيە شايانى سەرنج و گونجاو بن، بۆ ولاتانى ئەندامى ئەم پەيمانە دەئىرى. ھەررەھا ئەوانەيە كۆمىتە ئەم پىشنىازانە وىراى روونووسى ئەو راپۆرتانەى لە ولاتانى ئەندامەوہ پىى گەئشتوون، بدا بە شووراي ئابوورى و كۆمەلايەتى.

٥- ولاتانى ئەندانى ئەم پەيمانە بە گۆيرەى بەندى ى ئەم ماددەيە دەتوانن بۆچوونى خۆشان لە بارەى پىشنىازەكانەوہ بۆ كۆمىتە بنىرن.

ماددەى؛ ٤١

١- بە پىى ئەم ماددەيە ھەر ولاتىكى ئەندامى ئەم پەيمانە دەتوانن ھەركاتىك رابگەيەنن كە لئوبەشاوہيى كۆمىتە بۆ وەرگرتن و پىراگەئشتنى سكالاكانى ولاتىكى ئەندامى ئەم پەيمانە ئەم بارەوہ كە ولاتىكى دىكە (ئەندام) بەرپرسىيارەتىى خۆى ئەنجام نادا، بەرەسى بناسن. بە پىى ئەم ماددەيە، ئەو سكالايانە وەردەگىرىن و لىيان دەپرسىرتەوہ كە ولاتى ئەندامى ئەم پەيمانە، سەلاحييەتى كۆمىتە بۆ راگەئشتن بەوانى بەرەسى ناسىين. ھەر سكالايەك كە پئوبەندىى بە ولاتىكى ئەندامى ئەم پەيمانەوہ ھەبى كە ئەم سەلاحييەتەى كۆمىتەى بەرەسى نەناسىين، وەرناگىرىن.

ئهو سکالایانهی به گوێرهی ئهم ماددهیه وه رده گیرین به م پیه که له خواره ودها هاتوه، ههنگاو یان بۆ ده نری:

ئه لف؛ نه گهر ولاتیکی ئه ندای ئهم په یمانه بۆی ده ریکه وی که ولاتیکی دیکه ی ئه ندایم ریشویننه کانی ئهم په یمانه جیه جی ناکا، (ئهو ولاته) به سکالای به نووسراو ده ستیشانکردنی نموونه، سه رنجی ولاتی ئه ندایم راده کیشی. له ماوه ی ۳ مانگ پاش وه رگرتتی سکالای (به نووسراو) دا، ولاتی وه رگری سکالاکه، روونکردنه وه یان ههر چه شنه لیدوانیکی نووسراوی دیکه بۆ روونبوونه وی بابه ته که ده دا به ولاتی به رزکه ره وه ی سکالا. (روونکردنه وه لیدوان) ئه وه نده ی ده گونجی ده بی زانیاری پیه نیدار به ریساکانی دادپرسی نیوخوی [ئهو ولاته] و ههنگاوه کانی تایبته به قه ره بووکردنه وه یان چاکسازی ئهو ریسایانه وه ههر شتیکی به که لکی دیکه ی تایبته به وه بابه ته ی تیدا بی.

ب؛ نه گهر دوو ولاتی ئه ندایم له سه ر بابه ته که، به ره و لیکنیزیکبوونه وه ره زامه ندی نه چوون، له ماوه ی ۶ مانگی دوا ی وه رگرتتی په که م سکالادا، هه رکام له دوو ولاته که، مافی ئه وه ی ده بی که کیشه که به نامه به کۆمیته و ولاتی پیه نیدار به بابه ته که رابگه یه نی.

ج؛ کۆمیته ته نیا له و حالته دا له کیشه که ده پرسیتته وه که روون بوو بیتته وه هه موو ریگاچاره نیوخویه گونجاوه کان له باره ی ئهم کیشه یه، به گوێره ی بنه ماکانی قانونه ناسراوه نیونه ته وه ییه کان به شیوه یه کی گشتی که لکیان لیه ره رگیراوه و ئاکامی نه بووه. ئهم ریسایه له باره ی هیندیک نموونه وه که سکالاکه به جوړیکی پاساوه ئه گه ر درێژبوته وه، به ریه ناچی.

د؛ کۆمیته، به پیه ئهم مادده یه، له کاتی راگه یشتنی به سکالاکان، کۆبوونه وه ی پیراگه یشتن پیکدینن.

ه؛ به مه به ستی جیه جیکردنی ریشویننه کانی گونجاو له به ندی ج دا، کۆمیته ههنگاوی گونجاو و سه رنجه کانی خوی به مه به ستی چاره سه ری دوستانه ی کیشه (ی جیی ناکۆکی) و له سه ر بناغه ی ریزان له مافی مروّف و ئازادیه به نه ره تییه ناسراوه کان که ئهم په یمانه دا هاتوون ده دا به ولاتانی ئه ندایم.

و؛ کۆمیته بۆ راگه یشتن به ههر کیشه یه که داوا ی لیکراوه پیه رابگا، ده توانی به سه رنجدان به نیوه روکی به ندی (ب)، زانیاری تایبته به وه کیشه یه له ولاتی پیه نیدار داوا بکا.

ز؛ ولاتانی پیه نیداری ئه ندایم په یمانه، به پیه نیوه روکی به ندی ب، مافی ئه وه یان هیه له کاتی راگه یشتنی کۆمیته به کیشه که، نوینه ریان له کۆمیته دا هه بی و بۆچوون و لیدوانی خویان به زمان و به نووسراوه پینشکه ش بکن.

ح؛ کۆمیته له ماوه ی ۱۲ روژ پاش وه رگرتتی یادداشت (نامه)،

به پیه به ندی ب، قه بول ده کا رایۆرت بداته وه که:

۱- نه گهر ریگاچاره یه که به پیه به ندی (ه) نه دۆزرایه وه، کۆمیته رایۆرتی خوی به کورتی و ته نیا له باره ی رووداوه کان و

رینگاچارهکه، ناماده دهکا.

۲- نهگەر رینگاچارهیهک به پینی نیوهروکی بهندی (ه) نه دۆزرایهوه، کۆمیته راپۆرتی خۆی به کورتی و تهنیا له بارهی رووداوهکانهوه ناماده دهکا. بۆچوونی زارهکی و بهنووسراو که له لایهن ولاتانی پێوهندیارهوه دهبراون، تۆمار دهکرتن و دهکرتن به پاشکۆی راپۆرتهکه. له بارهی هەر بابەتیکهوه، راپۆرتیک به ولاتانی پێوهندیاردو نهندامی پهیمان رادهگهیهندری.

۳- رێوشوینهکانی ئەم ماددهیه، لهو کاتهوه بهرپوهدهچن که ۱۰ ولاتی نهندامی ئەم پهیمان، به پینی بهندی ای ئەم ماددهیه، راگهیهندراویان دهکردب.

راگهیهندراوی ولاتانی نهندامی ئەم پهیمان دهدرتته سکریتیری گشتیی ریکخراوی نهتهوه یهگرتوهکان، ئهویش وینهی راگهیهندراوهکه بۆ ولاتانی دیکهی نهندام دهئیرن. راگهیهندراویک، هەر کاتیک دهکرتن به هۆی یادداشتیک که بۆ سکریتیری گشتی نووسراوه، وهرگیڕیتتهوه. وهرگرتنهوهی راگهیهندراو، کار ناکاته سهر سکالایهک که پیشتر به پینی ئەم ماددهیه ناردراوه [بۆ کۆمیته]. هیچ سکالایهکی دیکه بهدوای گهیشتنی یادداشتی وهرگرتنهوهی راگهیهندراو به سکریتیری گشتی، وهرنگیڕن. مهگەر نهوه که ولاتی ناماژه پیکراو، راگهیهندراویکی نوێ دهبرکا.

ماددهی؛ ۴۲

۱- ئهلف؛ نهگەر کیشهیهک به پینی ماددهی ۴۱ بۆ کۆمیته ناردراو (ئهوه کیشهیه) به رهامهندیی ولاتانی نهندامی پێوهندیارد چارهسهر نهکراو، کۆمیته دهتوانن به رهامهندیی پشتری ولاتانی نهندامی پێوهندیارد، کۆمیسییۆنیکی تایبەتی ریکهوتن دیاری بکا. (که ئیره بهدواوه هەر به کۆمیسییۆن ناوی دهبرن). کۆمیسییۆن به مهبهستی (دۆزینهوهی) چارهسهریکی هیمانه له بارهی کیشهی (جیی ناکۆکی). لهسهر بناغهی ریزگرتن ئەم پهیمان، یارمهتی بهکهک دهکا. ب؛ کۆمیسییۆن له ۵ نهندام پیکدی که ولاتانی نهندامی پێوهندیارد، قهبولیانن. نهگەر ولاتانی نهندامی پێوهندیارد لهسهر پیکهاتهی ههموو یان بهشیک له (نهندامانی) کۆمیسییۆن له ماوهی ۳ مانگدا ریک نهکوتن، نهو ژمارهیه له نهندامانی کۆمیسییۆن که لهسهر یان ریک نهکوتوون، به دهنگی نهیانی و به زۆرایهتی دوو له سیی نهندامانی کۆمیته، له نیو نهنداماندا ههلهبژێردرن.

۲- نهندامانی کۆمیسییۆن سهبارت به سهلاحیهتو نیوهشاوهی کهسیی خویانهوهیه که ئەم ئهرکانه نهنجام دهدهن (نۆینهرایهتی ولاتانی خویان له کۆمیسییۆندا ناکهن). نهوان نابن هاوولاتی ولاتانی نهندامی پێوهندیارد، یان هاوولاتی ولاتیک بن که نهندامی ئەم پهیمان نییه یان هاوولاتی ولاتیک بن که به گویرهی ماددهی ۴۱، راگهیهندراوی دهرنهکردوه.

كۆمەلىك پەسەندىكر اوى نىودەولەتسى - تايەت بە مافى مروث

وەرگىران لە فارسىيەو: د. قادر وريا

۳- كۆمىسيۇن (بوخۇي) سەرۆكى خۇي ھەلدەبۇيرى و پىرەوى نىوخۇيى خۇي پەسند دەكا.
۴- كۆبوونەوەكانى كۆمىسيۇن بە شىوئەى ئاسايى دەبى لە بنكەى رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتووەكان، لە نووسىنگەى رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتووەكان لە ژنىف پىكىن. بەلام نەوان دەتوانن پاش راويز لەگەل سكرتيرى گشتى رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتووەكان و ولاتانى ئەندامى پىوەندىدار، كۆبوونەوەكانيان لە شوىنى گونجاوى دىكە پىكىن.
۵- بە پىيى ماددەى ۳۶، دەبىرخانەيەكى پىشپىنكىراو، خزمەتو كاروبارى نووسىنگەيى ئەو كۆمىسيۇنانە نەجام دەدا كە بە ھۇي ئەم ماددەيە پىكىن.

۶- ئەو زانىارىيانەى كۆمىتە وەريان دەگرى و لىيان دەكۆلىتەوہ، دەبى بخرىنە بەردەست كۆمىسيۇن. كۆمىسيۇن دەتوانن لە ولاتانى ئەندامى پىوەندىدار، زانىارىيى دىكە كە بو كاملكردن پىوستن، داوا بكا.
۷- كاتىك كۆمىسيۇن بە تەواوى بە كىشەكە راگەيشت، لانى زور لە ماوہى ۱۲ مانگ پاش راگەيشتتى بە كىشەكە، بو ئاگادارىيى ولاتانى پىوەندىدار،

راپورتىك لە لايەن سەرۆكى كۆمىتە (كۆمىسيۇن) ھوہ پىشكەش دەكرى.

ئەلف؛ ئەگەر كۆمىسيۇن لە توانايدا نەبوو لە ماوہى ۱۲ مانگا كارى راگەيشتن بە كىشەكە تەواو بكا، لە راپورتى خۇيدا تەنيا باسى ھەلومەرجى راگەيشتن بە كىشەكە دەكات.

ب؛ ئەگەر رىگايەكى ھىمانە بەمەبەستى بەرەودەكردن (ى لايەنەكان) و لەسەر بناغەى رىزدانان بو مافەكانى مروث كە لەم پەيمانەدا ھاتوون، دوزرايەوہ، كۆمىسيۇن راپورتى خۇي لە گىرانەوہى بەكورتىيى رووداوەكان و رىگاچارەيەكدا كە پىيى گەيشتووە، چر دەكاتەوہ.

ج؛ ئەگەر رىگايەكى ئاشتىخوازانە بە گويرەى نىوەرۆكى بەندى ب نەدوزرايەوہ، كۆمىسيۇن ھەموو ئەو رىگاچارانە كە پىوەندىيان بە كىشەى نىوان دەولەتانى ئەندامەوہ ھەيەو، بوچوونەكانى خۇي لە توىي پىشنىياز لە بارەى چارەسەرى ھىمانەى كىشەكەوہ، وەك راپورت پىشكەش دەكا.

ئەم راپورتە ھەروەھا تىبىنىيە زارەكى و نووسراوہكانى دەولەتانى ئەندامى بە تۆمار كراوى لەگەلدا دەبى.

د؛ ئەگەر راپورتى كۆمىسيۇن بە پىيى نىوەرۆكى بەندى (ج) پىشكەشكرا، دەولەتانى ئەندام لە ماوہى ۳ مانگ دواى وەرگرتنى راپورت، دەبى بە سەرۆكى كۆمىتە راگەيەنن كە ئايا نىوەرۆكى راپورتى كۆمىسيۇن قەبول دەكەن يان نا.

۸- بە پىيى ماددەى ۴۱، رىوشوئەكانى ئەم ماددەيە، زيانىك بە بەرپرسىارەتىيەكانى كۆمىتە ناگەيەن.

۹- دەولەتانى ئەندام، ھەموو تىچووەكانى ئەندامانى كۆمىسيۇن بە پىيى بەراوردىك كە سكرتيرى گشتى رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتووەكان دەيكا، بە شىوئەى يەكسان دەگرنەئەستۆ.

کۆمەئیک پەسەندکرای نیودەولەتیی - تاییبەت بە مافی مروّف

وەرگێران لە فارسییەوه: د. قادر وریا

۱۰- سکریتی گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان بە گۆیرە بەندی ۹ی ئەم ماددەییە، ئەم دەسەلاتەیی هەییە ئەگەر پیویست بوو تیچووی ئەندامان بەر لەوهی دەولەتییکی ئەندام بیدا، بگرتە ئەستۆ.

ماددەیی؛ ۴۳؛

ئەندامانی کۆمیتەو (ئەندامانی) کۆمیسۆنەکانی تاییبەت بە چارەسەری ناکۆکییەکان کە بە گۆیرەیی ماددەیی ۴۲ دیاری کراون، هەروا کە ئە بەشەکانی پیویندیار بە بەئیننامەیی ئیمتیازەکان و پارێزراویییەکاندا هاتوو، مافی ئەوویان هەییە ئە هاسانکاری، ئیمتیازەکان و پارێزراویییەکانی پسپۆرانی سەر بە ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان کە ئە وەرگرن.

ماددەیی؛ ۴۴

ئەم رێشوینانەیی ئەم پەیمانەدا بریار لەسەر بەرپۆەچوونیان دراو، هیچ زیانی ک بەو پیرۆه نیوخۆییە دادپرسییانه ناگەییەن کە ئە بواری مافی مروّف و بەئگەنامەکانی پیکتینەری پەیماننامەکانی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان و دامەزراوە پسپۆرییەکاندا، پەسند کراون. هەروەها ئەم رێشوینانە، رێ ئەو ناگرن کە دەولەتانی ئەندامی ئەم پەیمانە، بۆ چارەسەری ناکۆکییەکانیان، بە پێی ریککەوتننامە نیونەتەوهییە گشتی و تاییبەتییەکان کە ئە نیوانیاندا هەییە، کە ئە ئە پیرۆه نیوخۆییەکانی دیکەیی تاییبەت بە دادپرسی وەرگرن.

ماددەیی؛ ۴۵

کۆمیتە ئە رینگای شوورای نابووری و کۆمەلایەتییەوه راپۆرتی سالانە ئە بارەیی تیکۆشانی خوئی پێشکەشی کۆمەلەیی گشتیی ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان دەکا.

ماددەیی؛ ۴۶

هیچکام ئە رێشوینانەکانی ئەم پەیمانە نابن بە جۆری ک لیکبدرنەوه کە زیان ئە رێشوینانەکانی راگەییەندراوی نەتەوه یەگرتوووەکان بدن، یان ئەگەن پیرۆه نیوخۆییەکانی دامەزراوە پسپۆرییەکان کە بەرپرسیایەتییە جۆراوجۆرەکانی تاییبەت بە ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان دیاری دەکەن و (هەروەها) ئەگەن دامەزراوە پسپۆرییەکانی پیویندیار بە بابەتەکانی ئەم پەیمانە، ناتەبا بن.

ماددهی؛ ٤٧

هیچکام له ریوشوینه کانی نهم په یمانه نابج به جوړیک لیکدیرینه وه که زیان به مافی زاتی هیموو خه لک له که لکوه رگرتنی ته واوو سه ربه ستانه له سه رچاوه و سامانه سروشتیه کانی خویان بگه یه نی.

به شی شه شم

ماددهی؛ ٤٨

١- نهم په یمانه بو مورکران له لایه ن ده ولته تانی نهدامی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان، یان نهدامی هه ربه ک له دامه زراوه پسپوریه کانی نهم ریکخراوه، یان هه ر ده ولته تیکی نهدامی (وه فادار به) پیروهی دیوانی نیونه ته وه یی دادو هه ر ده ولته تیک که له لایه ن کومه له ی گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کانه وه بو نهدامه تی نهم په یمانه دا بانگه یشتن ده کری، به کراوه یی ده می نیته وه.

٢- (بوون به نهدامی) نهم په یمانه به ستراوه ته وه به په سندکرانی (له لایه ن ده ستوری هه ر ولاتیکه وه). به لکه نامه کانی په سندکران له لای سکرتری گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان راده گیرین.

٣- نهم په یمانه به گویره ی به ندی یه که می نهم مادده یه بو نه وهی هه ر ولاتیک پی پیوه ست بج (بیته نهدامی). کراوه یه.

٤- پیوه ستبوون به م په یمانه، له ریگای دانی به لگه ی پیوه ستبوون به سکرتری گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کانه وه، ده بج.

٥- سکرتری گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان، هه موو نه وه ده ولته تانه ی نهم په یمانه یان مور کردووه یان پییه وه پیوه ست بوون، له سپاردنی به لکه نامه ی په سندکردن یان پیوه پیوه ستبوون ناگادار ده کاته وه.

ماددهی؛ ٤٩

١- سی مانگ پاش سپاردنی سی و پینجه مین به لکه نامه ی په سندکردن یان پیوه پیوه ستبوون به سکرتری گشتی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان، ده ست به به ریوه بردنی نهم په یمانه ده کری.

٢- هه ر ده ولته تیک که نهم په یمانه پاش سپاردنی سی و پینجه مین به لکه نامه ی په سندکردن یان پیوه پیوه ست بوون،

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیی - تایهت به مافی مروف

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

په سند بکا یان پی پی په یوه ست بی، ۳ مانگ دواي سپاردنی به لگه نامه ی په سندکردن یان پیوه په یوه ستببون، پیوسته دست به به ریوه بردنی هم په یمانه بکا.

مادده ی؛ ۵۰

ریوشوینه کانی هم په یمانه هم مو په که کانی ده و له ته فیدرال له کان (ولاتی هاوپه یمان) به بی نیو پیرو ریز په ر، ده گریته وه.

مادده ی؛ ۵۱

۱- هر ده و له تیکی نه ندای هم په یمانه ده توانی که لاله یه ک بو چاکسازي هم په یمانه دا پیشنیاز بکاو ده که کی به سکرتری گشتی ریخراوی نه ته وه په گرتووه کان بسپی ری. سکرتری گشتی ریخراوی نه ته وه په گرتووه کان هر که لاله یه کی پیشنیازکراوی هم چه شنه بو ده و له تانی نه ندای ده نی ری و، داویان له ده کا پی رابگه یه نن که نایا پیان خوشه کونفرانسیک به به شداری ده و له تانی نه ندای به مه به ستی هه له سگاندنی که لاله پیشنیاریه کان و بریاردان له باره یانه وه پیکی. نه گهر لانیکه م سن یه کی ده و له تی نه ندای له گه ل پیکه اتی کونفرانسیکی نه و تودا بن، سکرتری گشتی له ژیر چاوه دیری ریخراوی نه ته وه په گرتووه کاند، کونفرانسیک پیکدینی. هر ده سکاری و گورانیک که له لایه ن زورایه تی ده و له تانی ناماده بوو و ده نگه ری نیو کونفرانسه که په سند کرا، بو په سندکران، ده خریته به رده م کومه له ی گشتی ریخراوی نه ته وه په گرتووه کان.

۲- ده سکاری و گورانیک نه وکاته پیوسته به ریوه برین که له لایه ن کومه له ی گشتی ریخراوی نه ته وه په گرتووه کانه وه په سند کرابن و زورایه تی دوو له سی ده و له تانی نه ندای، به گویری ره تی قانوندانانی خویان، قه بوئیان کردبن.

۳- هر که کاتی به ریوه بردنی گوران و ده سکاریه کان ده ستی پی کرد، به ریوه بردنیان له سه ر نه و تاقمه له ده و له تان که قبولیان کردوون ده بی به شتیکی پیوست. ده و له تانی دیکه ی نه ندایمیش له رکی سه رشانیا نه ریوشوینه کانی هم په یمانه وه هر چه شنه ده سکاری و گورانیک که بیشتر قبولیان کردووه، به ریوه به بن.

مادده ی؛ ۵۲

بیجگه له و راگه یه ندر او انه ی به گویری به ندی ۵۰ مادده ی ۴۸ ده دین، سکرتری گشتی ریخراوی نه ته وه په گرتووه کان هم مو ده و له تانی ناماز په پیکراو له به ندی ای هه مان مادده دا،

له هه موو ئه م ههنگاوه تایبه تیانه ئاگادار ده کاته وه:

ئه لف؛ مۆرکردنه کان، په سندکراوه کان و پیه وه په یوه ستبونه کان به گویره مادهی ٤٨
ب؛ کاتی ده ستپیکردنی به یوه بردنی ئه م په یمانه به گویره ی مادهی ٤٨ و، کاتی ده ستپیکردنی ده سکاری و گۆرانه کان
به پیه ی مادهی ٥١.

مادهی؛ ٥٣

- ١- دهقی چینی، ئینگیزی، فه رانسهی، رووسی و ئیسپانیی ئه م په یمانه ئیعتباری وه ک یه کیان هه یه وه به ئارشیفی
ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان ده سپیردرین.
 - ٢- سکرتیری گشتیی ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان وینه ی ده قادهقی ئه م په یمانه بو هه موو ده وله تانی ئاماژه پیکراو له
مادهی ٤٨ دا ده نیئ.
- * ئه م ریککه وتنامه یه، ن. نووریزاده کردوویه به فارسی و، من ده قه فارسییه که م له مائه پری "عصر نو" وه رگرتووه.

٢٤ ی جوونی ٢٠١٣

ریککەوتننامەی لە نیۆبەردنی هەموو جۆرهکانی جیاوازیدانان بەرانبەر بە ژنان.

پێشهکی

۱۸ - ۱۲ - ۱۹۷۹

ریککەوتننامەی لە نیۆبەردنی هەموو جۆرهکانی جیاوازیدانان بەرانبەر بە ژنان، لە لایەن کۆمەڵەی گشتیی ریکخراوی نەتەوه یه‌گرتوووه‌کانه‌وه به‌بیراری ۱۸۰/۳۴ له ۲۷ی سه‌رماوه‌زی ۱۳۵۸ (۱۸ی دیسامبری ۱۹۷۹)دا، په‌سند کراو، راگه‌یاندرای که ده‌وڵه‌تان ده‌توانن ئیمزاو په‌سندی بکه‌ن، پابه‌ندبوونی خۆیانی پێوه‌ راگه‌یه‌نن. ئەم ریککەوتننامەیه‌ به‌ گۆیره‌ی به‌ندی ای مادده‌ی ۲۷، له ۳ی سه‌پتامبری ۱۹۸۱ (۱۲ی خه‌رمانی ۱۳۶۰ هه‌)، ره‌چاوکردن و به‌ریوه‌بەردنی به‌ پێویست زانرا.

به‌سه‌رنجدان به‌مه‌ که ده‌وڵه‌تانی ئەندامی په‌یماننامه‌ نیۆنه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانی مافی مەرۆف به‌رعۆدن که به‌راه‌ری (یه‌کسانی)ی ژنان و پیاوان له‌ ده‌ستراگه‌یشتن به‌ گشت مافه‌ سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی، کولتووری، مه‌ده‌نی و سیاسیه‌کانیاندا، ده‌سته‌به‌ر بکه‌ن،

به‌ له‌به‌رچاوگرتنی ئەو ریککەوتننامه‌ نیۆنه‌ته‌وه‌یه‌یه‌یه‌ که له‌ ژێر چاوه‌دێری ریکخراوی نەتەوه‌ یه‌گرتوووه‌کان و کارگێریه‌ پێپۆریه‌کاندا به‌ مه‌به‌ستی به‌ره‌وپێش‌به‌ردنی به‌راه‌ری مافه‌کانی ژنان و پیاوان، مۆکراون،

کۆمەڵیک بەسەندکرای نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مروف

وەرگێڕان لە فارسییەوه: د. قادر وریا

بەسەرنجدان بەو بێرانامە، بەیاننامە و راسپێرییانی لە لایەن ریکخراوی نەتەوه یەکگرتووکان و کارگێرییە پێپۆرییەکانەوه، بە مەبەستی بەرهوپیشبردنی مافەکانی ژنان و پیاوان پەسند کران،

نیگەران لەوه کە سەرەرای ئەو بەلگەنامە جوړاوجۆرانە، جیاوازیدانان بە دژی ژنان هەروا بە شیۆهیهکی بەرین درێژی هەیە،

بە وەبیرھێنانەوهی ئەوه کە هەلاوردنی ژنان، بنەماکانی بەرابەری مافەکان و ریزدانان بۆ کەسایەتیی مروف پێشیل دەکا، پێشی بەشداریی ژنان لە ژبانی سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابووری و کولتووری ولات لە هەلومەرجیکی وەک یەک لەگەڵ پیاواندا دەگرت و، لە سەر ریی پەرەگرتنی بەختیاری کۆمەڵ و بنەمالە دەبیتە کۆسپ و لەمپەرۆ، پشکووتنی بەتەواویی توانایی و ئیووشاوییهکانی ژنان لە خزمەت بە ولات و مروفایەتیدا، لەگەڵ گێروگرفت و کەندو کۆسپ بەرەوروو دەکا،

نیگەران لەوه کە ژنان لە هەلومەرج و ژبانی هەژرانەو دەسکورتانە دا، لانی کەمی ئیمکانی دەستراگەیشتن بە خواردەمەنی، لەشعایی، خۆیندن و فیربوون، دەرەتانی کارکردن و پێویستییهکانی دیکەیان هەیە،

بەو هۆیەوه کە لەو باوەرە داین کە پێکھاتنی سیستەمیکی نوی ئابووری نیۆنەتەوهیی لەسەر بناغە بەرابەری و دادپەرۆری، نەخشیکی گرنگی لە بەرهوپیشەوه بردنی بەرابەری نیوان پیاوان و ژناندا دەبێ،

بە پێداگرتن لە سەر ئەم راستییە کە خاشەبرکردنی ئاپارتایدو، کۆتایی هێنان بە شەکل و شیۆه جوړاوجۆرهکانی رەگەزپەرستی، جیاوازیدانانی رەگەزی، ئیستیعمار، ئیستیعمار نوێ، دەستدریژی، داگیرکاری، زۆرداری، خۆتێهتقوتاندنی دەرەوه (بیگانە) لە کاروباری دەولەتاندان، پێویستی بە وەدیھاتنی بەتەواویی مافەکانی ژنان و پیاوان هەیە،

بە قەبوڵکردنی ئەوه کە پتەوکردنی ناشتی و هێمنایەتیی نیۆنەتەوهیی، سێنەوهی ئالۆزییە نیۆنەتەوهییەکان، هاوکاریی دوو لایەنە دەولەتان لەگەڵ یەکتەر بێ وەبەرچاوگرتنی سیستەمە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکان، چەک دامائینی بە تەواوی بە تایبەتی دامائینی چەکی ئەتۆمی (ناوکی) لە ژێر چاوەدێری و کۆنتڕۆلی وردو کاریگەری نیۆنەتەوهییدا، پێداگرتن لە سەر بنەماکانی دادپەرۆری، بەرابەری و قازانجە دوولایەنەکان لە پێوەندیی نیوان دەولەتاندان، وەدیھاتنی مافە رەواکانی ئەو خەڵکانە لە ژێردەسلاتی ئیستیعمارو بیگانە و داگیرکاری دەرەکی دان و، گەیشتیان بە مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان و سەرپەخۆیی و، هەرۆھا ریز دانان بۆ دەسلەلاتدەرەتیی نەتەوهیی و تەواوەتیی نەرز، دەبنە هۆی پەرەگرتن و

کۆمه‌لیک په‌سه‌ندکر اوئ نیوده‌ولته‌تیی - تایه‌ت به مافی مروّف

وه‌رگیزان له فارسیه‌وه: د. قادر وریا

پیشک‌هوتنی کۆمه‌لایه‌تی و، له ناکامدا یارمه‌تی به پیکهاتنی به‌رابه‌ری و یه‌کسانی ته‌واو له نیوان ژنان و پیاواندا ده‌که‌ن،

چونکه پیمانه‌یه‌یه‌ی په‌ره‌گرتنی به‌ته‌واوی و هه‌موو لایه‌نه‌ی ولاتیک، خێرو خوشیی جیهانی و جیگیر بوونی ناشتی، پینوستیان به به‌شداریی یه‌کپارچه‌ی ژنان له هه‌موو بواره‌کان له هه‌لومه‌رجی وه‌ک یه‌ک بو ژنان و پیاواندا، هه‌یه،

به‌له‌به‌رچاوگرتنی نه‌خشی زۆری ژنان له دابین کردن و هینانه‌دیئ ئاسووده‌یی بنه‌مائە و پیشک‌هوتنی کۆمه‌لدا- که تا ئیستا به ته‌واوی لێی نه‌کۆتراوه‌ته‌وه-، گرینگی دایکایه‌تی له باری کۆمه‌لایه‌تی یه‌وه و نه‌خشی دایک و باب‌ه‌کان له بنه‌مائە و په‌روه‌رده‌کردنی منداڵاندا، به‌ ناگاداری له‌مه‌ که نه‌خشی ژنان له سکوزادا نابج ببیته به‌ردی بناغه‌ی جیاوازیدانان و، بارهینانی منداڵان پینوستی به دابه‌شکردنی به‌رپرسایه‌تی له نیوان ژن و پیاو و کۆمه‌لدا هه‌یه،

به‌ ناگاداری له‌مه‌ که رۆل و نه‌خشی کۆنی ژنان و پیاوان له نیو کۆمه‌ل و بنه‌مائەدا، له پیناوی گه‌یشتن به به‌رابه‌ری ته‌واو له نیوان ژنان و پیاواندا پینوسته ئالوگۆری به‌سه‌ردابج،

شینگیرو پیداکر له‌سه‌ر به‌ریوه‌چوونی ریوشوینه دیاریکراوه‌کانی به‌یاننامه‌ی نه‌هیشتنی فه‌رقو جیاوازی دژ به ژنان و، هه‌ر به‌مه‌به‌سته هه‌لگرتنی هه‌نگاوی پینوست بو له‌نیویردنی ئه‌و جیاوازیانه له هه‌موو شکل و شیوه‌کانیادا،

له سه‌ر ئه‌م ریوشوینانه‌ی خواره‌وه ریکه‌هوتن:

به‌شی یه‌که‌م

ماده‌ی ۱؛

مه‌به‌ست له ده‌سته‌واژه‌ی "جیاوازیدانان به دژی ژنان" له‌م ریکه‌هوتننامه‌دا، هه‌موو ئه‌و هه‌لاوردن، ده‌رهاویشتن، بئ‌به‌شکردن و سنوور دیاریکردنانه‌ن که له سه‌ر بناغه‌ی زایه‌ند (جنس) به‌ریوه‌ ده‌چن و، مه‌به‌ستیان ناکامی هه‌ر هه‌موویان بینه‌ری کردنی ژنان له مافه ئینسانییه‌کانیان و نازادییه بنه‌ره‌تییه‌کان له بواره سیاسی، ئابووری، کۆمه‌لایه‌تی، کولتووری و مه‌ده‌نییه‌کاندا، هه‌ر بواریکی دیکه‌ی پینوهندیدار به‌وانه‌وه‌یه.

ماددهی؛ ۲

دهولته تانی نه ندام، هه موو چه شنه جیاوازیدانان به رانبه ر به ژنان مه حکووم ده کهن و، راده گه یه نن که ده سته جی به هه موو نامرازو شیوازیکی گونجاوه وه، سیاسه تی نه هیشتنی جیاوازی به رانبه ر به ژنان ده گرنه پیش و،

ههر به م نیازه شه وه به رعۆده ده بن که:

ئه لفا؛ ئه سلی به رابه ریی ژنان و پیاوان له یاسای بنه رتی و قانونه پیوه ندیداره کانی دیکه ی ولاته دا- ئه گه ر تا ئیستا نه گونجاوی- بگونیین و، جیبه جی بوون و به ریوه چوونی به کرده وهی ئه م ئه سله به هوی دانانی قانون و له ریگای گونجاوی دیکه وه، ده سته به ر بکه ن،

ب؛ به هوی په سندرکونی قانونی گونجاو و له بارو، له ریگای هه لگرتنی هه نگای دیکه وه که دیاریکردنی سزا بو پیشیکه ران یه کیکیانه، له هه ولی نه هیشتنی فهرقوجیاوازی به رانبه ر به ژنانا بن،

پ؛ پشتیوانی قانون له مافه کانی ژنان له سه ر بناغه ی به رابه ری له گه ل پیاوانداو، پشتیوانی کاریگه ر بو ژنان له به رانبه ر هه ر جوړه کرده وه هه نگاویکی تیکه ل به فهرقوجیاوازی له لایه ن ده زگا و ناوه نده قه زاییه کانی سه لاجییه ت پیندراوی نه ته وه یی و دامه زراوه ده ولته تییه کانی دیکه وه، دا بین بکه ن،

ت؛ له هه ر جوړه کرده وه هه نگاویکی تیکه ل به فهرقوجیاوازی دژی ژنان خو پیا ریزنو، به ریوه بردنی نه و به رپرسایه تییا نه (که به هوی نه و ریکه و تننامه یه که وتۆته سه رشانیان (له لایه ن ناوه نده دامه زراوه ده ولته تییه کان (ی ولاتی خو یان) ده سته به ر بکه ن،

ج؛ هه موو جوړه هه نگاویکی پیویست به مه به ستی نه هیشتنی جیاوازی به دژی ژنان له لایه ن هه ر که سو هه ر ریکخراو و کۆمپانیایه کی تایبه تییه وه بی، هه ل بگرن.

چ؛ به مه به ستی گۆرینیان هه لوه شانندی قانون، بریار، دا بونه ریت و رهفتاری نه وتۆ که به رانبه ر به ژنان جیاوازی داده نیین، قانون دا بین و ریوشوینی پیویست بگرنه به ر.

ح؛ هه موو سزاو ته مبی یه ک له ناستی ولاته که یاندا که ده بنه هوی جیاوازیدانان به رانبه ر به ژنان، هه لوه شیینه وه. (*).

ماددهی؛ ۳

دهولته تانی نه ندان ده بی له گشت بواره کان، به تایبه تی له بواره سیاسی، کۆمه لایه تی، نابوووری و کولتوروییه کاندا، به

کۆمهڵیک پهسه ندرکراوی نیوده و له تیبی - تایبته به مافی مرووف

وهه رگهه به فارسیه وه: د. قادر وریا

هه نگرته ههنگاوی گونجاو، یهک له وان دانانی قانون، بو دهسته به رکردنی په ره گرتووی و پیشکوهوتنی به ته وایی ژنان و، ههروه ها دهسته راگه یشتنی له وان به مافه ئینسانیه کان و نازادییه بنه ره تیبیه کان له سه ر بناغه ی یه کسانیه له گه ن پیاواندا، تیبکوشن.

مادده ی؛ ۴

۱- گرتنه پیشی رهوشوینی تایبته تی و کاتی له لایه ن دهوله تانی نه ندامه وه که نامانجیان پیکه یانی خیراتری به رابه ری له نیوان ژنان و پیاوانه، نابی وهک "جیاوازیدانان" به و مانایه که له م ریکه وه وتنامه دا هاتوه، سهیری بکری. له م ههنگاوانه جگه له وهی نابیه بنه هوی (مانه وه) پاراستنی پیوانه و پیوه ره نابه رابه ره کان، ده بی دوی به دیه اتنی ره قتار و ده رفه تی به رابه ر، کۆتایان پیه یتری.

۲- گرتنه پیشی رهوشوینی تایبته تی له لایه ن دهوله تانی نه ندامه وه بو وینه هه ر له وه ههنگاوانه ی به مه به ستی پشتیوانی له دایکایه تی له م ریکه وه وتنامه دا گونجاو، به جیاوازیدانان دانانین.

مادده ی؛ ۵

دهوله تانی نه ندام هه موو ههنگاویکی گونجاو له م بو ارانه ی خواره وه دا هه لده گرن:

ئه لف؛ گۆرینی ره قتارو هه ئسوکه وته کۆمه لایه تی و کونتوو ریه کانی پیاوان و ژنان به مه به ستی له نیوبردنی ده مارگرتی و گشت شیوازه کۆنه کان و نه ریتی جوړاو جوړی دیکه که به چاوی سووک ته ماشای ژن و پیاو ده کهن، یان یه کیکیان، له وهی دیکه به زیاتر ده رانن و یان ده یانه وی نه خش و ره له کلشه ییه کانی ژنان و پیاوان به نه گۆری به مینه وه.

ب؛ دنیا بوون له وه که تیگه یشتنی دروست له دایکایه تی وهک ئه رکیکی کۆمه لایه تی و، هاویه شبوونی به رپرسایه تی په روه رده و فیترکردنی مندالان له نیوان دایک و بابدا به شیک ده بی له فیترکردن و په روه رده ی بنه ماله، بو له وهی له ناکامی له م جوړه تیگه یشتنه دا قازانجی مندالان هه موو کات له سه رووی هه موو شتیگه وه بی.

مادده ی؛ ۶

دهوله تانی نه ندام به مه به ستی پیشگیری له راگوزتن و هینان و بردنی ناقانونوی و که لکوه گرتن له له شفرۆشیی ژنان، هه موو ههنگاویکی پیویست که یهک له وان دانانی قانونه، هه لده گرن.

به شی دووه م

ماددهی؛ ۷

دوولته تانی نه ندام بو لابرندی جیاوازی به رانبره به ژنان له ژبانی سیاسی و کومه لایه تیی ولاتدا هه موو هه نگاویکی پیویست هه لده گرن،

به تایبه تیی نه و مافانه ی خواره وه له هه لومه رچی وه ک یه ک له گه ل پیاواندا، بو ژنان دابین ده کهن:
نه لف؛ ده نگدان له هه موو هه لبراردنه کان و راپرسییه گشتییه کاندوا، هه بوونی دهرفته تی خوگاندید کردن له هه موو ده رگایه کی هه لبراردراوی گشتیدا:
ب؛ به شداری له دیاریکردنی سیاسه تی ده ولته ت و جیبه جیکردنیداو، دیاریکران بو به رپرسایه تیییه ده ولته تیییه کان و به ریوه بردنی هه موو به رپرسایه تیییه کان له هه موو ناستیکی ده ولته تیدا:
ت؛ به شداری له ریکخراوه نه نجومه نه ناده ولته تیییه کانی پیوه ندیدار به ژبانی سیاسی و کومه لایه تیی ولاتدا.

ماددهی؛ ۸

دوولته تانی نه ندام هه موو هه نگاویکی پیویست هه لده گرن تا بی هیچ چه شنه جیاوازییه ک و له هه لومه رجیکی وه ک یه ک له گه ل پیاواندا، دهره تان به ژنان بدری وه ک نوینه ری نه وان له ناستی نیونه ته وه بییدا هه لبرسوورین و له تیکووشانی ریکخراوه نیونه ته وه بییه کانددا، نه خشیان هه بی.

ماددهی؛ ۹

۱- دوولته تانی نه ندام له بواری وه رگرتن، گورینیان پاراستنی ره گه زنامه (تابعیت) دا، مافی وه ک یه ک له گه ل پیاوان ددهن به ژنان. دوولته تان به تایبه تی نه و مافه بو ژنان ده سته به ر ده کهن که میرد کردن به پیاویکی بیگانه (خه لکی ولاتیکی دیکه)، یان گورینی ره گه زنامه ی پیاوی ژندار، له خوړا نابنه هو ی گورانی ره گه زنامه ی ژنه که، یان بیبه ری بوونی نه و له نیشتمان، یان به سه رداسه پانی ره گه زنامه ی میرده که ی.
۲- دوولته تانی نه ندام مافی وه ک یه ک به ژنان و پیاوان له بهاره ی ره گه زنامه ی مندالانیانه وه ددهن.

به شی سیهه م

ماددهی؛ ۱۰

ده و له تانی نه ندام به مه بهستی دهسته به رکردنی مافی به ران به ر له گه لّ پیاوان بو ژنان له بواری په روه رده و فیرکردندا، هه رچه شنه هه نگاو یکی پیویست بو لابر دنی جیاوازی له دژی ژنان هه لده گرن.

به تایبته تی له سه ر بناغه ی به ران به ریی ژن و پیاو نه و خالانه ی خواره وه دهسته به ر ده کهن:

نه لفا؛ هه لومه رچی وه ک یه ک له بواری فیرکردنه فه ننی و حیره فه ییه کاندوا، به مه بهستی ده ست راگه یشتن به فیربوون و، وه رگرتنی بروانامه له دامه زراوه فیرکارییه جوړاوجوره کان له شارو گونده کاندوا، نه م به ران به ریه ده بی له قوناغه کانی پیش چوونه قوتابخانه، فیربوونی گشتی، فه ننی و حیره فه یی و خویندنی فه ننی به رزو هه روه ها دهوره حیره فه ییه جوړاوجوره کاندوا دهسته به ر بگری.

ب؛ ده ست راگه یشتن به به رنامه ی ده رسیی وه ک یه ک، تاقیکاریی وه ک یه ک، ماموستایانی هاو ناست له باری لپوه شاره یی و بروا پیکراوییه وه، شوین و جیگای وه ک یه ک و نیمکانات و پیداو یستی وه ک یه ک بو فیربوون له باری چو نایه تییه وه. پ؛ له نیوبردنی هه ر چه شنه تیگه یشتنیکی ده فگرتوو (کلیشه یی) له باره ی نه خشی ژنانو پیاوان له هه موو ناست و جوړو شیوه جیاوازه کانی فیرکردندا له ری هاندان و بو ار ره خساندن بو خویندنی تیگه لّاو و شیوازه جوړاوجوره کانی دیکه ی فیربوون که ریگای گه یشتن به و مه بهسته خوش ده کهن. به تایبته تی له ریگای چاوخشانده وه به کتیبه ده رسییه کان و به رنامه ی فیرکردن له قوتابخانه کاندوا به راوردکردنی شیوازه کانی فیرکردن له گه لّ یه کتر.

ت؛ پیکه یانی ده رتانی وه ک یه ک به مه بهستی که لکوه رگرتن له بورس و نیمتیازه کانی دیکه ی خویندن.

ه؛ دایینکردنی نیمکاناتی وه ک یه ک به مه بهستی ده سترراگه یشتن به به رنامه کانی تایبته به درپژه ی خویندن، بو وینه به رنامه کانی خوینده وار کردنی گه وره سالان به تایبته تی نه و به رنامه ی به مه بهستی پرکردنه وه ی هه رچی زووتری که لینی نیوان ژنان و پیاوان له بواری خوینده واریدا داریژراون،

ج؛ هیئانه خواری ریژه ی نه و کچه قوتابییانه ی که ده ست له خویندن هه لده گرن و، دانانی به رنامه بو نه و ژن و کچانه ی که زوو ده ستیان له خویندن هه لگرتوه.

چ؛ دایینکردنی پیداو یستی وه ک یه ک بو به شداریی چالاکانه ی ژنان له وه رزش و راهینانی له شدا.

ح؛ ده سترراگه یشتن به و ریوشوین و زانیارییه دیارپکراوانه ی سلامه تی و له شساعی بنه مائه دهسته به ر ده کهن. رینوینی له

بارهی چۆنیه تیبی کۆنترۆلی زاوژی له بنه مائه دا، لهو زانیاری و ریوشوینانه ن.

ماددهی؛ ۱۱

۱- دهو له تانی ئه ندام هه موو هه نگاوینکی پینویست هه ئه دهرگرن تا ههر جوړه جیاوازی دانا نیک به دژی ژنان له بارهی کارو پیشه وه له نیو ببه ن و له سه ر بناغه ی ئه سلی به رانه بری ژنو پیاو، مافی وهک یهک بو ئه وان ده سته بهر ده که ن.

به تایبته ی له م بو رانه ی خواره وه دا:

ئه لف؛ مافی کارکردن وهک مافیکی بی ئه ملاوئه ولای ههر مروثیک،

ب؛ مافی که ئکوه رگرتن له دهره تی وهک یهک بو دامه زران له سه ر کار، که به ریوه بردنی پیاو نه و ریوشوینی وهک یهک بو دامه زراندن یهک لهو هه نگاوانه یه،

ت؛ مافی هه ئبژاردنی ئازادانه ی کارو پیشه، مافی چوونه سه ری پله و پایه، مافی دتیا بوون له باری (له ده ست نه دان و دهرنه کران له سه ر) کاره وه و مافی که ئکوه رگرتن له هه موو ئیمتیا زو هه لومه رجیکه تایبته به کارو پیشه و، مافی به شدار بوون له ده وه پسرپورییه کان و کلاسه کانی فی رکردنه وهی دووباره دا، بو وینه دهروره کانی فی ربوونی کارو به شدار ی له ده وه کانی فی ربوونی پسرپوری و راهینانی قوناغ به قوناغ دا،

ج؛ مافی وه رگرتنی هه قده ستی به رانه به رو هه روه ها که ئکوه رگرتن له ئیمتیا زه کان و، مافی به ره وروو بوون له گه ل ره قтары وهک یهک لهو کارانه دا که بایه خی وهک یه کیان هه یه و هه روه ها له گوریدا بوونی داوهری وهک یهک بو هه ئسه نگاندن و نر خاندنی چۆنیه تیبی ئه و کارانه ی وهک یه کن،

چ؛ مافی که ل وه رگرتن له بیهه کۆمه لایه تیه کان به تایبته ی له قوناغه کانی خانه نشینی، بیکاری، نه خوشی، بی توانایی، پیری و جوړه کانی دیکه ی په ککه وته یی و، هه روه ها مافی که ئکوه رگرتن له مه ره خه سی به موچه و هه قده سته وه،

ح؛ مافی پاریزرانی سلامه تی و له ساعی و، به ریوه چوونی ریوشوینه کانی تایبته به ئه منیه تی شوینی کار، که پشتیوانی له ئه رکی سکوزاو به ره مه یینانی مندال یهک له وانه،

۱- به مه به ستی پیشگیری له به ریوه چوونی کرده وهی تیکه ل به فه رقه جیاوازی دژی ژنان له سو نگی می ردردنیان دوو گیان بوونیا نه وه و، به نیازی ده سته به رکردنی مافی ئه وان به شیوه یه کی کاریگه ر له بواری کارکردندا،

دهو له تانی ئه ندام ئه م هه نگاوانه هه ل ده گرن:

ئه لفا؛ وه درنانی ژنان له سهر کار سه بارهت به دووگیان بوونو مه رده خه سی وه رگرتن به بونه ی مندال بوونه وه، جیاوازیدانان به هوی بارودوخی ژن و میردایه تییا نه وه، قه دهغه ده کهنو له م پیوه ندیبه دا، سزا قانونییه کان به ریوه ده بن، ب؛ مه رده خه سی پیدان له کاتی مندال بوون و زیستانیدا، بی نه وه ی له موچه و ئیمتیازه کومه لایه تییه کانی دیکه یان بیبه شیان بکه نیان به و بونه یه وه کاری پیشوویان له ده ست بدن.

پ؛ هاندانی پیشکیشکه رانی خزه ته کومه لایه تییه پیویسته کان بو نه وه ی دایک و بابه کان بتوانن به رپرسایه تییه بنه ماله ییه کانیا ن له گه ل به رپرسایه تییه شوغلییه کانیا ن و به شداریان له ژبانی کومه لایه تییدا هاوه نگو و بکه ن، به تایبته ی له ریگای پیکه نیان و په ره پیدانی رایه لکه ی تایبته به چاوه دییری مندالانه وه، ت؛ دایبندرانی پشتیوانی تایبته ی بو ژنان له کاتی دووگیانیدا، به تایبته ی له و کارانه دا که مه ترسیان بو نه وان هه یه،

۳- له و قانونانه ی به لایه نگر و پشتیوانی له ژنان له و ماوه یه دا ئاماژه یان پیکرا، نیوه نیوه و هاوکات له گه ل به ره و پیشوونی زانست و تیکنولوژییدا، ده بی سهر له نوی چاویان پیدا بخشیندریته وه و نه گه ر پیویست بوو ئالوگوریان تییدا پیکبی، هه لبوه شیندرینه وه یان ماوه که یان نوی بکریته وه.

ماده ی؛ ۱۲

۱- ده و له تانی نه ندام بو له نیو بردنی جیاوازیدانان به رانه به به ژنان له بواری چاوه دییرییه پزیشکییه کاندا، هه موو هه نگوویکی پیویست هه لده گرن تا ده ستیان به خزه ته له شساغییه کان، یه ک له وان خزه ته کانی پیوه ندیدار به کونترولی زاوژی له سهر بناغه ی ره چاوکردنی به رانه به ری نیوان ژنان و پیاوان، رابگا.

۲- ده و له تانی نه ندام جگه له جیبه جیکردنی له و نه رکانه ی له به ندی ای له و ماده یه دا هاتوون، له و خزه تانه ش که ژنان له کاتی دووگیانی، مندال بوون و زیستانیدا پیویستیان ده بی، ده سه به ر ده کهن و له کاتی پیویستدا پیراگه یشتن و خزه ته ی خوری و هه روه ها خوارده مه نی پیویست له قوناغی دووگیانی و شیردان به مندالدا، بو ژنان دایبندر ده کهن.

ماده ی؛ ۱۳

ده و له تانی نه ندام هه موو هه نگوویکی پیویست به مه به ستی نه هیشتنی جیاوازی به رانه به به ژنان له بواره کانی دیکه ی ژبانی

کۆمه ئیک په سه ندرکراوی نیوده و له تیی - تایبهت به مافی مروث

وه رگیزان له فارسیه وه: د. قادر وریا

نابووری و کۆمه لایه تیدا هه لده گرن بو نه وهی له سه ر بناغه ی به رانه بری ژنان و پیاوان،

مافی وه ک یه ک به تایبهتی لهم بو ارانه ی خواره وه دا، دهسته بهر بکه ن:

ئه لف؛ مافی که لکه ورگرتن له نیمتیازه بنه مائه بیه کان،

ب؛ مافی که لکه ورگرتن له قه رزه بانکیه کان، "ره ن" (گره ودانان) و ئیعتیباره داراییه کان،

پ؛ مافی به شداری له چالاکیه سه رگه رمکه ره کان، تیکۆشانه وه رزشییه کان و هه موو بو اره کانی ژبانی کولتوو ری دا.

مادده ی؛ ۱۴

۱- ده و له تانی نه ندام گیر و گرفته تایبه تییه کانی ژبانی لادی ده بینن و سه رنجیکی تایبه تی ده دن به و نه خشه گرن گه که نه م ژبانه له ژبانی نابوو ری بنه مائه کانیاندا، به تایبه تی له کاری به شه غهیره مائییه کانی نابوو ری دا هه یانه و، هه موو هه نگاویکی پیویست هه لده گرن تا نیوه روکی نه م ریکه وتنامه یه له باره ی ژبانی ناوچه گوندنشینه کان به ریوه بچی.

۲- ده و له تانی نه ندام هه موو هه نگاویکی پیویست به مه به ستی لابرندی جیاوازی به رانه بر به ژبان له ناوچه گوندنشینه کاند، هه لده گرن تا نه و ژبانه له سه ر بناغه ی به رانه بری ژبان و پیاوان، له پرۆژه کانی ناوه دانکردنه وه و تایبهت به لادی دا به شدار بن و که ئکیان لیوه رگرن و،

به تایبهتی نه م مافانه یان دا بین بکری:

- نەئف؛ به شداری له دانان و بهرپوهبردنی بهرنامه کانی ناوه دانکردنه وه له هه موو ئاستیکدا،
- ب؛ ده سترگه یشتن به پیوستییه کانی له شساییی ته واو بو وینه زانیاری، راویژکردن و خزمه ته کانی کۆنتروۆلی زاوژی له بنه ما له دا،
- پ؛ که لکوه رگرتنی راسته وخۆ له بهرنامه کانی دا بینکردنی کۆمه لایه تی،
- ت؛ که لکوه رگرتن له ده وه بهرنامه جوړاوجۆره کانی فیزکردن چ ره سمی و چ ناره سمی وه ک فیزبوونی خوینده واری و که لکوه رگرتن له خزمه ته خۆجییی و تاییه تییه کان به مه به سته به ره وژوور بردنی توانای نه وان له باری کاری فه ننییه وه،
- ج؛ پیکه یئانی گروپه کان و شیرکه ته هه ره وه زییه کان به مه به سته دا بینکردنی شانسی ده سترگه یشتنی وه ک یه ک به ده ره تانه نابوو رییه کان له ریگای وه ده سه ته یئانی کارو کارکردنه وه،
- چ؛ به شداری له هه موو تیکۆشانیکی خۆجییدا،
- ح؛ ده سترگه یشتن به وامو نیعتباره کانی کشتوکانی، کارهاسانی بو دیتنه وه ی بازارو تیکنۆلوژیی گونجاو و، که لکوه رگرتنی وه ک یه ک له زهوی و، له گۆری دا بوونی رهفتاری وه ک یه ک له چوارچینه ی ریفو رمه کانی تایبته به زهوی و زار و لادی داو، هه ره وه بهرنامه کانی جیگره وه ی زهوی و زار،
- خ؛ ده سترگه یشتن به پیوستییه کانی ژبانیکی گونجاو به تایبته تی خانووبه ره، له شسای، ناوو کاره با، پیوه ندییه کان و هاتوچۆ.

ماده ی؛ ۱۵

- ۱- ده وله تانی نه ندام مافی بهرانبهر له گه ل پیاوان له بهرانبهر قانوندا، ده دن به ژنان.
- ۲- ده وله تانی نه ندام ده سه لات و نیمکاناتی قانونیی به ته واوی بهرانبهر له گه ل پیاوان له کاروباری مه ده نیدا ده دن به ژنان و هه ره وه هه لومه رجیکی وه ک یه ک بو که لکوه رگرتنی نه وان له وه ده سه لاتو نیمکاناته دا بین ده کن. ده وله تانی نه ندام له نیمزاکردنی ریکه وتنه نامه و بهرپوه بردنی ملک و ساماندا مافی بهرانبهر له گه ل پیاواندا به ژنان ده دن و له ته واوی قوناغه کانی دادپرسین له دادگا کان و ناوه ند ه زاییه کاندا، له گه ل ژن و پیاو وه ک یه ک رهفتار ده کن.
- ۳- ده وله تانی نه ندام ناماده دهن تا هه موو ریکه وتنه نامه کان و هه رجۆره به لگه نامه یه کی تایبته تی که لایه نی قانونییان هه یه و له خزمه ت بهرته سکر کردنی نیمکاناتی قانونیی ژنان دان، هه ل وه شیئنه وه.
- ۴- ده وله تانی نه ندام له بواری هاتوچۆو نازادی هه لپژاردنی شوینی نیشته جی بوون و مانه وه دا، له باری قانونیییه وه مافی بهرانبهر له گه ل پیاواندا ده دن به ژنان.

مادهی؛ ۱۶

۱- دهو له تانی نه ندام به مه بهستی نه هیشتنی جیاواری به رانه به ژنان له کاروباری پیوه نندیدار به فییرکردن و پیوه نندی بانه مائه بییدا، هه موو هه نگاویکی پیویست هه لده گرن و،

به تایهتی له سه ر بناغهی به رانه بری پیاوان و ژنان هم مافانهی خواره وه دهسته بهر ده کهن:

هه لف؛ مافی وهک یهک له هه نگاونان به ره و پیکه وه نانی ژبانی هاوبه ش،

ب؛ مافی وهک یهک له هه لبرژاردنی نازادانهی هاوسه رداو، به ستنه وهی ژبانی هاوبه ش به ره زامه نندی ته واو و نازادانهی دوو لایه نی ژبانه هاوبه شه که،

پ؛ مافی و بهر پر سایه تیی وهک یهک له ماوهی ژن و میردایه تی و له کاتی جو پیه و نه وه دا

ت؛ مافی و بهر پر سایه تیی وهک یهک بو دایکو باب له سه ره په رستی مندالاندا، بی وه بهر چا و گرتنی وه زعی پیوه نندی ژن و میردایه تی، له وه مه سه لانه دا که پیوه نندیان به مندالانی نه وان وه هیه، بهر ژه وه نندی مندالان هه می شه له سه رووی هه موو بهر ژه وه ندییک ده بی،

ج؛ مافی وهک یهک له بریاردانی نازادانه و بهر پر سانه له به ره ی ژماره ی مندالان، ماوهی نیوان له دایکبوونی مندالیک تا مندالیک دیکه، ده سترا که یشتن به زانیاری، فییربوون و نامرزی پیویست بو وه ده ستیه نانی ده سه لات و توانایی که لک وهرگرتن له وه مافانه،

چ؛ مافی و بهر پر سایه تیی وهک یهک له بواری به خیه کردن، سه ره په رستی و چاوه دیری مندالان و قبولکردنی مندالی که سانی دیکه وهک مندالی خویان داو، هه ره نموونه یه کی دیکه ی له وه چه شنه و بهم واتایانه وه له قانونی ولاتدا. له هه مووی نه و نموونانه دا قازانج و بهر ژه وه نندی مندالان له سه رووی هه موو بهر ژه وه ندییکه وه ده بی،

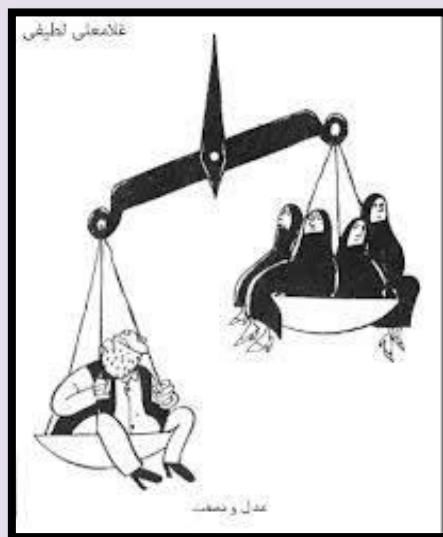
ح؛ مافی تاکه که سی (فردی) ی وهک یهکی ژن و میرد که مافی هه لبرژاردنی ناویانگی بانه مائه (شوره ت)، کار و پیشه یهک له وه مافانه،

خ؛ مافی وهک یهک بو ژن و میرد له بواری خاوه نه تی (مالکیت) دا، مافی وهرگرتن و وه ده ستیه نانی بهر یه به ری، سه ره په رستی، که لکه وهرگرتن له ملک و سامان و راگوزرتنی، چ خورایی بی و چ هه زینه ی تی بیجی.

۲- ماره کردن و زه ماوه نندی مندال لایه نی قانونی نییه. له وه پیوه نندی هه دا هه موو هه نگاویکی پیویست که دانانی قانون بو دیاریکردنی لانی که می ته مه نی میردکردن و ژن هینان و تو مارکردنی زه ماوه نند له نووسینگه ره سمیه کاندان له وه

به شی پینجه م

مادهی؛ ۱۷

۱- به مه بهستی توپژینه وه له و پیشکه وتنه ای له ناکامی جیهه جیکردن و به پروه بردنی نیوه روکی نه م ریککه وتنه مه یه دا به دیهاتوون، کۆمیتته ی له نیو بردنی جیاوازی به رانبر به ژنان (که له مه و دووا هر به کۆمیتته ناوده بری) پیکدی. کۆمیتته له کاتی دهستی کردنی به پروه بردنی ریککه وتنه مه که دا له ۱۸ که سو، پاش نه وه ی ده و له تانی نه ندام بوون به سی و پینج، له ۲۳ که سایه تیی بژارده (نخبه) ی خوشناوو شاره زا له بواره کانی پینوه ندیدار به ریککه وتنه مه پیکدی.

نه م بژاردانه له لایه ن ده و له تانی نه ندامه وه له نیو هاو نیشتمانی نه وان هه لده بژاردی و، هه ر کامیکان له و بواره دا که نیوه شاهویی هه یه، خزمه ت ده کا. له هه ل بژاردنی نه و جو ره که سانه دا دابه شینی داد په روه رانه ی جوگرافییی و جو را و جو ری شارستانیی ته کان و سیسته مه حوقوقیییه که وره کان وه به رچاو ده گیرئ.

۲- نه ندامانی کۆمیتته به دهنگی نهینی و له نیو لیستی که له و ناوانه ی له لایه ن ده و له تانی نه ندامه وه ده ستی شانکراون، هه لده بژاردی و. هه ر ده و له تیکی نه ندام ده توانی یه کیک له هاو نیشتمانی خوی کاندیدا بکا.

۳- یه که مین هه ل بژاردن ۶ مانگ دوای نه وه ی به پروه بردنی نه م ریککه وتنه مه یه دهستی پیکرد، نه نجام ده درئ. لانی که م ۳ مانگ پیش به پروه چوونی هه ر هه ل بژاردنی که، سکر تیری گشتیی ریکخراوی نه ته وه یه که گرتوو ه کان له نامه یه که دا داوا له ده و له تانی نه ندام ده کا که له ماوه ی ۲ مانگدا کاندیدای خویان بنا سینن. سکر تیری گشتی لیستی ناوی کاندیدا کان به پیی

کۆمهڵیک پهسه ندرکراوی نیوده و له تایی - تایهت به مافی مروّف

وهه گێران له فارسیهوه: د. قادر وریا

تهرتیبی ئهلفبوی و وێرای دهست نیشانکردنی ئه وولاتانهی ئهوانی کاندیدا کردووه، ئاماده دهکاو بۆ ههر کام له دوو له تانی ئه ندامی دهئیری.

۴- ئه ندامانی کۆمیته له کۆبوونهوهی دوو له تانی ئه نداما که به هۆی سکریتیژی گشتی له بنکهی ریکخراوی نه تهوه یه گرتوووه کاندیا به رێوه دهچێ، هه ئه به ئێر دێرین. له م کۆبوونهوهیهدا . که ده بێ لانی که م دوو له سیی ئه ندامان تیبیدا به شدار بن . ئه و کاندیدایانه بۆ ئه ندامه تیبی کۆمیته هه ئه به ئێر دێرین که زۆرترین دهنگه کانیان و ههروهها زۆرایه تیبی موتهقی دهنگی ئه و نوینه رانه یان وه دهست هینابی که له کۆبوونهوه کهدا به شدارن و دهنگ دهدهن.

۵- ئه ندامانی کۆمیته بۆ دوو ریه کی چوار سا له هه ئه به ئێر دێرین. به لام ماوهی ئه ندامه تیبی ۹ کهس له ئه ندامانی هه ئه ئێر دراو له یه که م هه ئه ئێر دندا، پاش ۲ سا ل کۆتایی پێ دی. پاش یه که مین هه ئه ئێر دندا ده سته به جێ ناوی ئه و ۹ ئه ندامه به شیوهی تیرو پشک ئه یه او یشتن له لایهن سه روکی کۆمیته وه، ده ستیشان ده کری.

۶- پینج ئه ندامی دیکه ی کۆمیته به گوێره ی به نده کانی ۳ و ۳ ئه م مادده یه و دوا ی په سند کران بۆ جاری سی و پینجه میان په یوه سته بوونی سی و پینجه مین ئه ندام به م ریککه و تننامه یه، هه ئه به ئێر دێرین. دوو ره ی ئه ندامه تیبی دوو کهس له و پینج ئه ندامه دوا ی ۲ سا ل کۆتایی پێ دی. ناوی ئه و دوو کهسه به شیوهی تیرو پشک ئه یه او یشتن و له لایهن سه روکی کۆمیته وه دیاری ده کری.

۷- به مه به سته ی پرکردنه وهی ئه و پۆستانه ی له وانه یه خالی به میننه وه، دوو له تیک که تیکۆشانی بژارده (نخبه) که ی وه ک ئه ندامی کۆمیته راگیراوه، بژارده یه کی دیکه له نیو هاو نیشتمانانی خۆی بۆ ئه ندامه تیبی له کۆمیته دا . به ومه رجه ی کۆمیته ته ئیبیدی بکا . ده ناسیته ی.

۸- ئه ندامانی کۆمیته به ته ئیبیدی کۆمه له ی گشتی و به گوێره ی ریشوین و مه رجه دیاریکراوه کانی ئه و کۆره و، به سه رنجدان به گرینگی به رپر سایه تیبیه کانی کۆمیته، موچه ی مانگانه یان له لایهن ریکخراوی نه ته وه یه گرتوووه کانه وه پینده ری.

۹- سکریتیژی گشتی نه ته وه یه گرتوووه کان، کارمه ندان و هه ر پیندا و یستیه کی دیکه به مه به سته ی به رێوه چوون و جیه به جێ بوونی ئه رکه کانی کۆمیته له چوارچیه ی ئه م ریککه و تننامه یه دا دا بین ده کا.

مادده ی: ۱

۱- دوو له تانی ئه ندام به ره عۆده ده بن راپۆرتی خۆیان له باره ی هه نگاوه قانوونی، قه زایی و ئیجرا ییه کان و هه ر هه نگاویکی دیکه به مه به سته ی جیه جیکرانی نیوه روکی ئه م ریککه و تننامه یه و، ههروهها له باره ی ئه و پشکه و تنانه ی له وه باره دا وه ده سته اتوون،

بۆ لیکۆلینه وه له لایهن کۆمیته وه به م شیوه یه ی خواره وه، پشکیشی سکریتیژی گشتی نه ته وه یه گرتوووه کان بکن:

كۆمەلىك پەسەندىكر اوى نىئودەولەتسى - تايەت بە مافى مرۇف

وەرگېران لە فارسىيەو: د. قادر وريا

ئەلف؛ سائىك پاش ئەوۋى جىبە جىكردىنى رىككەوتننامە بوو بە ئەركىكى پىۋىست لەسەر شانى ئەو دەولەتە،
ب؛ دواتر ھەر چوارسال جارىك، جگە لەمەش ھەر كاتىك كۆمىتە داۋاي راپۇرتى كرد.

۲- لەم راپۇرتانەدا، ئەو ھۇكارو گىروگرفتانه روون دەكرىنەوۋە كە لە سەر رادەو چۇنىەتتى بەرئوۋەچوونى
بەرپرسايەتتىيەكانى دىيارىكراو بە ھۆى ئەم رىككەوتننامەيەوۋە، كارىگەرۋ شونىندانەر بوون.

ماددەى؛ ۱۹

۱- كۆمىتە پىزەۋىكى نىئوخۇ بۇ چۇنىەتتى بەرئوۋەچوونى كاروبارى خۇى پەسند دەكا.

۲- كۆمىتە بەرپرسانى خۇى بۇ دەورەيەكى دووسالى ھەلدەبۇرئى.

ماددەى؛ ۲۰

۱- كۆمىتە بۇ مەبەستى نىكۆلىنەوۋە لەو راپۇرتانەى بە گۆيرەى ماددەى ۱۸ى ئەم رىككەوتننامەيە پىشكىشى دەكرى، ھەموو
سالى كۆبوونەوۋەيەكى چەند رۇژى كە ماوۋەكى لە دوو ھەوتوو تىناپەرئى، پىكلىنئى.

۲- كۆبوونەوۋەكانى كۆمىتە زۇرتەر لە بنكەى رىكخراۋى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان، يان لە ھەر شونىنىكى گونجاۋى دىكە كە
كۆمىتە برىارى لە سەربدا، پىكلىن.

ماددەى؛ ۲۱

۱- كۆمىتە ھەموو سالى لە رىگاي شووراي ئابوروى و كۆمەلايەتتىيەوۋە، راپۇرتىك لە بارەى تىكۆشانى خۇى پىشكىشى
كۆمەلەى گشتى دەكاو دەتوانئى لە سەر بناغەى راپۇرتەكانى خۇى و ئەو زانىارىيانەى لەلايەن دەولەتانى ئەندامەوۋە
پىنىگەىشتوون، پىشنىار و راسپىرىيە گشتىيەكانى خۇى بىنىتە گۆرى. ئەو پىشنىار و راسپىرىيە گشتىيانە، وىراى ئەو
بۇچوون و بىرورايانە كە لەوانەيە دەولەتانى ئەندام ھەيانبى، لە راپۇرتى كۆمىتەدا دىن.

۲- سكرتيرى گشتىيە نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان، راپۇرتەكانى كۆمىتە دەنيرئى بۇ كۆمىسيۇنى مەقامى ژن تا لىيان ئاگادار بى.

ماددەى؛ ۲۲

دامەزراوۋە پىسپۇرىيەكان بۇيان ھەيە لە رىگاي نونىنەرايەتتىيەكانيانەوۋە لە بارەى چۇنىەتتى بەرئوۋەچوونى ھەر ماددەيەك لەو

کۆمەڵیک پەسەندکراری نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مەرۆف

وەرگێڕان لە فارسییەوه: د. قادر وریا

پەیماننامەییە کە لە چوارچێوەی تیکۆشانی ئەواندا دەگونجی، لیکۆئینەوه بکەن. کۆمیتە دەتوانی داوا لە دامەزراوە پەسپۆرییەکان بکا راپۆرتی خۆیان لە بارەی چۆنییەتیی بەرپۆهچوونی پەیماننامە کە لەو بوارانە دا کە لە چوارچێوەی تیکۆشانی ئەواندا دەگونجینن، بلأویکە ئەوه.

بەشی شەشەم

ماددە ۲۳؛

هیچ شتیکی ئەم ریککەوتننامەییە، ئەو رێشوی و بریارانە پیشیل ناکا کە بە مەبەستی گەیشتنی ژنان و پیاوان بە یەکسانی و بەرانبەرییەکی بەکەتکترو کاریگەرتر دیاریکراون.

ئەو رێشوی و بریارانە بریتین لە:

ئەلف؛ قانونەکانی دەولەتیی ئەندام، یان

ب؛ هەر ریککەوتننامەییە ک، پەیمان یان ریککەوتننامەییەکی نیۆنەتەوهیی دیکە کە ئەو دەولەتە لەسەریەتی جیبەجیبیان بکا.

ماددە ۲۴؛

دەولەتانی ئەندام بەرەۆدە دەبن هەر هەنگاویکی پیویست لە ناستی نەتەوهییدا بە مەبەستی وەدیھینانی بە تەواویی ئەو مافانەیی ئەو ریککەوتننامەییەدا بەرەسمی ناسراون، هەتەبگرن.

ماددە ۲۵؛

- ۱- هەموو دەولەتان بۆیان هەییە ئەم ریککەوتننامەییە مۆر بکەن.
- ۲- سکریتیری گشتیی نەتەوه یەگرتووکان وەک پارێزەر و پاسەوانی ئەم ریککەوتننامەییە دیاری دەکری.
- ۳- پەسند کردنی ئەم ریککەوتننامەییە پیویستی بە تێپەرین لە هیندیک قۆناعی قانونیییەوه هەییە.
- بەلگەنامەکانی پەسند کردنی ریککەوتننامە، بە ئەمانەت لە لای سکریتیری گشتیی نەتەوه یەگرتووکان دادەنرین.
- ۴- ریکا بۆ هەر دەولەتیک کە بیهەوی بەم ریککەوتننامەییە پەییوست بێ، ئاوەلایە. پەییوست بوون بەم ریککەوتننامەییە

به دواي سپاردنی به لگه نامه ی په یوه ستبوون به سکر تیږی گشتی نه ته وه په کگرتووه کان، دینته دی.

مادده ی؛ ۲۶

۱- دوه لته تانی نه ندام هر کاتیک به پیویستی بزانی دتهوانن به هو ی نامه بو سکر تیږی گشتی نه ته وه په کگرتووه کان داواي چاوخشانده وه به و ریککه وتنامه یه دا بکه ن.

۲- کومه لته ی گشتی ریکخراوی نه ته وه په کگرتووه کان له باره ی نه وه لگه وانه ی ده بی له پیوه ندی له گه ل نه و جوړه داواو داخوازانده دا هه لگیژین، بریار ده دا.

مادده ی؛ ۲۷

۱- جیبه جیکردن و به ریوه بردنی نه م ریککه وتنامه یه سی روژ دواي نه وه ی به لگه نامه ی په سندرکردن یان په یوه ستبوونی بیسته مین دوه لته، به نه مانته له لای سکر تیږی گشتی ریکخراوی نه ته وه په کگرتووه کان دانرا، ده بیته نه رکیکی پیویست.

۲- سی روژ دواي په یوه ستبوونی بیسته مین دوه لته به م ریککه وتنامه یه و دانرا سی به لگه نامه ی موړکردن یان په یوه ستبوونه که به نه مانته لای سکر تیږی گشتی نه ته وه په کگرتووه کان، جیبه جیکردن و به ریوه بردنی نیوه روکه که ی ده بی به نه رکیکی پیویست.

۳- پاش نه وه ی بیسته مین به لگه نامه ی موړکردن یان په یوه ست بوون به نه مانته دانرا، هر دوه لته تیک نه م ریککه وتنامه یه په سند بکا، یان پی په یوه ست بی، دواي سی روژ ده بی دست بکا به جیبه جیکردن و به ریوه بردنی.

مادده ی؛ ۲۸

۱- سکر تیږی گشتی نه ته وه په کگرتووه کان ده قی پاریزنامه (تحقق) ی (***) هر ولاتیک له کاتی موړکردن یان په یوه ست بوون به م ریککه وتنامه یه دا، وهرده گری و به سهر دوه لته تانی نه ندامدا دابه شی ده کا.

۲- نه و پاریزنامه نه ی له گه ل نامانج و مه به ستی نه م ریککه وتنامه یه دا نه گونجین، وهرناگیژین.

۳- پاریزنامه کان . هر کات پیویست بی . ده کری به هو ی نامه یه ک بو سکر تیږی گشتی نه ته وه په کگرتووه کانه وه وهرگیژینه وه. سکر تیږی گشتی هه موو دوه لته تان نه و مه سه لیه ناگادار ده کاته وه. پاریزنامه که، نه و روژه را که سکر تیږی گشتی نامه که وهرده گری، هه لده وه شینریته وه.

مادده‌ی؛ ۲۹

۱- هه‌رچه‌شنه ناکۆکییه‌ک له سه‌ر لیکدانه‌وه‌یان به‌ریوه‌بردنی ئەم ریککه‌وتننامه‌یه له نیوان دوو یان چهند ده‌وله‌تی ئەندامدا که له ریگای وتووێژوه چاره‌سه‌ر نه‌کړی، له سه‌ر داخوازی یه‌کێک له لایه‌نه‌کان ده‌دری به داوه‌ری. ئەگه‌ر هاتوو له ماوه‌ی ۶ مانگ دوا‌ی داوا کردنی داوه‌ریدا، لایه‌نه‌کان له سه‌ر چۆنیه‌تی و قه‌راری دادگایه‌که ریک نه‌که‌وتن، یه‌کێک له لایه‌نه‌کان ده‌توانی داوا بکا کیشه‌که بدری به دیوانی نیونه‌ته‌وه‌یی دادپه‌روه‌ری و به‌گۆیره‌ی پیره‌وی نیوخۆی ئەو دیوانه چاره‌سه‌ر بکړی.

۲- هه‌ر ده‌وله‌تیکی ئەندام ده‌توانی له کاتی مۆرکردن و په‌سندکردنی ئەم ریککه‌وتننامه‌یه یان په‌یوه‌ستبوونیدا، رابگه‌یه‌نی که به یه‌که‌مین به‌ندی ئەم مادده‌یه پابه‌ند نابێ. ده‌وله‌تانی دیکه‌ی ئەندام پیوست ناکا له‌گه‌ڵ ده‌وله‌تیکدا که خۆی له پابه‌ندبوون به به‌ندی یه‌که‌می ئەم مادده‌یه پاراستوه، به‌گۆیره‌ی ئەو به‌نده‌ بجوئینه‌وه.

۳- هه‌ر ده‌وله‌تیکی ئەندام که به‌گۆیره‌ی به‌ندی ۲ ئەم مادده‌یه، پابه‌ند نه‌بوونی خۆی به به‌ندی یه‌ک رابگه‌یاندوه، هه‌رکات بیهه‌وی ده‌توانی به‌شیوه‌ی ره‌سمی به‌سکرتیری گشتیی نه‌ته‌وه یه‌گه‌رتوووه‌کان رابگه‌یه‌نی که وازی له‌و خۆپاراستن و پابه‌ند نه‌بوونه، هیناوه.

مادده‌ی؛ ۳۰

ئەم ریککه‌وتننامه‌یه که ده‌قه‌ عه‌ره‌بی، چینی، ئینگلیزی، فه‌رانسه‌ویی، رووسی و ئیسپانی، وه‌ک یه‌ک جیگای بپران، به ئەمانه‌ت له لای سکرتیری گشتیی نه‌ته‌وه یه‌گه‌رتوووه‌کان داده‌نری.

(*) ته‌رتیبی پسته‌کان له به‌نده‌کانی مادده‌کانی ۱۶ و ۲، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴ له رووی ته‌رتیبی پسته‌کانی ئەلفوییی کوردی دانراون.

(**) مه‌به‌ست له "تحفظ" به‌لگه‌نامه‌یه‌که که له‌ودا وڵاتی ئەندامی ریککه‌وتننامه‌ روونی ده‌کاته‌وه کام به‌شیان مادده‌ی ریککه‌وتننامه‌ی قبوول نییه‌و به‌ریوه‌ی نابا.

له رووی ده‌قی فارسیی ریککه‌وتننامه‌ که خانمی "میهره‌نگیزی کار" وه‌ری گێراوه، کراوه به‌ کوردی.

سه‌رچاوه: کتیبی "زان در بازار کار ایران" نووسینی خاتوو "میهره‌نگیز کار" لاپه‌ره‌کانی ۳۰۳ - ۲۸۷

بەرنامەی پیشیارکراوی ریکخراوی نیونەتەوهیی لیخۆشبوون بۆ پیشگیری لە رفاندن و بێ
سەروشوینکردنی مرۆفەکان.

بەرایي:

هەر کات کە سینک لە لایەن یەکیەک لە نۆرگانە دەولەتییەکان بە شێوەیەکی ناردەسی بگیری و هیچ چەشنە زانیارییەک لە سەر وەزعی ناوبراو بە دەستەوه نەبێ، ئەو کەسە وەک رفیندروا یان بێ سەروشوینکراو ناو دەبەین.

ئەم رووداوە بۆ کەسە بێسەر و شوینکراوەکەو بنەمائەکە ی سەرچاوەی نازار و نارهەتییەکی نەپادەبەدەرە. ئەم کردەوویەکی کاربەدەستانی دەولەتی بە یەکیەک لە تالترین نمونەکانی پیشیلکردنی مافی مرۆف دەژمێردرێ. مرۆفی رفیندراو یان بێ سەروشوینکراو بە هەنگەندران لە شوینی ژبانی خۆی هەموو چەشنە پشتیوانییەکی قانونی لە دەست دەدا و دەکەوتتە ژێر نازار و ئەشکەنجەوه. زۆر لە قوربانییەکان هیچ کات جارێکی دیکە چاویان بە ئامیژی بنەمائەکە ی خۆیان ناکەوتتەوه، بنەمائەیهک کە ئیدی نیستا بە بۆنە ی بێ ناگیی لە چارەنووسی یەکیەک لە نازیزەکانی لە نیو دەردو نازاردا بە تەنیا دەتلیتتەوه.

ریکخراوی نەتەوه یەگرتوووەکان، داوا لە هەموو دەولەتان دەکا سەرنج بەدەنە "بەرنامە ی پیشگیری لە رفاندن و بێ سەروشوینکردنی مرۆفەکان و، سەرنجی ئەوان بۆ رەچاو کردن و بەرپۆهبردنی نیوهرۆکی ئەم چارە ماددەیه کە لێره

کۆمەڵیک پەسەندکرای نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مەروڤ

وەرگیژان لە فارسیهوه: د. قادر وریا

بەداوای دەخرێنە بەرچاوی، رادەکێشی و ئە قوربانییهکانی ئەم چەشنە جینایەتانه و ریکخراوی پێوهندیدار بەوانهوه بۆ بەرهوپیشت بردنی ئەم بەرنامهیه داوای یارمهتی دهکا.

دەولەتان بە جێبهجێکردنی ئەم بەرنامهیه، ویست و ئیرادەی خۆیان لە بارەی کوتاییهتانه بهم جینایهته نیشان ددهن و ئە ههول و ههنگاوی نهههشتنی ئەم ستهمه ئە جیهان دا، بەشدار دەبن.

۱- مەحکوم کردنی رەسمیی "رفاندن و بێ سەروشوینکردن"

دەبێ بەرزترین ناوهندەکان و نوینەرانی دەولەتەکان بە رەسمی و ئەو پەڕی راشکاویدا رفاندن و بێسەروشوینکردنی ئینسانەکان مەحکوم بکەن و دژایەتی خۆیان لەگەڵ ئەم جینایەتە رابگەیهنن. ئەوان دەبێ پۆلیس، ئەرتەش و هیزه ئاسایش پارێزەکانیان تێبگەیهنن کە بێسەر و شوینکردن و ئە نیو بردنی مەروڤەکانیان بە هیچ جۆر و ئە هیچ هەلومەرجێکدا، ئێ قەبوڵ ناکەن.

۲- دیار بوونی ئاست و دەسەلاتی فرماندەری و لە ژێر چاوه‌دێری دا بوونی هیزه ئاسایش پارێزەکان.

داوا ئە بەرپرسیانی بەشە جۆراوجۆره‌کانی هیزه ئاسایش پارێزەکان دهکری کە بە دەرکردنی فرمانی روون و ئە رینگای چاوه‌دێریکردنی هه‌موو کاروباره‌کانه‌وه کۆتایی به گرتنی ئەخۆوه بنین و، پێشی رفاندن و بێ سەروشوینکردنی مەروڤەکان بگرن و دڵنیابن کە ئەو کارانە جێبه‌جێ دەبن. دەبێ هه‌موو ئەو کاربه‌ده‌ستانه‌ی به جۆریک دهستیان له قوربانی‌کردنی مەروڤەکاندا هه‌یه بکەونه ژێر ئیکۆلینه‌وه و سزای قانونی بدرین.

۳- ئەرکی گەیانندی زانیاری لەبارەی گرتن و نازادکردنی مەروڤەکان

دەبێ بنه‌مائه، پارێزەر و دادگای پێوهندیدار ده‌سته‌جێ له گرتن، راگۆیزتن یان نازادکردنی گه‌راوه‌که ناگادار بکرین و زانیاری وردیان له باره‌ی ئەو کەسه‌وه، بۆ وینه: کات و شوینی گه‌ران و هۆیه‌که‌ی، پێ بدری. نازادکردنی هەر به‌ندییه‌ک ده‌بێ به پێی به‌لگه‌ بێ و، ئەمنییه‌تی دواي نازادکردنی ده‌سته‌به‌ر بکری.

۴- هه‌نگاونان به مه‌به‌ستی پشتیوانی له گه‌راوه‌کان و روونکردنه‌وه‌ی شوینی گه‌رانیان

داوا ئە دەولەتان ده‌کری به جێبه‌جێ کردنی هه‌نگاوی کاربگه‌ری حوقوقی ئەو بوار و دهره‌تانه بۆ پارێزهران و بنه‌مائه‌ی

کۆمەڵیک پەسەندکراری نیۆدەولەتیی - تایبەت بە مافی مرۆف

وەرگێڕان لە فارسییەوه: د. قادر وریا

بەندییەکان پێکبینن تا بتوانن پێوهندی بە ناوەندە خاوەن سەلاجییەتەکان بگرن و بە زوویی لە شوێنی گیران و دەستبەسەرکرانی گیراوەکان ناگادار ببەوه. پارێزەران و بنەمانەکان دەبێ ئیمکانی پێوهندی گرتن لەگەڵ نۆرگان و دامەزراوەکانی بەرپرس لە گرتەکانیان هەبێ و بتوانن شکایەتیان لێ بکەن و بۆ نازادی کەسانیک کە لە خۆوه گیراون، هەول بەدن.

۵- دزایەتی لەگەڵ گرتنی بە نەینی

دەولەتان دەبێ دنیایی بەدن کە گیراوەکان تەنیا لە بەندیخانە ناسراو و رەسمییەکاندا رادەگیرن، دەبێ ناوێشان و تایبەتمەندی گیراوەکانی هەرکام لە بەندیخانەکان لە دەفتەری بەندیخانەکیان و هەروەها لە ناوەندە پێوهنیدارەکان بە شیویەکی رەسمی تۆمار کرابێ. بنەمانەکان، پارێزەران، قازییەکان و کەسان و ناوەندەکانی دیکە دەبێ دەستیان بەو دەفتەر و شوێنانە رابگا کە ناوەکانیان تیدا تۆمار کراوه و قانون مافیان پێ دەدا کە بیان بینن. بەندیخانە و گرتە نەینییەکان دەبێ کۆتاییان پێبێ.

۶- دەستبەسەرداگرتن و زیندانیکردن تەنیا دەبێ لە لایەن بەرپرسە قانونییەکانەوه بێ.

هەر جۆرە ئەمریکی گرتن و زیندانی کردن دەبێ تەنیا لە لایەن بەرپرسانیک کە قانون دەستنیشانیکردوون، دەریچێ و جیبەجێ بکری. مەئمووران دەبێ خۆیان بە تاوانبارکراو بناسین و کارتێ پیناس نیشان بەدن. ئەگەر لە شوێنی گرتەکە، کەسانیک وەک شایەدی رووداوەکە هەبن و داوا بکەن کە مەئمووران خۆیان پێ بناسین، دەبێ خۆ بە وانیش بناسین. دەولەتان لە سەریانە کە نۆرگانهکانیان و کەسانی بەرپرس لە کاروباری گرتن و زیندانی کردنی مرۆفەکان بە تەواوی دیاری بکەن و لە کاتی لادان و پیشینکاریدا، تەمبیین بکەن.

۷- ده ستر اگه یشتن به گیراوه کان

هه موو نه و که سانه ی ده گیرین ده بی ده سته جی به دادگا و به پرسانی قه زایی بسپیردرین. نه ندامانی بنه مائه، پاریزه ران، وه کیله کانی دادگوسته ری و پزیشکه کان ده بی به ریکوپیکی گیراوه که له هه موو قوناعه کانی گیراندا بیینن. ده بی ریگای سه ردان و پشکنینی ریکوپیکی، له پروناکاو و به بی مه رج، له هه موو به ندیخانه کان به لیکۆله رانی ده ولته تی بدری.

۸- "رفاندن و بی سه روشوینکردن" ده بی مهنی قانونی له سه ر دابنری:

ده ولته تان ده بی لیبراوانه رفاندن و بی سه ر و شوینکردنی ئینسانه کان به پینچه وانه ی قانون و، به تاوان دابنن و هه رکه س لپی لادا، ته مییی بکه ن.

۹- به پر سایه تیی ناکه که سی:

ده بی له خوله فیترکاریه کاندان نه و مه ئموورانه ی کاری ده سته سه رکردن و به ندرکردنی که سانی تاوانباریان پی سپیردراوه، قه دهغه بوونی رفاندن و بی سه روشوین کردنیان وه بییر بخریته وه و به جیدی تی بگه یه نرین. نه م مه ئموورانه ده بی بزانی که هه م مافی نه وه بیان هه یه، هه م نه رکی سه رشانیانه نه مری سه ره وه تری خویمان له باره ی رفاندن و بی سه روشوین کردنی ئینسانه کان رت بکه نه وه و دژی بوه ستن. مه ئمووران ده بی له و کیشه حوقوقییبه ئاگادار بن که نه گه ر له رفاندن و بی سه روشوین کردنی ئینسانه کاندان هاوکاری و به شداری بکه ن، هیج بیانوو و پاساوکیان لی قبول ناکری و ناتوانن خویمان به مه بپه ریننه وه که فه رمانیکی ده ولته تیان جیبه جی کردوو و له هه ر حالدا به توندی سزا ده درین.

۱۰- پیراگه یشتن و لیکۆینه وه ی نه به ستراوه (به ده ولته ت):

ده ولته تان ده بی لیبراوانه هه ول بدن که سکالا و راپۆرته کانی پیوه ندیدار به رفاندن و بی سه روشوین کردنی مروثه کان، نه لایه ن دامه زراویکی ناحیزی و نه به ستراوه به وردی بخریته ژیر لیکۆینه وه و پیراگه یشتن. نه و ریکخواه ده بی هیج به ستراوه ییبه کی به و لایه نه وه نه بی که سکالای لی کراوه و، پیویسته به نگه نامه و نامزای پیویست بو به دوا داچوون و دۆزینه وه ی راستییبه کانی به ده سته وه هه بی. مه ئموورانی تاوانبارکراو به نه جمادانی کرده وه ی رفاندن و بی سه روشوینکردن، ده بی له و ماوه یه دا که له په روه نده که یان ده کۆتریته وه له کاره که یان وه لابنرین. نه ندامانی بنه مائه ی قوربانی ده بی

دهستیان به هموو زانیاری و به لگه یه کی پیوه ندیدار به په روه نده که وه رابگاو، هه روه ها مافی پیوه زیاد کردنی سکالا و به لگه نامه ی دیکه به په روه نده که، بو نه ندامانی بنه مائه ی قوربانیه که پیاریزی. ده بی به مه به ستی پشتیوانی له خاوه ن سکالاکان، شاهیدان، پاریزه ران و هموو نه و که سانه ی په روه نده که پیوه ندی به وانه وه هیه، هه نگاوی پیوست بنری و، پیشی هه ر چه شنه تو له ستانده وه، هه ره شه و مه ترسیه کی دیکه بو سه ر گیانی نه وان بگیری. ده بی لیکو ئینه وه و به رده وامبوون له سه ر په روه نده که تا روونبوونه وه ی چاره نووسی قوربانیه که به ره سی دریزه ی هه بی.

۱۱- لپرسینه وه ی قانونی له تاوانباران:

ده و له تان ده بی لپراوانه هه و له بدن که که سانی به رپرس و به شدار له تاوانی رفاندن و بی سه روشوینکردنی مروّفه کاند، بکیشنه دادگا و لییان بکو ئنه وه. نه م برپاره ده بی هه موو کات و له هه موو جیه که به ریوه بچی و هیج پیوه ندییه کی به شوینی ژبان، شوینی روودانی تاوان، میلییه ت (نه ته وایه تی) ی تاوانبار، میلییه تی قوربانی، یان کاتی روودانی تاوانه که وه نییه. هه ر چه شنه هه نگاوانانیک ی قانونی به مه به ستی سوو ککردنی سزا، یان پشتیوانی له تاوانباران، نیعتیبار و بایه خیکی نییه و، به ناره وا ده زانری.

۱۲- قه ره بوو کردنه وه ی نه و زیانانه ی له قوربانی که وتوون:

نه رکی سه رشانی ده و له تانه که نه و زیان و خه سارانه که له قوربانیه ی نه شه که نه و بنه مائه که ی که وتوون، قه ره بوو بکه نه وه. دانی راده یه کی گونجاو پوول (پاره)، یه کیک له و قه ره بوو کردنه وانه یه. بو نه و که سه بی سه روشوینکراوانه ش که په یدا ده بنه وه، ده بی خزمه ته ده رمانیه کان و نیمکاناتی پزیشکی دا بین بکری.

۱۳- په سند کردنی به ره سی ریکه وتنامه و په یماننامه جیهانیه گانی تایهت به مافی مروّف و جیه جیکردنیان.

هه موو ده و له تان ده بی په یماننامه نیونه ته وه ییه گانی تایهت به ره چاوکردن و به ریوه بردنی مافه گانی مروّف و قه ده غه بوونی رفاندن و بی سه روشوینکردنی نیسانه کان به شیوه یه کی ره سی په سند بکه ن. نمونه ی نه و په یماننامه نیونه ته وه ییانه بریتین له: په یماننامه ی نیو نه ته وه یی له باره ی مافه شارومه ندی (هاوولاتیه تی) و سیاسیه کان، به یاننامه ی ریکخراوی نه ته وه یه گرتووه کان و ریکه وتنه نیونه ته وه ییه گانی دیکه که رفاندن و بی سه روشوینکردنی نیسانه کان مه حکووم و پشتیوانی له قوربانیه گانی ده که ن. ده و له تان هه روه ها به شیوه یه کی به رده وام ده بی بو جیه جیکردن و به ریوه بردنی په یماننامه کان تیبکوشن.

۱۴- بهرپرسایه تیی ده و له ته کان له مهیدانی نیونه ته وه ییدا:

ده و له تان ده بی به که لکوه رگرتن له هه موو ئیمکاناتی که هه یانه دژی ده و له تیک که تاوانی رفاندن و بی سه رو شوینکردنی مروّف نه نجامده دا، بوهستن و ناگادار بن که هه ر چه شنه یارمه تیه کی سه ربازی، پولیسی و نه منیه تیی نه وان به ولاتانی دیکه، نه بیته هو ی رفاندن و بی سه رو شوینکردنی ئینسانه کان. ده و له تان ده بی دنیابن که نه و که سانه ی له وانیه له ولاتی کدا له گه ل مه ترسیی رفیندران و بی سه رو شوینکردن به ره و رووین، به زوری نه یانده نه وه به و ولاته.

دوکتور "ا. ته به ری" وه ریگیرا وه ته سه ر زمانی فارسی

(له سایتی "ایران امروز" وه رگیرا وه

۱۶ ی جوونی ۲۰۱۳

چارنامەی جیهانیی مافی مرۆف

بەم ھۆیەوه که بەرەسمی ناسینی ئابروو و کەرەمەتی زاتیی ھەموو ئەندامانی کۆمەڵگەی مرۆفایەتی و، مافی وەکیەکی و حاشالی نەکراوی ئەوان، بناغەتی ئازادی، دادپەروری و ناشتی لە جیهاندا پینکدینن،

بەم ھۆیەوه که وەبەرچاونەگرتن و سووکایەتیکردن بە مافەکانی مرۆف، کردەوی درێندانەیی ئەوتۆیان بەدواوه بووه که وێژدانی مرۆفایەتییان ئازاداووه و، پینکەینانی جیهانیی که تیایدا مرۆف لە بیرورا دەبریندا سەرپەست و، لە ترس و ھەژاری بە دوور بن، وەک بەرزترین ئارەزووی مرۆف راگەییەندراوه،

بەم ھۆیەوه که پینۆستە مافەکانی مرۆف لە لایەن دەسەلاتداریی قانونەوه پشٹیوانییان لیبکری تا مرۆف ناچار نەبن لە دژی ستم و بێدادی وەک دواچارە پەنا بباتە بەر یاخیبوون،

بەم ھۆیەوه که پەرەگرتنی پینۆندیی دۆستانەیی نیوان نەتەوهکان دەبێ پشٹی بگیری،

بەم ھۆیەوه که گەلانی نەتەوه یەکگرتووکان جاریکی دیکە بروای خۆیان بە مافە بنەرەتییهکانی مرۆف و ئابرو و و کەرەمەت و بایەخی تاکەکانی مرۆف و، بەرابەری مافەکانی ژنان و پساوان، لە پەیمانی نەتەوه یەکگرتووکاندا

راگه یان دوتوه و، بریاریان داوه یارمه تیی پیشکوه تیی کۆمه لایه تی بدن و، له بهر رووناکایی نازادی روژ به روژ زیاتردا باشتیرین هه لومه رج بو ژیان پیکینن،

به م هویه وه که ده و له تانی نه ندام به ئینیان به خو داوه به هاوکاری نه ته وه یه کگرتوه کان کار بو ریزگرتنی هه مه لایه نه چاودیری مافه کانی مروّف و نازادیه بنچینه یه کان بکه ن،

به م هویه وه که تیگه یشتنی هاوبه ش له باری نه م ماف و نازادیانه بو نه وه ی به ته واوی به ریوه بچن، گرنگیه کی تایبه تی هه یه،

کۆمه له ی گشتی نه م جارنامه جیهانییه ی مافی مروّف وه ک نامانجی هاوبه شی هه موو خه لکان و میله تان راده گه یه نی تا هه موو تاکه کان و سه رجه می بنیات و ئورگانه کانی کۆمه لگه، هه موو ده م نه م جارنامه یه یان له بهرچاو بی و هه ول بدن به هوی فیکردن و راهینانه وه، ره چاوکردن و به ریوه بردنی نه م ماف و نازادیانه په ره پی بدن و، به دیاریکردنی ریوشوینی نه ته وه یی و نیونه ته وه یی روژ به روژ زیاتر ریگا بو بهر سه می ناسران و باشتیر به ریوه چوونیان چ له نیو خه لکی ولاتی نه ندام و چ له نیو خه لکی نه و سه رزه وییانه دا که له ژیر ده سه لاتی نه وان دان، دابین بکه ن.

ماده ی ۱؛

هه موو مروّفان به نازادی له دایک بوون و، له باری نابرووو که رامه ت و مافه کانیانه وه له گه ل یه کدا بهر بهرن. هه موویان خاوه نی عه قل و ویزدانن و ده بی به گیانیکی بریانه له گه ل یه کدا بجوئینه وه.

ماده ی ۲؛

۱- هه ر که سیک ده توانی بی هیج جیاو زیدانانیک به تایبه تی له باری ره گه ز، ره نگ، زایه ند (جنس)، زمان، دین، بیرو پای سیاسی یان هه ر بیرو پایه کی دیکه وه، هه روه ها بی وه بهرچا وگیارنی ره چه له کی نه ته وه یی یان کۆمه لایه تی، سامان، له دایکبوون یان هه ر بارودوخیکی دیکه وه، هه موو نه و ماف و نازادیانه ی هه بی که نه و جارنامه یه دا هاتوون.

۲- هه روه ها نابی هیج چه شنه جیاو زیه ک له سه ر بناغه ی پایه ی سیاسی، قه زایی یان نیونه ته وه یی ولاتیکی یان سه رزه وییه ک که مروّفیک پییه وه به ستراوه ته وه، ره چاو بکری، چ نه و ولاته یان سه رزه وییه سه ره خۆ بی، یان له سایه و له ژیر چاوه دیری ولاتیکی دیکه دا بی یان خودمختار نه بی، یان سه روه رییه که ی به جوړیک بهر ته سک کرابیته وه.

کاریگه ر به سکالا که ی هیه.

ماده ی؛ ۹

هیچ که سیک نابی له خووه بگیری، زیندانی بکری یان دوور بخریته وه.

ماده ی؛ ۱۰

هر که سیک مافی نه وه ی هیه به و په ری به رابه ری له گه ل که سانی دیکه دا له دادگایه کی سه ربه خو، بی لایه ن، به نینساف و ناشکرادا به کیشه و سکالا که ی رابگه ن و، دادگایه کی نه وتو ده بی له باره ی مافه کان و پیوستیه کانی وی یان هر تاوانیک که پی تاوانبار کراوه، بریار بدا.

ماده ی؛ ۱۱

۱- هر که سیک به هر تاوانیک تاوانبار کرابی، هه تا نه و کاته ی له دادگایه کی ناشکرادا که هه موو ده سته به ریکی پیوستی بو داکوکی له خوکردنی بو دابین کرابی، تاوانباربوونی وی به شیوه یه کی قانونی ده رنه که وتوو، به بی تاوان ده ژمی ردی.

۲) هیچ که سیک سه باره ت به جبهه جیکردنی کاریک یان نه نجامنه دانی کاریک که له کاتی نه نجامدانی دا به گویره ی مافه نه ته وه یی یان نیونه ته وه ییه کان به تاوان نه ناسراوه، مه حکووم ناکری. هه روه ها هیچ که سیک نابی به سزایه کی توندتر له و سزایه ی که له کاتی نه نجامدانی تاوانه که دا بو نه و تاوانه دیاریکراوه، مه حکووم بکری.

ماده ی؛ ۱۲

هر چه شنه خوئییه تقورتاندنی له خووه له ژبانی تایبته ی، کاروباری بنه مائه یی، مال و شوینی مانه وه و نامه نووسینی هیچ که سیک، هه روه ها هر کار و کرده وه یه ک که زیان به شه رف، ناموس، نابروو و ناوبانگی که سیک بگه یه نی، مه حکوومه. له به رانه ر نه م جو ره خوئییه تقوتاندن و هی رشانه دا، مافی هر مروثیکه که له لایه ن قانونه وه پشتی بگیری.

ماددهی؛ ۱۳

- ۱- هر که سیک مافی نه وهی هه یه له نیو هر ولاتیکدا نازادانه هاتوچو بکاو به ویستی خو ی شوینی ژیان هه لبرئری.
- ۲) هر که سیک مافی نه وهی هه یه هر ولاتیک به ولاته که ی خوشییه وه به جی بیلی یان بگه ریتته وه ولاتی خو ی.

ماددهی؛ ۱۴

- ۱- له به ران بهر ستم و چه وساندنه وه دا، هر که سیک مافی نه وهی هه یه به شوین په ناگه یه کدا بگه ری و، په نا بیاته بهر ولاتیکی دیکه.
- ۲- که سیک سه باره ته به تاوانی گشتی و نا سیاسی و به هو ی کرده وهی نه گونجاو و ناته با له گه ل نامانج و ریوشوینه کانی نه ته وه یه کگرتو وه کان ده که ویتته بهر لیکو لینه وه و راده دونان، ناتوانی له م مافی که لک وه رگری.

ماددهی؛ ۱۵

- ۱- هر که سیک مافی نه وهی هه یه (دهوله تنامه - مافی هاونیشتمانه تی) پیبدری.
- ۲- هیچ که س نابی له خو وه له "تابعیت" یان له مافی گورینی دهوله تنامه بیبه ش بگری.

ماددهی؛ ۱۶

- ۱- هر ژن و پیاو یک که گه یشتنه ته مهنی خو ناسینه وه، مافی نه وه یان هه یه بی وه به رچا وگرتتی هیچ سنووریک له باری ره گز، نه ته وایه تی یان نایینه وه ببنه ژن و میردو، ژیانی هاوبه ش پیکی بنن. له ته وای ماوهی ژن و میردایه تی و هه روه ها له کاتی هه لوه شاننده ویدیا، ژن و پیاو له کارویاری پیوه ندیدار به ژیانی هاوبه ش، مافی وه کیه کیان هه یه.
- ۲- پیکه وه نانی ژیانی هاوبه ش ده بی به رهامه ندیی ته و او و نازادانه ی ژن و پیاو بی.
- ۳- خیزان کوته که ی سروشتی و بنه رته یی کومه نگه یه وه ده بی له لایهن کومه نگه و دهوله ته وه پشتیوانیی لیبگری.

ماددهی؛ ۱۷

- ۱- هر که سیک چ به ته نی یان به شیوه ی به کومه ل مافی خاوه نه تی (مو لکدار) ی هه یه.

۲- هیج که سیک نابی له خووه له مافی خاوه نه تی بیبهش بکری.

مادهی؛ ۱۸

هر که سیک مافی نازادی بیرکردنه وه، ویزدان و دینی هییه. نه مافه پیوستی به نازادی گورینی دین یان بیر و باوهرو، ههروه ها نازادی ده برین و ناشکراکردنی بیرو را له چوارچیوهی فیرکردنی نایینی، به جیهینانی ریوشوننه کان و، به ریوه بردنی ریوره سمه نایینییه کاندای چ به شیوهی ته نیا یان به کومه ل، چ به شیوهی تایه تی یان گشتی هییه.

مادهی؛ ۱۹

هر که سیک مافی نازادی بیرو را و راده برینی هییه، نه مافه ش پیوستی به وه هییه که هیج که س له وهی که بیروایه کی هییه نه ترسو نیگه ران نه بی و، نه به دیهینان و وه رگرتن و بلاوکردنه وهی زانیاری و بیروبوچووندا، نازادانه و بی وه به رچا و گرتنی سنوره کان، دهستی به هه موو نامرازیکی گونجاوی بیرو را ده برین و بلاوکردنه وه رابگا.

مادهی؛ ۲۰

- ۱- هر که سیک مافی نه وهی هییه له پیکهینانی نه نجومه ن و کور و کوبوونه وه و کومه لهی ناشتیخوازانه دا نازاد بی.
- ۲- هیج که سیک نابی به زور له هیج کوبوونه وهیه کدا به شدار بکری.

مادهی؛ ۲۱

- ۱- هر که سیک مافی نه وهی هییه راسته و خو یان له ریگای نوینه رانیک که نازادانه هه لیانده بریزی، له به ریوه بردنی کاروباری گشتی ولاتی خویدا به شدار بی.
- ۲- هر که سیک مافی نه وهی هییه له هه لومه رچیکی وه کیه ک له گه ل که سانی دیکه دا، پیشه گشتییه کانی ولاتی خوی به دهست بین.
- ۳- خواست و ویست و بریاری خه لک، بناغهی دهسه لاتی دهو له ته. نهو بریاره ده بی له هه لبراردنی بی فیلدا که به شیوهیه کی دهوره یی به ریوه ده چن، خوی ده ر بجا. هه لبراردن ده بی گشتی بی، به رابه ری و یه کسانیی تیدا ره چاو بکری، به دهنگدانی نهینی بی یان به شیوهیه کی نهوتو به ریوه بچی که نازادی دهنگدان دابین بکا.

مادده‌ی؛ ۲۲

هه‌ر که‌سیک وه‌ک نه‌ندامییکی کۆمه‌ل، مافی بیه‌می کۆمه‌لایه‌تی هه‌یه و، بۆی هه‌یه به‌هۆی یارمه‌تی و هاوکاریه‌ نه‌ته‌وه‌یی و نیونه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان، نه‌و مافه‌ ئابووری، کۆمه‌لایه‌تی و کولتوووریانه‌ی بۆ پاراستنی ئابروو و که‌رامه‌ت و گه‌شه‌کردنی ئازادی که‌سیه‌تی خۆی پێویستنی، به‌ سه‌رنجدان به‌ ریکخراوه و سه‌رچاوه‌کانی ولات، وه‌ده‌ستیان بینه‌ی.

مادده‌ی؛ ۲۳

- ۱- هه‌ر که‌سیک مافی نه‌وه‌ی هه‌یه کار بکا، کاری خۆی به‌ ئازادی هه‌لبژێری، هه‌لومه‌رجییکی دادپه‌روه‌رانه‌و جینگای ره‌زانه‌ندی بۆ کار تێدا کردن داوا بکا، له‌ به‌رانه‌به‌ر بیکاریدا پشتیوانیی لێبکری.
- ۲- هه‌مووان مافی نه‌وه‌یان هه‌یه بچاوازیدانان له‌ به‌رانه‌به‌ر کاری وه‌ک یه‌کدا، هه‌قده‌ستی وه‌کیه‌ک وه‌رگرن.
- ۳- هه‌ر که‌سیک مافی نه‌وه‌ی هه‌یه بۆ داکوکی له‌ قازانج و به‌رژه‌وه‌نده‌کانی خۆی له‌ گه‌ل که‌سانی دیکه‌دا سه‌ندیکا و یه‌کیه‌تی پێکبینه‌ی، یان بچینه‌ی نیویانه‌وه.

مادده‌ی؛ ۲۴

هه‌ر که‌سیک مافی سه‌نه‌وه و پشوودان و که‌نکه‌وه‌گرته‌ی له‌ کاتی قالا هه‌یه‌و، به‌تایبه‌تی مافی دیاریکردنی سه‌عاته‌کانی کارو پشووی ده‌وری به‌مه‌ز هه‌یه.

مادده‌ی؛ ۲۵

- ۱- هه‌ر که‌سیک مافی نه‌وه‌ی هه‌یه به‌ مه‌به‌ستی دا‌بینه‌کردنی سه‌لامه‌تی و ئاسووده‌یی خۆی و بنه‌مائه‌که‌ی به‌تایبه‌تی له‌ باری خواردن، جلوه‌به‌رگ، خانووبه‌ره، چاوه‌دیارییه‌ پزیشکییه‌کان و خزه‌ته‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌ پێویسته‌کانه‌وه، ئاستییکی باش له‌ ژبانه‌ی هه‌بێ. هه‌روه‌ها مافی نه‌وه‌ی هه‌یه له‌ کاتی بیکاری، نه‌خۆشی، نه‌قوستانی، بیه‌ه‌ژنی یان بیه‌میردی، پیری و، له‌ ته‌واوی نه‌م حاله‌تانه‌دا که‌ بچ نه‌وه‌ی خۆی ویستییتی، که‌ره‌سه و ئامرازه‌کانی ژبان و به‌ریه‌وه‌چوونی له‌ ده‌ست ده‌رچوون، له‌ باری کۆمه‌لایه‌تییه‌وه‌ ژبانه‌ی دا‌بینه‌ بکری.
- ۲- دا‌یکان و مندالان مافی نه‌وه‌یان هه‌یه یارمه‌تی و چاوه‌دیاری تاییه‌تیان بۆ ته‌رخان بکری. هه‌موو مندالیک چ نه‌وانه‌ی

بەرھەمى ژيانى شەرى بن، چ ئەوانەى بە نا شەرى ھاتوونەتە دنيا، مافى ئەويان ھەيە وەكەك لە بارى كۆمەلايەتبيەو پشتيوانيان لىبكرى.

ماددەى؛ ۲۶

۱- ھەر كەسىك مافى ئەوئى ھەيە بخرىتە بەر خويندن و پەرورەدە بكرى. پەرورەدە و فيركردن و لانى كەم خويندنى سەرەتايى و بناغەيى، دەبى بە خورايى بى. خويندنى سەرەتايى ئىجباريە. فيركردنى تەكنيكي و پيشەيى دەبى بكرىتە گشتى و، دەستراگەيشتن بە خويندنى بەرز دەبى بە يەكسانى تەواووە بۆ ھەمووان مسۆگەر بكرى تا ھەموو بتوانن بە گوپرى مایەو تواناي خويان كەلكى لىئوەرگرن.

۲- نامانجى پەرورەدە و فيركردن دەبى پىگەياندنى ھەموو لايەنەى كەسايەتتى ئىنسان و برەودان بە رەچاوكردنى مافەكانى مروف و نازادىيە بنەرەتبيەكان بى. پەرورەدە و فيركردن دەبى لە خزمەت پەرەپيدانى لىكتىگەيشتنى باشتر، وىكەك كردن و دوستايەتتى نيوان ھەموو نەتەوكان و گشت تاقم و گروپە رەگەزى يان ئايىنيەكاندا بى و، ھەرورەھا يارمەتى پەرەپيدانى تىكوشانى نەتەو يەكگرتووكان بدا لە پىناوى پاراستنى ناشيدا.

۳- دايك و باب لە ھەلبژاردنى جورى پەرورەدە و فيركردن بۆ مندالانى خويان، مافى ئەويان ھەيە لە پيشەوئى كەسانى دىكە بن.

ماددەى؛ ۲۷

۱- ھەر كەسىك مافى ئەوئى ھەيە نازادانە لە ژيانى كولتورىي كۆمەلدا بەشدارى بكاو نەخشى ھەبى و، چىز لە ھونەر وەرگرى و بەشدارى لە پيشكەوتنى زانستى بكاو سوود لە دەسكەتەكانى وەرگرى.

۲- ھەر كەسىك مافى ئەوئى ھەيە لە پشتيوانىي قازانجە ماددى و مەنەوييەكانى بەرھەمە زانستى، ئەدەبى و ھونەرپيەكانى خوى كەلك وەرگرى.

ماددەى؛ ۲۸

ھەر كەسىك مافى ئەوئى ھەيە لە بوارى كۆمەلايەتى و نيونەتەووييدا، داواكارى پىكەيتانى سيستەميكى نەوتو بى كە ماف و نازادىيەكانى گونجاو لەم جارنامەيەدا بە تەواوى داين بكاو، بەرپويان ببا.

ماده ی؛ ۲۹

۱- هر تاکیک ته نیا له به رانبر کۆمه لگه یه کدا که گه شه کردنی نازادانه و هه موولایه نه ی نه وی مسوگهر کردوه، نه رکی ده که ونه سه ر شان.

۲- هه ر که سیک له به کارهینانی مافه کان و که لگوه رگرتن له نازادیه کانی خۆیدا، ته نیا له به رانبر نه و له مپه ره قانونیانه دا ملکه چه که به مه به سته به ر سه می ناسین و ره چا و کردنی ماف و نازادیه کانی که سانی دیکه و، به نیازی له به ر چا و گرتنی پیداویستییه نه خلاقیه داد په روه رکان به نیازی نه زمی گشتی و خیره و خوشی هه مووان له کۆمه لگه یه کی دیموکراتیکدا، په سنکراون.

۳- نه م ماف و نازادیه کانی نابی به هیج شیوه یه ک نه گه ل نامانجه کان و ریوشوین و بنه ماکانی نه ته وه یه کگرتوه ووه کان، له دژایه تی دابن.

ماده ی؛ ۳۰

هیج یه ک له خاله په سنکراوه کانی نه م جارنامه یه نابی به جوړیک مانا بکریته وه که مافیکی نه وتو بدن به ده و نه تیک، کۆمه لگه یه ک یان که سیک که به پی نه و، بو له نیوبردنی مافو نازادیه کانی گونجاو نه م جارنامه یه دا تییکوشن

۱۰ - ۱۲ - ۱۹۴۸

۱۳ جوونی ۲۰۱۳

کورتە یەک لە ژینامەی هاوڕێ د. قادر وریا

تێکۆشانی سیاسی و پۆژنامەنووسی:

- لەدایکبووی ۱۹۶۲ی ناوچەی شنۆی رۆژھەلاتی کوردستانە. قوناعەکانی سەرەتایی، ناوەندی و دواناوەندیی لە شاری شنۆ خوندوو.

- لە ۱۹۷۹ تێکۆشانی سیاسی و کۆلتوووری لە ریزەکانی یەکییتی لاوانی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا دەست پێکردو.

- لە سەرەتای هاوینی ۱۳۵۹ (۱۹۸۰) بوو بە پیشمەرگەی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران. هەتا سالی ۱۹۸۷ لە ناوچەکانی شنۆ، نەغەدە، رەبەت، هەر وەها لە بەرپۆهەریی یەکیهتیی لاوانی دیموکراتی کوردستانی ئێران، وەک کادریک، ئەرکی حیزبی و بەرپرسیارەتیی جۆراوجۆری لە سەرشان بوو.

- لە ۱ - ۱ - ۱۹۸۸ ژبانی هاوێشی ئەگەڵ کۆیستان فتووحی پێک هێناو، بەرھەمی ژبانی هاوباشیان کچیک بە ناوی "ھانا" و کۆریک بە ناوی "ھیوا"یە.

- لە ۱۹۸۸ووە لە بەشەکانی راگەیانندی حیزبی دیموکراتدا ئەرک و بەرپرسیارەتیی پێ سپێردراو. بۆ ماوەی دەیان سال لە بەشی چاپەمەنی و راگەیانندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا، تێکۆشان و بەرپرسیارەتیی هەبوو. بە سەدان راگەیه‌ندراو و بەیاننامە حیزبی دیموکرات و بە ھزاران وتار و بابەتی سیاسی بۆ پۆژنامە، رادیۆ، گۆڤارەکان و بە گشتی میدیای ئەو حیزبە نووسیو.

- لە (۱۹۹۵ - ۲۰۰۴) سێ دەورە ئەندامی کۆمیتەتی ناوەندیی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بوو.

- له 2006 بۆ 2008 ئەندامی دهستهی پاریژکارانی دهفتهری سیاسی حیزبی دیموکراتی کوردستان بووه.
- له (2008 بۆ 2019) سێ دهوره ئەندامی کۆمیتتهی ناوهندی و دهفتهری سیاسی حیزبی دیموکراتی کوردستان بووه. له کۆنگرهی ههفتهی حیزبی دیموکراتی کوردستان (2019)، به ویستی خۆی وازی له ئەندامهتیی کۆمیتتهی ناوهندی حیزب هیناوه و چی تر خۆی بۆ رێبهری حیزب بهرێژیر نهکردوه.

کارنامهی زانستی و پۆشنبیری:

- به کالۆریۆسی له 2002 - 2006 له زمان و ئەدهبی کوردی له زانکۆی کۆیه تهواو کردوه.
- له 2008 بۆ 2010 ماستهری زمانی کوردی له کۆلیژی زمانی زانکۆی سه لاجه دین وه رگرتووه.
- له 2020 بۆ 2023 خویندنی دکتۆرای تهواو کرد و له 22 - 2 - 2024 پروانهی دکتۆرای پینداوه.
- له 2010 ههتا 2017 له بهشی کوردیی زانکۆی راپه رین، له 2017 ههتا کۆتایی 2024 له بهشی کوردیی زانکۆی کۆیه وهک مامۆستا خزمهتی کردوه.
- نامه ماسته ره که ی له بهاری خویندن به زمانی کوردی له پۆشه لاتیی کوردستانه.
- تیزی دکتۆراکه ی له بهاری سیاسهت و پلان دانانی زمانی بۆ بواری پهروه رده له پۆشه لاتیی کوردستانه.

- زیاتر له 20 بهرتووی نووسین، وه رگپران و توێژینه وهی هه به که بریتین له:

- 1- په رتووی "کوردستان" تاییه تنامه ی سه د سا ئه ی رۆژنامه نووسی کوردی، 1998، هه ولیر، وه زاره تی پۆشنبیری چاپی کردوه.
- 2- بنچینه کانی وه رگپران (په رتووی گیرفان)، 1999، ده زگای سه رده م، سلیمانی، چاپی کردوه.
- 3- پهروه رده کردنی مندالانی ئازاد و سه ربه خۆ (وه رگپران)، به رگی یه که م، 2002، ناوه ندی هیوا، سلیمانی،
- 4- میژووی پهروه رده و فیرکردن (وه رگپران)، 2005، مه کته بی بیر و هوشیاری، سلیمانی چاپی کردوه.
- 5- قاسلوو له ریبازیدا زیندووه. (نووسین و وه رگپران)، په رتووکخانه ی ئاویر، هه ولیر، 2005 چاپی کردوه.
- 6- پهروه رده کردنی مندالانی ئازاد و سه ربه خۆ (وه رگپران)، 2006، ده زگای سه رده م، سلیمانی، چاپی کردوه.
- 7- چه ند دۆکیۆمیننتیکی نیوده و له تیبی مافی مروفا (وه رگپران)، 2006، هه ولیر ده زگای موکریان، چاپی کردوه.
- 8- هه فده کوورتیله چیرۆک (وه رگپران)، 2005 - 2006، به زنجیره له رۆژنامه ی "کوردستان" دا بلاو بووه ته وه.
- 9- چیاکانی رۆشه لاتیی کوردستان، (وه رگپران)، 2005 - 2006، به زنجیره له رۆژنامه ی "کوردستان" دا بلاو بووه ته وه.

کۆمهڵیک په سه ندرکراوی نیوده و نه تیی - تایبته به مافی مرۆف

وه رگیژان له فارسیه وه: د. قادر وریا

- ۱۰- رینوینی هونه ری مودیژن، (وه رگیژان)، له ۲۰۰۴ - ۲۰۰۵ به زنجیره له رۆژنامه ی "کوردستان" دا بلاو بووه ته وه.
- ۱۱- ناساییشی نیوده و نه ته ی (وه رگیژان)، ۲۰۰۷، ده زگای وه رگیژان، هه ولێر، چاپی کردووه.
- ۱۲- خویندن به زمانی کوردی له رۆژه لاتی کوردستان (نامه ی ماسته ر) ۲۰۱۰.
- ۱۳- وه رگیژان، پیناسه، بنه ما، جوړ و میژوو. ۲۰۱۱، کۆمیسیۆنی چاپه مه نیی حیزبی دیموکراتی کوردستان.
- ۱۴- تیرۆریزمی ده و نه ته ی له دژی رۆژه لاتی کوردستان (کۆمه له وتار) ۲۰۱۹، نه ئمان.
- ۱۵- دووانه ته با و ناته باکانی میژووی حیزبی دیموکرات. ۲۰۱۹، هه ولێر.
- ۱۶- مچه ی که چه ی (به سه ره ات)، ۲۰۲۰، رۆشنگه ری، نه ئمان.
- ۱۷- شیلانی شه رگه (کۆمه له شیعر)، ۲۰۲۰، رۆشنگه ری، نه ئمان.
- ۱۸- شه ری ناسنامه و سه نگه ری زمان، ۲۰۲۲، هه ولێر.
- ۱۹- سیاسه ت و پلاندانانی زمانی بو بواری په روه رده له رۆژه لاتی کوردستان، ۲۰۲۵ ناوه ندی تیشک.
- ۲۰- کتییی "په راوی په یف و پینووس و په رتووک"، ۲۰۲۶، به زووی بلاو ده بیته وه.
- ۲۱- "نه و خونچانه ی پیش پشکووتن هه ئه رین"، ۲۰۲۶، به زووی بلاو ده بیته وه.

کۆکردنه وه و ناماده کردنی: ره همان نه قشی

بووشه پری ۲۷۱۳ی کوردی = جوولای ۲۰۱۳ی زایینی

نۆژه نکرده وه: ره شه مه ی ۲۷۲۶ی کوردی = مای ۲۰۲۶ی زایین

سپاس و پڙائين

بۆ هاوڤڤي قادر وريا بۆ نووسيني و ئاماده کردني هه موو وتارو وتووڤڤره کان .
دهستخوش و هه روا قهله م رهنگين بن بۆ گه ل و نيشتمان .

رهحمان نه قشي

